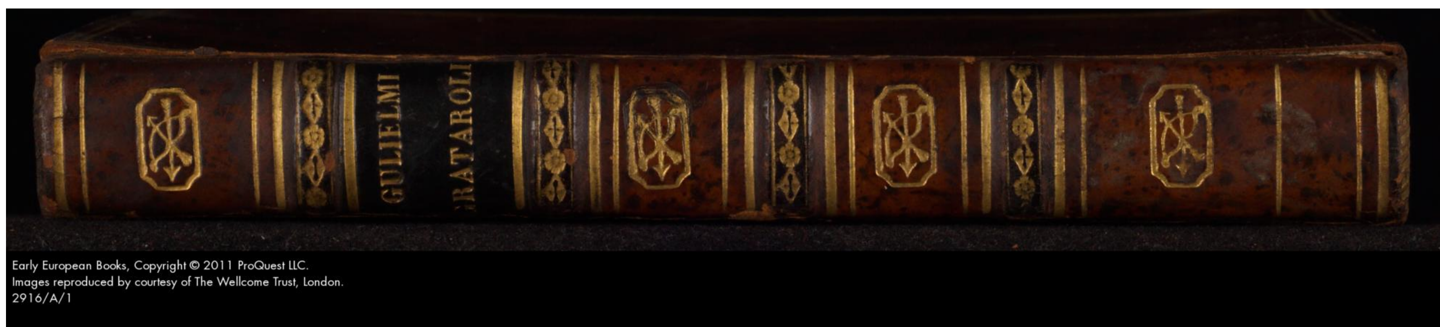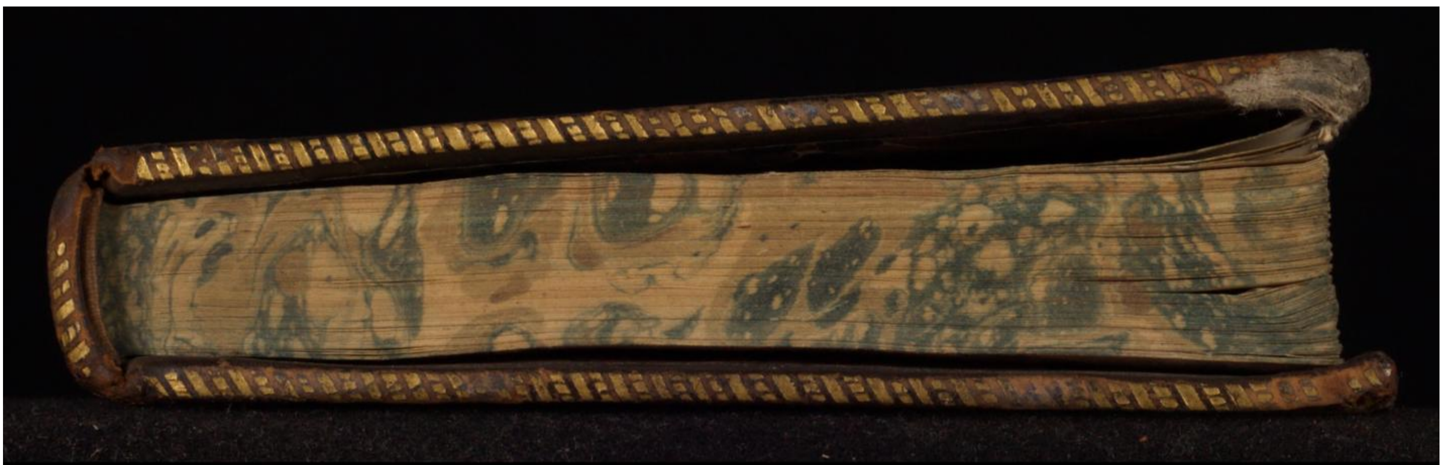

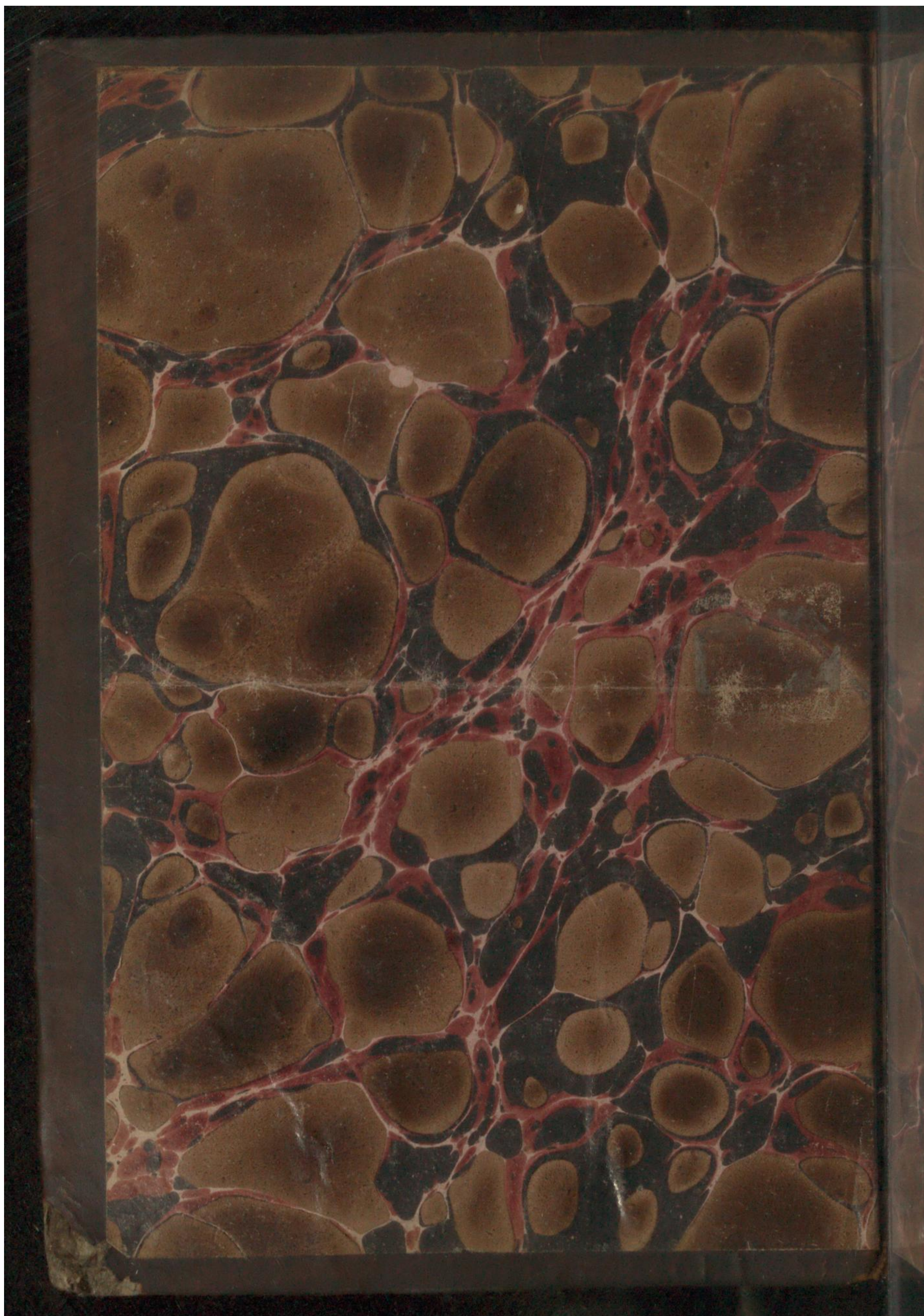

GULIELMI
GRATAROLI

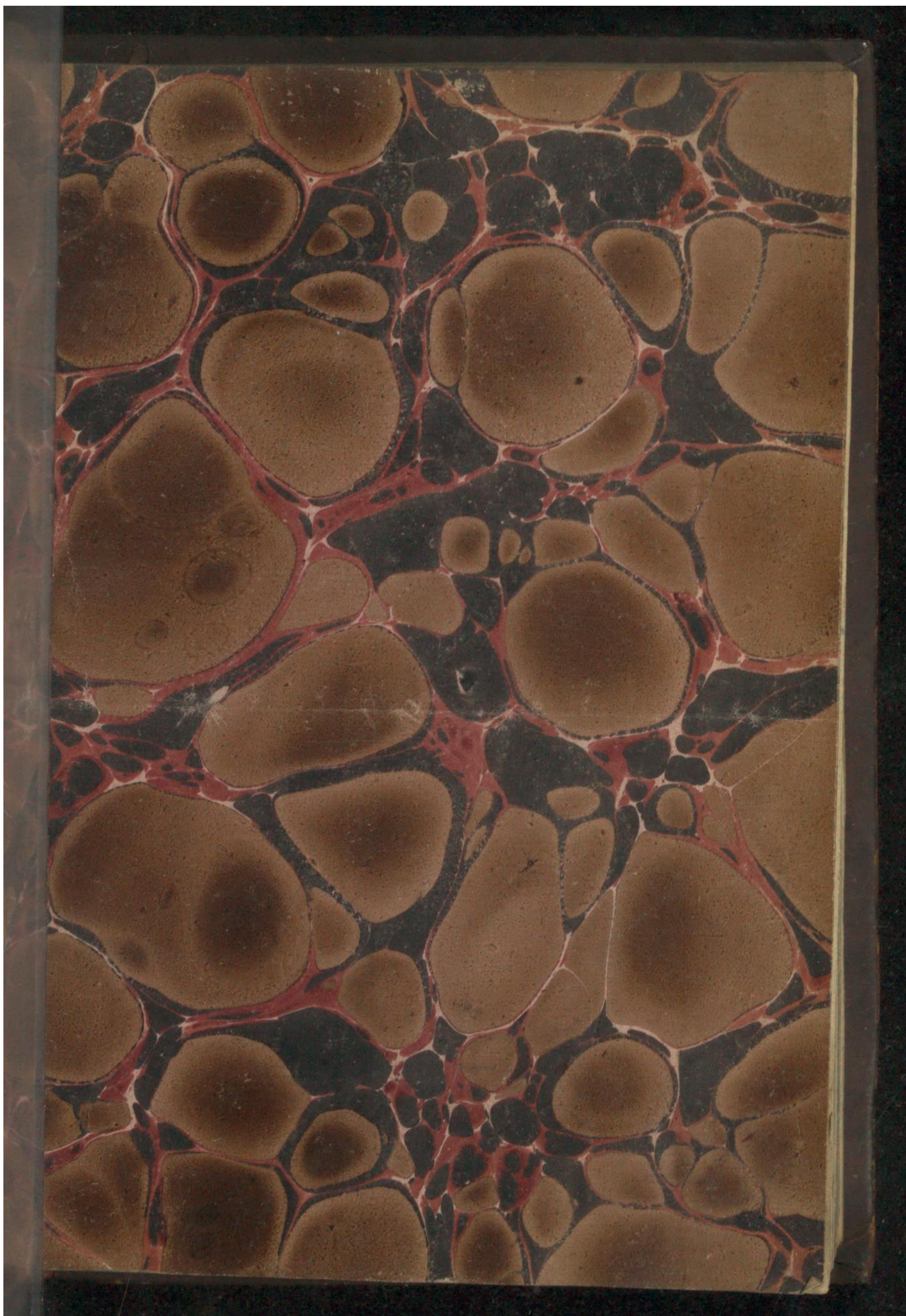

DR. ERNST DARMSTAEDTER
No. 623
COLL CTION

GVLIELMI GRA-TAROLI BERGOMATIS ARTIVM & medicinæ doctoris opuſcula, uidelicet:

De memoria reparanda, augenda, conſer-uandaq́;, ac de Reminiſcentia: tutiora omni-moda remedia, præceptionesq́; optimæ.

De prædictione morum naturarumq́; ho-minum, cum ex inſpectione partium corpo-ris, tum alijs modis.

De temporum omnimoda mutatione, per petua & certiſsima ſigna & prognoſtica.

Omnia ab autore correcta, aucta ſatis, & ultimò edita.

Sum ex lib. Jacobi Conradi [illegible] Medici [illegible] inferiori ordinarij

BASILEAE, APVD NICOLAVM Epiſcopium iuniorem, Anno M. D. LIIII.

SERENISSIMO AC PIO BOEmię Regi Maximiliano perpetuam felicitatem à domino Deo precatur Gulielmus Grataroulus Doctor medicus.

VPERIORI ANNO, Rex optime, libellos tres etsi multis antea mēsibus elaboratos, citius quàm uoluissem emisi in lucem, amicorum ac typographi coactus instantia: cumq; me absente, non pauca inter cudendum errata fuissent cõmissa, arrepto rursus libro non tantum menda correxi, sed primariam ac omnem ferè adhibens operam, extremamq; (ut uocant) manum, adeò rebus & bonis, & his non paucis auxi, ut ueluti nonimensis partus septimestri, aut

purum aurũ argento, ita æditio hæc priori præſtet. Dedicaueram priorem Anglorum regi, qui antequam reſcire, nedum uidere potuerit, uitã cum morte coactus eſt commutare. Quærendus igitur mihi erat patronus alter, ſub cuius auguſtiori nomine rurſus exiret liber nitentior factus, cumq́; animi oculos huc illuc nõ parum uolutaſſem, tua Maieſtas mihi tandem magis arriſit cùm non nullis de cauſis, quas in præſentiarũ omitto, tum quia inter cæteros principes ac Reges, nõ tantum apud potentes Germanos, & Hiſpanos, ſed etiam Italos (è quibus unus ſum) bene audiat tua optimę ſpei Maieſtas: faxitq́; omnipotens Deus ut indies, quoad fieri iuſtè poteſt, unà cum nomine creſcat et res. Huc accedit ꝙ etiam intellexerim, ornatiſsimã apud

T. M. perſtrui bibliothecam tali Rege non indignam, in qua, ſpero, non poſtremam partem obtinebit liber meus, qui priore ſui parte mirum in modũ eos iuuabit, qui ex ea uel quacunq; alia librorum ſupellectile proficere in ediſcẽdo uoluerint: eorum namq; libellorum unus eſt De Memoria recuperanda conſeruandaq;: ſecũdus De Phyſiognomia: tertius prognoſtica perpetua certaq; continet. Cæterum cum ſapientis & philoſophi proprium ſit, rationẽ & cauſam ſui operis reddere, dicã breuiſſime, quid me potiſsimum ad hæc mouerit. In tanta librorum ac diſcentium copia, uidebar mihi, ita mouente Deo, rem ſtudioſis non inutilem me facturum, ſi de Memoria (etſi argumenti talis plura bona aliâs extẽt opuſcula) ſuccincte præcepta & ſele

ctiſsima remedia indicarem: quam ſi quis iuſtis præconijs ornare uelit, multas opplebit chartas, actumq́ꝫ aget. quis enim eſt qui neſciat Memoriam, uniuerſorum ſenſuum cõmunem fore arcã? ſiquidem quicquid uel oculis conſpicimus, uel auribus haurimus, aut deniqꝫ ipſa mẽte concipimus, uſui ac meditationi ſeruat: de qua Seneca in præfatione libri Declamationum: Memoria, inquit, eſt res ex omnib. partibus animi maxime delicata et fragilis: in quam primum ſenectus incurrit, &c. De phyſiognomia itidem nõ eſt quòd multa præfari uelim: nam ſi conceſſerimus (ut concedere par eſt) ſapientiſſimum Deum non ab re corporum atqꝫ hominum uarietatẽ feciſſe, dubio procul fatebimur, hãc dijudicandi facultatem probe tractatam, & u-

tilem admodum & bonã esse. Cùm enim sine ullius rei adminiculo solus deus in corde uideat, homo tantum in facie & ab extrinsecus intrinseca cognoscit. Quis cordatus princeps seruum in familiam accersat, nisi antè solerti examine ex facie mentis nota, ex oculis animę fenestris, & ex omni denicꝫ corporis situ & specie naturã illius rimetur atcꝫ exploret, num frugi & rei familiari usui futurus sit? Proditũ est memoriæ, Pythagoram à principio statim adolescentes prius quàm in disciplinam suam admitterentur, φυσιογνωμονεῖν cõsueuisse, hoc est, indolem ex oris, uultus, totiusq́ꝫ corporis serie atque habitu scrutatum, num ad philosophandũ apti essent: quòd reluctante genio haud feliciter aliquid cedat. Quamuis autẽ illud interdum præ-

ter communem philoſophorum fi-
dem & ſententiam longè ſecus eue-
nire cernas, ut è corpore deformi in
ſignes prodeant uirtutes, hoc tamen
eatenus fieri exiſtimandum eſt, qua
tenus animus diuini numinis affla-
tu, philoſophiæq́ʒ adminiculis adiu
tus, externas omnes uirtutiq́ʒ cõtra-
rias exuit affectiones, & rebus hone
ſtis inuigilat: ut Socratis, inter cæte-
ros, exemplo notum eſt. Illorumq́ʒ
opiniones explodendæ ſunt, qui cæ
co quodam iudicio uanam phyſio-
gnomiæ artẽ cenſent, quæ iam à pri
ſcis illis ſtatim temporibus ad hanc
noſtram uſqʒ ętatem longiſsimis ob
ſeruationibus, multo rerum uſu, ua-
rijsq́ʒ euẽtibus comprobata, ex cer-
tis et peculiaribus corporis humani
indicijs naturã inueſtigandam tra-
didit. Et quãuis non pari modo mor
tales

tales affectus & detegant & aperiãt, nemo tamen ad harum alteram partium tam cautè inclinat animũ, quin tempore procedente deprehendi queat, siue is secunda eleuetur sorte, siue egestate prematũ. id enim quod casu fit, siue uirtutis, siue uitij speciẽ gerat, ordinem minime statuit: sed qua in parte mens affixa maneat spe culandum est, indéq; actiones nomi nandæ sunt. Tertium De perpetuis prognosticis adieci, cùm uiderẽ quotannis incertas prædictiones fallacesq́; (causa equidem difficillimæ astrorum scientiæ, ac humani ingenij caritate atq; audacia) inuulgari, uolens nimirũ ex ijs quæ sub sensibus cadunt, ostendere longe certiorem esse prædictionem. Non nouas artes scientiásue propterea me allaturum nunc polliceor, uerùm earum

quæ à clarissimis uiris inuentę sunt, partē utiliorē aliquā dilucidare ac facilē reddere augereq́ nitimur. Neq illud à me expectetur in his opusculis, quò uarios adducam sępius autores, cùm nullam ferè autoritatem expostulem, præterquam experientia ipsa exhibebit. Quod ad stilum spectat, usus sum (id postulante operis materia) nō latinissimis uerbis & abstrusis, sed perspicuitate qua potui, id est, uocabulis plurimum usitatis, seruata illorū significatione. Nunc serenissime Rex luculentius meę erga T. M. obseruantię symbolum dare non potui: neq ego, ut moris est, partem aliquam tuarum laudum attingam, quòd nec idoneus sim tanto muneri, nec hactenus defuerint aut defuturi sint doctissimi uiri, qui hoc munus obeant. Quamuis, utpo

te

te qui bonorum principum exemplum iã esse inceperis, humanis laudibus non egeas, satis ex re ipsa commendatus. Me uerò tuæ Maiestati humillimè cõmendo ac dedo: quis sim, si non alij ob locorum distantiã, facilè poterit indicare serenissimæ Reginæ coniugis tuæ medicus excellens ac perspicax Iosephus Salandus, qui me iam diu familiarissimè nouit. Christus Deus optimus maximus M. T. quàm diutissimè incolumẽ ac florentem suis donis augeat ac seruet. Basileæ Calendis Febr. M. D. LIIII.

PRIMVS LIBER DE MEMO ria & reminiſcentia diuidetur in capita ſeptem.

Primum caput declarat quid ſit Memoria, ubi uigeat, quàm utilis & neceſſaria ſit, &c.

Secundum potiſsimas quibus lædatur cauſas, earumq́; notas continet & curationem.

Tertium quomodocunq; memoriæ nocentia præcipua oſtendit.

Quartum ſimiliter iuuantia particularia enumerat.

Quintum nonnulla probatiora ſelectioraq́; medica remedia compoſita continet, ſeruantia multumq́; augentia memoriam.

Sextum philoſophica conſilia, canones, & præcepta reminiſcentiæ narrabit.

Septimum caput breui ſermone de locali uel artificioſa memoria agit.

Dictorum breuis epilogus ultimò ponitur.

CAPVT PRIMVM

EMORIA eſt per quã animus repetit illa quę fuerunt. Vel, eſt fir ma animi rerum & uer borũ diſpoſitionis per ceptio. Aut (ut Ariſtoteles opinatur) imaginatio eſt, quæ ab his quæ ſenſus deprehenderat, remanet. Platonis autẽ ſententia, Memoria eſt ſen ſus & incolumitas: nam anima ſenſuum officio adipiſcitur quæcunq; ſub ſenſum cadunt, indeq; opinionis origo eſt. Sed per mentẽ ipſam intellectualia animaduertit, & intelligentia fit. At memoria amiſſa per reminiſcentiam denuo reſumitur: nam cũ obliuio ſiue memoriæ amiſſio duplex ſit, perpetua uidelicet & temporanea, in hac quidem reminiſcentia agit, de qua inferius ſuo loco dicetur. Sedem uerò habet memoria in occipitio in tertio uocato uentriculo, quem & puppim uocãt. Longum eſſet ac penè ſuperfluum hic (ubi ſtudeo breuitati) cerebri totius anatomẽ deſcribere, quam in multorum libris uidere licet, præſertim doctiſſimi

ctiſſimi pariter & diligentiſſimi Andreæ Veſalij. Dicam tamē aliquid breuiſſime ad rem noſtram propius faciēs. Tres animæ operationes ſunt in cerebro, phantaſia, ratiocinatio, & memoria. Primæ duæ in duobus uētriculis cerebri maioribus, tertia in tertio & minori exercetur. Inter cerebri caua animalis ſpiritus tenuis purus, mundiſſimusq́ uerſatur, atq́ talis defertur memoriæ: quæ quidem claritate et ſubtilitate ſpiritus indiget. Quòd ſi non aperiatur uia illa qua tranſit ſpiritus ad puppim cerebri, nihil homo reminiſcitur: & contrà qui uelocem habent huiuſce uiæ aperitionem, prudentes ſunt, & celociter reſpondent, ut ſunt quidam cholerici: qui uerò pigram illam & tardam habent, pigri ſunt & tardi ad diſcēdum atq́ reſpondendum, ſuntq́ tales utplurimum phlegmatici uel melācholici, craſſisq́ ac multis cibis ac potib. utētes. Rari quidē reperiuntur, qui felici ingenio, & fœcundam emoria dotati à natura ſint, ſiquidē ingeniū ſubtilem et mollem cerebri ſubſtantiam, memoria permanētem indicat. Dicit quoq́ Galenus capite duodecimo Artis

Artis medicinalis, ingeniũ quidem subtilem cerebri substantiam indicat: tarditas uerò intellectus crassam, etc. Huic functioni deseruiens spiritus, à corde per arterias ad caput subuolat, & exterius nos cingẽte aere alitur, diuturnitatemq; consequitur. Et deniq;, conueniunt physici omnes, Memoriam potissimum pollere ex bona temperatura organi sedisue, in qua hanc functionem anima exercet. Sciendumq; quòd sapere fit ex spirituum bonitate: boni uerò spiritus sunt qui claritate ac motu tẽperati sunt & subtilitate. Plato in Theæteto, Non recte, inquit, anima se habet in denso, aut lutulento, aut molli nimis, aut duro. Intemperies autem multifariam cõtingit: nam ex utero quis tam ualidam nonnunquam contrahit, ut nõ solum memoria, sed & ratio lædatur, atque ita stultitia fiat: cuius inter cætera signa, ut habet Aristoteles primo De Animalium natura, sunt pręgrandes & erectæ aures. Ex prauo item uictu frequens est cerebri intemperatura, quandoq; ex insalubri ambientis aeris constitutione: nam uetus est dictum, ubi sit sic-

cior

cior aer, ibi ferè etiam animam prudentiorem melioremq́ seu promptiorem: ut etiam habet Galenus in libro Quòd animi mores, &c. Quinetiam ex casu, ex percussione, ex morbo & aliis id genus iniuriis labefactatur, quorum exempla uaria & ex Thucydide & ex aliis haberi possunt: quidam ictus lapide, oblitus est tantum literas, ex præalto tecto lapsus, matris, affinium & propinquorũ cepit obliuionẽ: sui uerò nominis oblitus est Messala Coruinus orator. Ecce igitur quàm fragilis sit omnium preciosissimus hominis thesaurus. Memoria inter humanæ naturæ cõmoda, teste etiam Seneca, primum sibi locum uendicat: nam multa legere studiosis facile, multaq́ intelligere bono atq; exercitato ingenio non difficile est: uerum ea congerere, & in memoriæ scrinio conseruare, ita ut nõ effluant, necessariũ ac præcipuũ est humanæ uitæ bonũ. Vt testat Plinius libro 7. cap. 24. Cyrus Persarum rex omnes suos milites nominatim appellabat. Mithridates duarũ & uiginti gentiũ rex, totidem linguas absq; interprete & audiebat & alloquebatur

batur, nec desunt innumera penè quorũ cunq; temporum exempla præstantissimæ in hominibus memoriæ. Quibus igitur non est tam excellens memoria, labore ut eam assequantur, opus est, sine qua uix in uirum excellentem quisquam emerget: fieri enim solet, ut quãtum quisque memoria emineat, tantum eniteat et sapientia, nisi sit somnolentus atq; ociosus. Et poetæ nõ ab re sapientiam memoriæ filiam finxerunt: ac de ipsa recte scriptum est, Vsus me genuit, mater peperit memoria. Quo igitur pacto ea acquiri augeriue possit ac seruari, hoc opere disseremus. Constat autẽ cùm pluribus doctis, tum uerò Ciceroni, memoriam habere quiddam artificij, & non omnem à natura proficisci: Sic igitur & nos prius docebimus quo uictus genere, quibus'ue medicaminibus ea acquiri firmariq; possit, breuia, clara, usuq; probata ponentes: postea, de artificiosa memoria, quæ obseruationibus, locis imaginibusq; cõstat, succinctè agemus.

Caput ſecundum, præcipuas quibus lædatur cauſas, earumq́; notas & curationem continet.

DVæ ſunt cauſæ principales quæ obſunt memoriæ, frigiditas & humiditas: quæ frigiditas uel ſola eſt, uel cum humiditate cõiuncta: omittemus corruptionem quæ fit à calido & ſicco intẽſis. plus tamen nocet frigiditas humiditate: ea ſiquidem confundit naturam, neq; eius opus ingreditur niſi tanquã ſubdominans inſtrumentum. Humiditas uerò retentiuæ contrariatur, quæ ſicco proportionato confortatur: nam ſiccitas ſuperflua nocet præſertim apprehenſioni, dum impedit ne inſigillentur formę. Frigidi eſt ſiſtere, & calidi mouere: ergo frigiditas impedit motum neceſſarium ad memorandũ. Retentionem uerò impedit humiditas. Deniq; cum frigiditatis filia ſit obliuio, ut & Paulus Ægineta, & reliqui tenent; dicendum ac tenendum eſt, eam magis obeſſe memoriæ, quàm noceat humiditas. Propter frigiditatẽ enim quæ humores & ſpiritus congelauit, ſpectrum ſeu ſpecies imprimi non poteſt. Quorum igitur memoria uel intellectus perit, ſom-

nos

nos etiam obſeruare oportet, utrum ue-hemẽter an modice ſomnolenti ſint, aut omnino non ſomnolenti, ſed ſecundum naturam habeant. Sic enim uincentẽ inuenies intemperaturã : nam ex multo ac profundo ſomno, humiditatem obeſſe: ex uigilia, ſiccitatem: & ex horum medio æqualitatem & bonam humorũ proportionem cognoſces. Adhæc conſiderandum, utrum excernat quippiam ex naribus uel ex ore quod à capite defluat, an aridæ ex toto uel ut plurimum huiuſmodi partes ſint. atq; antecedentium cauſarum & externarum cognitio capitis diſpoſitionẽ declarabit, quò idoneam diſpoſitioni curationẽ adhibere poſſis. Vbi dominat̃ cerebri humiditas, multa ſomni cupiditate tenẽtur, oris plurima eſt ſaliua, & in naribus oculiſq; pituita freq̃ues: omnes motus hebetes ſunt. Tales præſentia recordantur & nuperrimè geſta: dudum uerò facta, aut nequaquã aut difficile recordant̃: nã humiditatis cerebri eſt facile admittere & dimittere quaslibet impreſſiones.

Siccitate dominante, quæ humidita-

ti contraria eſt, ex cōtrarijs ſignis indicatur: adſunt enim capitis uigiliæ, leuitates, & rariſſima illarum ſuperfluitatum emanatio, quæ à naſo, palato, et oculis expelli ſolet: oculi ſunt caui: citò calui fiunt: aurium tum abundabit cerumē. Quantum uerò ad memoriā ſpectat, præſentia difficilius inſcribuntur, & inſcripta diutius tenentur: inde fit, ut quæ antea geſta ſint, facilius memorentur & reddantur, quàm quæ nuperrimè geruntur. Exemplo ſint ſenes, qui geſta ab ineunte ætate recitant ordinatim, præſentia uerò non recordantur aut confundunt. Hoc etiam contingit ſenibus: quia ex frequentatis actibus fit habitus: hinc fit ut decrepiti bene recordentur antiqua, quoniam ſæpius circa illa uel illis ſimilia conſiderauerūt: male autem noua, quòd illis impreſſio non facile fiat ob duriciam ſenſorij.

Si dominatur frigiditas, his facies albet, lumina languent, uenæ inconſpicabiles fiunt, ſomnolenti ſunt, partes ad caput attinentes parū calidæ erunt, nec rubicundæ: mens erit ſtupida, uertiginecꝫ grauatum caput, & tardæ rememoratio-

nis

nis. Hæc qualitas, ut prædiximus, ualde officit, & animi facultates imminuit, inertesq́ efficit: nam ut calidi est mouere, ita frigidi econtrario facere: scias tamen in uniuersum, uiuentis cerebrum calidius esse aere æstiuo, ut Galenus habet in De usu partium.

At cùm uiget in cerebro caliditas, his notis facile innotescet: nam quæ circa caput sunt, calida magis ac rubicunda sentiũtur: oculos cernes uersatiles, eorumq́ uenas magis apparẽtes: Capilli in lucem editis statim oriuntur, nigri, robusti, crispiq́ fiunt: breuibus somnis nec profundis cõtenti sunt: motuum uelocitas & recordationis inest. Si uerò auctior sit & facta innaturalis caliditas, uigiles erũt. Hic nimius calor animales spiritus excoquit, in fumosq́ ac fuligines diripit, & succos generandis spiritibus aptos torrefacit. Qua de re felici uel tuta memoria destituuntur.

Si uerò duæ qualitates adiungantur, signa earum tãta proportione cognosces, quanta istæ qualitates aut intendentur, aut remittentur: nec difficile fuerit iudi-

cium ex præmissis, ut si fuerit caliditas & siccitas extra temperiem, aderit permixtio sensus, uel phrenitis iuxta intẽsiorem gradum qualitatum.

Quo ad curandi rationem, uictus primo pro causarũ uarietate mutatur, ut infra dicemus. Annotandũ uero prius est, obliuionem à natura reportatam, non facile remoueri posse, nec quæ à causa calida & sicca fuerit, sano in cæteris corpore. Hoc etiam interdum euenit, ut prçter consuetudinem sit diminuta uel abolita memoria: tunc timẽdum est de peiori ægritudine, nisi ocyus succurratur, scilicet Lethargia, Epilepsia, Apoplexia, Paralysi, cæterisq; id genus quæ à phlegmate in cerebro fieri solent, pro quibus ad medicos confugias. Si etiam ob extremam senectam memoria perierit, frustra laborandum admouendis scilicet remedijs, non est: sed tantum conueniente uictus ratione contentos esse oportet, denturq; cibaria & linctuaria humectantia & restaurantia siccitatemq; arcentia.

Si propter uehemẽtes purgationes cçterasq; immodicas inanitiones, uel à sic-

citate

citate, memoriæ noxa ſuperuenerit, uictu tantum reficiente ſuccurrere oportet: corroborato ſi quidem corpore, collectisq; uiribus, memoria reparatur. Cibi conferent igitur ſucculenti & boni ſucci, qui facile concoquantur in uentriculo: uinum ſit rubrum, maturum, dilutum: exercitia moderata & citra fatigationē: caput clemēter fricetur: prolixe dormiant: molliter cubēt: tepidæ aquæ balneis utantur: ſudationes uitent: capiti abraſo epithemata infundantur, uel fomentationes, ex decocto florum chamæmeli, meliloti, ſeminis lini, ordei decorticati: aut ex lacte recens mulcto: inungatur oleo ſuſino, amigdalino, dialtea, butyro nō ſalito. Sumāt cōſeruā boraginis, bugloſſi, cortices citrei conditas, & ſimilia.

Si à frigida cerebri intemperie ſola ſine materia malum ortum fuerit, opponatur caliditas frigiditati, & pariter humiditati ſiccitas, cum temperamento tamē: in caliditate eñ & ſiccitate naturali omnis æqualitatis debet eſſe proportio, ut ne quid nimis. nō enim omnis caliditas bonā memoriā facit, nec omnis ſiccitas: ſed

 quæ

quæ proportione respōdet temperamen to, nec fluat in intemperiem immoderatam, cuius uis est actum propriæ uirtutis tollere. Cauendum est ergo ne nimis cerebrum calefaciamus, aut exsiccemus nimis. Et qui temperato est capite, caueat ne medelas apponat. Qui igitur corruptionem memoriæ patiuntur ex immenso calido & sicco, quam coniunctionem plerunque phrenitides & deliria sequuntur, ijs oxyrhodinum capiti infundatur, & curatio reliqua cum his quæ refrigerant & humectāt, pulchrè complebitur. Quòd si ex nimia frigiditate adnixa intènsæ siccitati fuerit, quod accidere consueuit aut propter lōgos morbos, aut uehementes corporis labores, aut acres ualde animi affectiones, quib. naturæ uires fathiscunt, et animales spiritus dissipant̃, humectantia & mediocriter calefaciendi simul uim habentia, haud mediocri erunt præsidio.

Cùm autem non solæ ac nudæ qualitates offensioni erūt, sed adfuerit simul humorum copia, ab euacuatione incipiemus premittendo concoctionem conuenientem

uenientem, si opus erit. Sanguinis copia uenæ postulat sectionem, quæ cũ medici docti consilio fiat: incidatur aũt humeraria, quam cephalicam uocant, si caput solum degrauatur: si corpus totum, aut interna, aut media. Si bilis flaua abundauerit, consulto medico, cum educentibus bilem purget, ut cũ rhabarbaro, mãna, casia, succo rosarũ, electario rosato: syrupo rosato solutiuo: tamarindis, uel aureis uocatis pilulis, & similibus. Si atra bilis, præsidijs itidem cõuenientibus à peritis medicis traditis, educatur, ut senæ infusione, epithimi, ueratri in fortioribus: dyasene, pilulis indis, &c.

Quòd si fuerit causa quę penè semper contingit, frigida & humida, hi modi in curando seruentur: Et primo quo ad uictum, moram trahat quantum poterit, in aere luminoso non uentoso, nam uenti plurimum obsunt. Euitent quę phlegma multiplicant, omniaq́ frigida, similiter & uaporosa, ut cepe, & super omnia repletio & satietas aut cruditas, multus potus, multa fructuũ comestio uitetur, cibi grauis concoctionis, ablutio cum nimis cali

da uel frigida aqua, potatio eius nimia uel uini. Conferent igitur cibi bene nutrientes, calidum & spirituosum sanguinē gignentes: ueruecina, hædina, capi, phasiani, perdices, quorum oua singulari potestate in hoc pollent, pipiones, turtures, passerculi, galeritæ, turdi, merulæ: parentur cū hyssopo, satureia, thymo, sampsuco, rore marino, garyophyllis, macere, zinzibere, pipere, cinamomo, granis iuniperi, præsertim hyeme. Animalia fugiant nuper edita, quòd mucosam ac uiscidam habeāt carnem: animātis cerebrum ut pituitosum incōmodat, nisi sit gallinę, quod peculiariter & summè laudatur. Similiter fugiant medullas, gruinas carnes, pisces pręsertim uiscidos & lacunales, olera frigida, lac, caseum, præcipue multū, aut prauū: fructus humidos & horarios: acriora interdum, hyeme præsertim, exhibeantur, ut allium, puleiū, capparis remota salsedine, sinapi à Pythagora laudatū: parcè epulentur pręsertim cœnantes: uinum bibant album, aut uermiculū subrubrum'ue: aquā nisi sit cum melle uel cinnamomo aut alio cum aromate decocta, non

non gustent. Prolixũ somnum diurnũq; auersentur, nec super nucham, uel super nimia replctione fiat: à superflua quoque uigilia caueant: debilitat enim spiritũ, ipsumq; resoluit ac caput replet. Exercitiũ fiat deambulando, & cibos præcedat, cũ fricatione etiam partium capitis (facta tamen prius cõuenienti purgatione) cum pannis asperis, & pedum & manuũ, sed moderatum: circa lacus, flumina & uligi nosa loca non uersentur, austrinos flatus & pluuiosas constitutiones declinent, lucidam & altam domum inhabitẽt, caput oleis conuenientibus (ut etiam infra dicetur) ungatur. à multo uel frequenti coitu omnibusq; cerebrũ debilitantibus caueant: nam principali debilitato, nocent & orta ab eo: corpus seruetur mũdũ à superfluitatibus. Si igit̃ pituita lenta ac crassa fuerit, fiet illius attenuatio, & concoctio, & præparatio ad eductionem, cum oxymelle cõposito uel scyllitico uel de quinq; radicibus, de stichade, de raphani radicib. facto, melle rosato prout opus fuerit, & aquis seu decoctis cõueniẽtibus. Ad educendã uerò præparatã materiam

exhi-

exhibeantur pilulæ uel cochię, uel ex hiera Galeni addito modico castorei & nucis myristicæ, addatur etiã præparata colocynthis secundũ medici præsentis prudentiam: uel detur hiera magna cum nuce moschata: uel hiera Ruffi, de qua Aetius libro tertio: conueniet etiam yeralogadij, & alia quæ conueniunt dolori capitis ex phlegmate, deinde fiant etiã gargarismata, fomentationes, unctiones, sacculi, & huiuscemodi: clystere etiam si opus fuerit fiat ex respiciẽtibus caput: sternutationes fiant, ut cum pipere, struthio, seu condisi, elleboro albo, iride, & similibus. Conferũt præterea si pituita ulterius exundat, quæ saliuam mouent seu apophlegmatismi, odoramenta: cubebe masticatæ seu cõmansæ, modis omnibus auxiliantur: auribus indatur oleum castorei, lauandulæ, spicæ. rursus pro purgatione conferent hæ pilulæ etiam à proprietate: Recipe thuris masculi, mirrhæ electæ, zinziberis ana drach. 1. med. puluerис capitis upupæ drach. duas, acori scrupulos duos, hieræ maioris drach. 1. med. castorei, colocynthidis ana scrupu. med.
confice

confice cum bona terebẽtina uel cum se rapio de stichade, & fiat pasta, denturq́; pilulæ numero paucæ, sed crassę, supra leuem cœnam in lectum descendenti: possunt etiam auferri ea quæ soluunt, ut tantum confortent: hæ ferunt principatum hac in causa, & præ cæteris conferũt memoriæ. Item ad corroborandum, fiat eclicma uel linctuarium tale, uel similem in modum: Rec. couseruæ anthos, melissophylli, ana unciam unam, inulæ conditæ, zinziberis uiridis uel conditi, ana unc. med. corticis citrei conditæ drach. 6. diatrionpipereon, diambaris, ana unc. med. cum modico aquæ uitæ in uasis uitreis semel distillatæ ex uino bono, uel cũ aqua mellissæ, aut florum lilij conuallij: cõmisce: sumat horis duabus ante cibũ in mane drachmam unam aut alteram, & semi drachmam hora somni.

Notandum autem quòd nucha est cerebro frigidior, ideoq́; calida magis patitur & tolerat, frigida deterius: meminisse igitur oportet, ne frigefacientia quæ forinsecus inducuntur, in occiput cadant. Calefactoria itaq; medicamenta tam extra

tra quàm intra corpus adhibēda. Extrinsecus autem inunctiones capiti ex oleo calido, idq; æstate adhibēdæ, ut rutaceo, anetino, &c. hyeme uerò irinum in quo incoctum sit serpillum uel calamentum, piper, baccæ lauri, addendo aceti modicum ad penetrationem. Vtile erit & castoreum cum oleo illitum occipiti: uel tale unguentum: Rec. olei de lateribus, de castoreo ana unc. med. radicis acori, phu seu Valerianæ, ana scrup. 1. pyretri, rutæ ana scru. med. cum cera quantū sufficiat. fiat unguentum, quo rasum occipitium inungatur: & subinde sacculus imponatur, qui recipit florum rosmarini, mellissophylli, lauandulæ, singulorum manipulū med. florum sambuci manip. unū, stichadis drach. 3. nucis moschatæ, ligni aloes, maceris ana scrup. 1. contusa in sericū demittantur formeturq; sacculus.

Linimentum aliud conferens diminutioni memoriæ & obliuioni: Recipe olei sambucini unc. unam, olei de been unc. duas, olei euforbij, castorei ana un. med. aceti drach. 3. misce, inungaturq; locus. Item oleum philosophorum uocatum à

Mesue

Mesue, occipitio inuncto, memoriã mirabiliter reparat.

Alia inunctio. Recipe radicis rutæ, buglossi, phu cum radicibus ana unc. 4. castorei duorum uel trium annorũ, linguæ auis quam semen fraxini uocãt, ana drac. duas: redigantur in puluerem & misceantur: pòst Reç. succi eufragiæ, ormini quã sclaream uocant, uerbenæ ana unc. 4. medullæ anacardi unciam unam, axungiæ ursi, quantum satis sit, fiat unguentũ liquidũ, & ponatur in uase cupri uel stanni, ut stet liquidum, nam aliter haud ualeret, ungaturq́ occiput.

Emplastrum quoque de sinapi Mesue secunda descriptione Antidotarij ualebit in affectu frigidiori: uel oleũ de sinapi. Superiora conferunt etiam absq́ præuia purgatione, ut & sequẽtia, his qui frigiditate sola absq́ notabili humiditate laborant. Intrinsecus quoque præter suprà narrata conferunt, uerus acorus conditus (quem calamũ aromaticũ credo, uel galangam) saccharũ, florum betonicę, roris marini, lauandulæ, spicę nardi, melissophylli, adiectis longo pipere, garyophyl

lis, cinnamomo, nuce moſchata, & id genus aliis odoratis. Valde etiam iuuat zinziber conditum ad auellanæ quantitatē, præſertim in uentriculo frigido & humido, uti ferè eſt in omnibus uel pluribus tali cauſa & affectu laborantibus: nam reparat memoriam ſumptum mane in temporibus non calidis, horis quatuor ante cibum.

Confert non parum & hoc: Rec. thuris, cyperi, piperis longi, croci, mirrhæ, ana, confice cum melle, & ex eo omni die ſumatur drachma una horis ſupradictis, præſertim mane.

Aliud ad idem præcipue ſenibus ualens. Rec. mellis anacardini, thuris albi, cyperi, acori ueri ana partes duas, rotundi piperis & longi ana partem unam, myrobalanorum cepulorum, cæruleorum ana partes duas, cymini partē unam, mellis quantum ſufficit. datio ſit drach. 2. ſingulo mane. diambar etiam conuenit.

Prodeſt & cōfectio anacardina ſi probe conficiatur, ac poſt ſex menſes ea utaris. hæc enim acuit ingenium & ſenſum, & intellectum clarificat, mentem reuocat

cat ſopitam, lethargiam curat & artheticos: confertq́; dolori uentriculi & alui à frigiditate, &c. ſic uerò fit: Recipe myrobalanorum empeliticorum, belezicorũ, piperis albi & longi ana drachmas duodecim, zingiberis, mellis anacardici ana unc. unam, caſtorei, ſtyracis, garyophyllorum ana drach. quinq́;, florum camæmeli, baccarum lauri, cyperi ana drach. tres, mellis quantum ſufficit, miſce in modum electarij. Datur in ſero ad modum paruæ nucis ſiue auellanæ, id eſt drachm. 1. s. cum uino calido decoctionis seminũ aniſi & feniculi. poteſt & mane ſumi. Caueat uerò ſumens à frigiditate, à cibis phlegmaticis, ab ira, coitu & ebrietate. Anacardi autẽ antequã in aliquibus medicinis ponantur compoſitis, debent in hunc qui ſequitur modum præparari.

Rec. anacardos ac eos tere optime in mortario, atq́; in aceto fortiſſimo ponantur per dies ſeptem, pòſt lento igne in eodem aceto coquantur, quoad aceti pars tertia remaneat: tum percola fecem illam quæ in fundo uaſis remanſerit, prius aceto leuiter extra colato, eamq́; colo tranſ-

missam fecem, in medicinis pone: neque enim anacardorũ fructus medicinis per os assumendis immiscẽtur, nisi prius hoc modo uel simili præparentur.

Quod si mel anacardinum facere uolueris, pone cum ipsis anacardis eo modo in aceto coctis, tantundem mellis despumati, ac simul ambo bulliant ad spissitudinem, & mel habebis anacardinum, quod in prænarratis affectibus operatur mirabiliter, si ex eo des drachmas duas in aurora.

In Sicilia dum recentes sunt anacardi ponũtur in melle prius liquefacto, & diu morantur in eo, taleq; uocatur mel anacardinum, & habetur usui absq; anacardis, & inditur linctuarijs. Si eo ex melle dentur drachmæ duæ, recuperat memoriam ex proprietate sua.

Expertus est & acorus nutritus ac coctus in melle & reseruatus, ut condiuntur nuces ac radices: similiter piper longum nutritũ coctumq; in melle & asseruatum, nam seruant & augent memoriã: dosis communis drach. 1.

Aliud expertum in forma pulueris. Recipe

cipe thuris drach.unam, cyperi, piperis, croci, myrrhæ ana drach.duas: terantur ſubtiliter, & per cribrum ducito, & fiat puluis, de quo omni mane dũ ſurgit detur drach.1.uel ſerò in ingreſſu lecti.

Aliud expertum. Recipe cimini, piperis ana drac.duas, ſacchari albi drac.tres: terantur & fiat puluis, cape drach. unam omni die in mane. Aliud itidem expertum. Recipe thuris albi drach.unam, piperis longi uel albi ſcrup. unum, fiat puluis, qui mane totus pro una datione bitur per plures auroras cum uncijs tribus aquæ mellis, uel decocti cinamomi modici & garyophyllorum.

Aliud æquè bonum ac certum, Recipe cimini drac.quinq;, piperis noui drac. unam, acori ueri uel galangæ, cyperi, mirobalanorum nigrorum ana drach.duas, mellis anacardi (de quo ſupra) drac.unã, mellis cõmunis unc. 3.s. terenda terantur, & cum melle prius deſpumato incorporentur, & fiat conditum in pixide. datio in omni mane drach.2.

Caput tertium, quomodocunq; nocentia memoriæ præcipua ostendit.

CAuere oportet in uniuersum cruditates, tãquam rationi infestissimas, & toti corpori.

Plurima uini præsertim potentis potio pessima est: uehementer enim humectat caput, ac ferè nihil æquè obliuionem inducit, quàm superflua humiditas.

Exterior excedens frigiditas lædit memoriam, præcipue nocturna propter malam capitis coopertur am.

Caliditas intensa ualde quandoq; perturbat rationem & memoriam lædit.

Ciborum fumosorum comestio & potus, ut alliorum, porrorũ, ceparum, item casei & leguminum uitetur.

Potus post comestionem dum cibi fit concoctio eam interrumpẽs præsertim à cœna, memoriæ cerebroq; ualde nocet.

Quies superflua calorem debilitat: superfluitates retinet & aggrauat, ideoq; lędit memoriam.

Somnus cibo propinquo, antequam scilicet descenderit cibus ad uentriculi fundum, infestissimus.

Dor-

Dormire calciatis pedibus, præcipue cum sotularibus, memoriam impedit, ob uaporum reflexum.

Crudæ herbæ comestę, multum nocēt memoriæ, ut plurimum.

Videre uel audire nō placētia animo: & huiuscemodi animi symptomata.

Metus perimit memoriam, uel tristitia perseuerans.

Somnus immoderatus, & uomitus laboriosus, & frequens coitus.

Acetum & acetosa omnia. Sunt qui dicant gallorum ossa exucta, ueternum adducere.

Caput quartum, iuuantia particularia præcipua enumerat.

FRuctuum stipticorum ex natura uel arte post comestionē moderata sumptio, prohibendo fumos eleuari, memoriam iuuat ualde.

Temperatorum ciborum & potus, sicut gallinarum & perdicum præcipue cerebellorum eorum temperata refectio, non tantum memoriā, sed & totum corpus confortat.

Ante cibum moderatè & conuenienter exerceri, non tantum memoriæ, sed et cæteris functionibus prodest.

Superfluitatum per intestina, per nares, per palatum, per os, aures, per urinã, per capitis frictionem cum pectine conueniens & debita expulsio, confert plurimum uirtuti memoratiuæ, si post somnũ & ante exercitium fiat.

Visorum auditorũ ue frequens recordatio, memoriam corroborat & confirmat: nam nihil æquè aut cura augetur, aut negligentia intercidit, ac ipsa memoria: quia nisi excolas & iugi meditatione exerceas, inertia situq; corrumpitur.

Gaudium temperatum & honesta delectatio non solum memoriam, sed uirtutem intellectiuam cæterasq; uirtutes corporis etiam augmentat.

Sæpe lauare pedes in aqua calida in qua bullierint melissophyllon, folia lauri, chamæmelon, & similia, memoriæ, capiti, oculisq; ualde confert.

Abluere caput decimo quoq; die cum lixiuio in quo parum bullierint chamæmelon uel assarum, melissophyllon, sal-

uia, amaracus, siue sampsucus, lauri folia, uel similia, additis in æstate rosis, memoriam corroborat & confirmat, ut in capite etiam sequenti latius dicetur.

Stare pedes post comestionē, uel suauiter deambulare, quo cibus ad fundum descendat uentriculi, multum expedit & confert, ob bonam ciborū concoctionē.

Coriandri bene præparati & saccharo inducti post cibum assumptio, prohibendo fumos ad caput ascēdere, memoriam iuuat: id præstat & Diacotoneon.

Masticatio masticis cum modico zingibere facta ieiuno stomacho, ab humiditate phlegmatica sine molestia caput purgat, indeq; præpedita confortatur memoria.

Recipe thus albissimum, tere in puluerem, pone in pura & simplici frigida aqua, bibe in augmento lunæ in ortu diei, in meridie, & solis occasu, facit bonā memoriam, acutum sensum, exsiccans cerebrum & uentriculum.

Tradit Symeon Sethi, fel perdicis arterijs temporum illitum, ut penetret, semel in mense, ad memoriam confirman-

dam prodesse plurimum.

Melissophyllon confirmat eam, & ingenium acuit, hominemq́; quocunq; modo comedatur herba facit industrium: quod etiam nasturtium in frigidioribus & segnioribus efficere potest, unde natũ est in segnem adagium, Ede nasturtium. Melissa præter hæc, animi tranquillitatem pręstat soporem capiti iucundum inducendo.

Gallinæ cerebrum ingenium & memoriam iuuat, adeò ut aliquos qui delirare cœperant, resipiscere fecerit.

Semẽ ormini seu schlareæ domesticę fertur ad recuperandam memoriam mirabile, si in puluere sumatur cum aliquo potu, aut cibo. Item eboris limatura conducit obliuioni, si parũ de ea in uino modico sumitur mane.

Item granum unum thuris albi cum lectum petis, maxime conducit solũ transglutitum: nam capitis humiditatẽ exsiccat & uentriculi, ac ita memorię confert. facito hoc post purgationem bis terue in hebdomada, si multa adsit humiditas.

Pleresarchoticum confectio, duarum drach-

drachmarum põdere hora somni assumpta, uel myrobalanus cepulus conditus sumptus in aurora horis quatuor ante cibum beneq; mansus semel in hebdomada, memoriam restaurant ab humido læsam præsertim. nam roborant intellectũ, & iuuentutem ferè conseruant myrobalani cepuli conditi. ita passulæ, &c.

Memineris in materia humida prius fieri euacuationes. nam materia humida plerunq; est debilitatis memoriæ caussa, ut superius dictum est.

Caput quintum, nonnulla probatiora selectaq́; medica remedia composita seruantia continet, multumq́; augentia memoriam.

ANtidotum mirabiliter conferens memoriæ, lethargięq; uel obliuioni: uentriculum confortat, & omnia debilitata membra ex phlegmate & frigore.

Recipe zingiberis, galangæ, masticis, cimini, origani ana drach. sex, nucis moschatæ, calami aromatici, assari, carpesiorum, id est, cubebarum, ligni aloes, maceris, seminis apij, ammeos ana drac. 2. thuris albi, garyophillorum, cardamomi, ze

doariæ, piretri, castorei, piperis longi & nigri, costi, cyperi, ana drach. tres: mentæ siccæ unc. med. terantur & puluerizetur omnia, ac cum penidiarum & mellis despumati quantitate sufficienti fiat eclicma. Cuius modus usus, ut reliquorum sit, præsertim tempore frigido uel non calido multum, & per interualla.

Pilulæ quæ languenti cerebro conueniunt, præsertim senioribus ac frigidis. Rec. succini odorati seu ambræ delectæ drach. unam, ligni aloes scrup. s. cubebarum scrup. duos: cum uino meracissimo pilulas confice quindecim, da binas ante cœnam.

Pomum odorandum pro memoria: Rec. radicum iridis drac. 1. med. seminis seseli, id est, sileris montani, stichadis ana drach. duas, nucis moschatæ drach. med. mentæ drach. unam, ambari (uulgo ambræ) thuris, calamenti, styracis, ligni aloes ana drach. med. ladani quantum sufficit, fiat pomum secundum artem.

Probatissimum experimentum ad ingenium & memoriam, quod ferunt esse Aristotelis. Re. ursi pinguedinem quam

habet in humero seu spatula dextra, eãq; repone in uesica ipsius ursi simul cum eius urina, & simul stent octo diebus: tum extrahe, et accipe succũ ormini siue schlareæ domesticæ, eufragiæ, berbenæ, buglossi, phu seu Valerianæ, aloes, omniũ æqualiter, & simul misce cum prædicta pinguedine super ignem cum lignea spatula agitando, quoad fiat unguentũ spissum. ex quo cum uolueris accipe quantitatem paruæ fabæ. & unge frontẽ & tempora fricando aliquantisper, & audita recordaberis.

Lixiuium pro ablutione capitis humidi frigidiq; confortatiuum, & memoriæ conferens, debet autem esse ex cinere sarmentorum uel quercus, postea intus hęc bulliant. Rec. acori ueri, stichadis, foliorum lauri, roris marini, iuæ, saluiæ, ana manip. unum. ex isto lauato caput: post uerò ablutionem aquæ uitæ modico sinciput madefacito, & sequẽti puluere aspergito. Rec. pulegij, calamenti, garyophyllorum, sandaracæ, macis, stichados, mentæ siccæ, maioranæ, ana drach. quinq;: misce & fiat puluis subtilis, & post inspersionem

nem

nem superpone stupã canabis. alijs quoque diebus ingrediens lectum pone super capitis bregmate ex puluere illo etiã illoto capite, nam siccat, &c.

Aliud lixiuium ad confortandum caput & memoriam. Rec, hederam muralem, rosmarinũ, laurum, stichadem, marrubium aut betonicam, & bulliant in lixiuio, quo caput laua. Idem ferè operantur cupressi nuces, frequenti usu.

Aliud in humido capite, quo bis uel semel in hebdomade utendum. Rec. senæ, rosarum, florum chamęmeli, acori, sticha dis, foliorum lauri, nucum cipressi, saluię, iuæ, baccarum hederæ partes æquales, hæc in hyeme bulliant in lixiuio pro lotione capitis. at in æstate remoue stichadem, & rosas adde, ac aliqua myrti grana, & minus calido utere.

Optimum remedium aliud, sed longe difficilius paratu. Rec. florum citrullorũ siccorum, buglossi, rorismarini ana drac. duas, chamęmeli, uiolarum, rosarum ana drach. 1. med. seseli drach. duas, seminis uiticis, rutæ campestris ana scrup. 4. foliorum lauri uiridium, maioranæ, sticha-

dis

dis, saluiæ, florum sambuci, artimisiæ ana drach. tres: contundantur optime & infundantur in lib. 3. aquæ uitæ optimæ, & unc. 6. aceti albi scyllitici fortissimi, ac simul quiescant duobus diebus in uase uitreo bene cooperto, & postea destilla ad cineres cum suaui igne: deinde Rec. olei de terebintina destillati optimi unc. octo decim, olei de been destillati unc. octo, prædictæ aquæ destillatæ unc. uigintiquatuor. loco olei de been potes accipere olei destillati de adipe ursino, sed melius si de utroque acceperis partem mediã: si uerò neutrum repereris, recipe oleum sambucinum: adde prædictis rebus capillos hominis bene adustos, nam à proprietate euigilare faciunt, & excitant lethargicos: misceantur & destillentur in uase uitreo usque ad extractionem totius aquę, & aquam ipsam seorsum serua: deinde recipe euforbij drach. quatuor, piperis longi drach. 3. med. cumini drach. tres, thuris masculi clari unc. duas, & drach. duas, masticis, myrrhæ electæ ana unc. unam, anacardorum bene contusorum unc. 1. drach. 2. carpobalsami drach. quatuor,

pulpæ

pulpæ castorei drach. med. myrobalanorum empeliticorum drach. 4. med. opopanacis unc. tres, serici crudi minutimq; incisi drach. 1. med. costi, radicum pæoniæ fœminæ, cyperi electi ana scrup. quatuor, ladani drachmas tres, sanguinis draconis, id est, gummi ita ob similitudinem dicti drach. 2. med. bdellij clari drach. 6. puluerizanda puluerizentur optime, & omnia iufundantur in prædicto oleo toto, & sic quiescant in balneo temperato, simul in uase uitreo bene obturato dieb. quinq;, sed singulo die arundine sicca cōmoueantur miscendo, postea colentur, & optime exprimantur cum panno rudi prius infuso in aqua & bene expresso: Et oleum postea taliter expressum destilletur, uel fiat sicut in destillatione olei de ladano fit. uidelicet, primò incipe cum igne carbonum leui ad fornacē, donec leuiter ebulliendo incipiat communiter destillare, dehinc procede cum leui & pauca flamma, & quandoq; interpolata, donec liquidum & subtile destilletur quasi totū ex appositis oleis, id quod scire poteris ex uisu, sed melius ex pondere olei

destillati

destillati: postea procede cum igne carbonũ mediocri, omittẽdo omnino flammam: & destillatũ seruetur in uase uitreo bene clauso. Demum recipe galliæ moschatæ, garyophyllorum, macis, cubebarum, nucum moschatarum, cardamomi, ana scrup. quatuor, spicæ, calami aromatici, corticum citrei exteriorum ana scrup. duos, ligni aloes boni drach. 2. med. ambari electi drach. 3. med. moschi optimi drach. 1. med. puluerizentur omnia subtiliter, & misceantur cum toto prędicto oleo destillato, sicq́ simul quiescant duobus uel tribus diebus in calore temperato, & postea iterum destillentur arte sua; & ad subtilem substantiam reducantur, seruenturq́ in uase uitreo forti bene clauso cum cera, & est optimum. Vtendi modus talis est, ut prius si oportet facta purgatione totius uel capitis, eo utaris incipiendo mense Nouembri per dies quinquaginta continuos, postea semel omnibus octo diebus, postea solum quando uis memorari, capiendo illum in sero pręcedenti ante mane quo uis recitare uel concionari.

Vnguentum ad idem. Recipe adipis ursi, capi, gallinæ, uaccæ, & gummi hederæ, ana pondus æquale, omniaq; alembico uitreo destilla suaui igne, quo oleo unge tempora & pulsus manuū ter in hebdomada, & rem optimam senties.

Vnguentum quo tempora unges mediocriter in tempore frigido tantummodo. Recipe talpæ pinguedinem, ursi, mustelæ castoreiq; ana, succi betonicæ & roris marini ana: ex omnibus confice unguentum, quo utebatur, ut fertur, Aristoteles.

Vt profundè memoria teneas & perpetuò, utq; uelociter apprehendas: hoc usi sunt multi magni uiri. Recip. radicum linguæ bouinæ, radicum ualerianæ, ana uncias quatuor, radicum rutæ unc. duas: fac inde pulueres subtilissimos. postea recipe succum eufragię, schlareæ siue ormini, berbenæq; ana uncias quatuor: coletur bene succus per pannum, postea misce succos simul, ambo tamen separatim, postea recipe medullam anacardorum unc. unius pondere, & fac puluerem ut suprà. Item recipe linguæ auis, id est, semen

men fraxini, & fac puluerem ſubtiliſſimum, poſtea miſce omnia prędicta ſimul ſcilicet ſuccos & pulueres, & accipe ſartaginem terream uitreatam, & pone ad ignem, intusq; pone ex urſi pinguedine, & funde ſeu liquefac paulatim, & intus proijce dictos pulueres cum ſuccis miſcendo ſemper, apponendo de dicta pinguedine quouſq; fiat unguentum ſubtiliſſimum, quo unge tempora & partem memoriæ & frontem & uerticis partem uerſus nuchã: hocq; ter uel quater in anno facies, & continuabis ſic ungendo, etiam prout magis aut minus oportebit. hoc enim in uirtute excedit ſuperſtitioſam artem notoriam.

Ad idem Rec. octo calices aquæ communis, foliorum hederæ, ſtichadis ana li. 1. med. ponãtur ſimul in aqua ad bulliendum ferè ad conſumptionem aquæ, poſt ea coletur beneq; exprimat̃, & intus pone modicum terebentinæ lotæ cum roſacea, poſtea caput laua cum bono lixiuio, & poſt exſiccationem unge cum prædicto liquore tempora & occiput.

Pomum odoriferum ad confortatio-

nem cerebri frigidi. Recipe ladani, ligni aloes, styracis, ana drach. unam, garyophylloram, nucis moschatæ, seminis ozimi ana drach. med. cum aqua rosacea, in qua nonnihil moschi & ambari dissolutum sit, fiat pomum.

Ad habendam profundam memoriã, uel si quis eam ex debilitate uel infirmitate amisisset: ualet etiam uertigini. Rec. roris marini, id est, libanotidis, boraginis, chamæmeli, uiolarum, rosarum ana unc. unam, stichadis, foliorum lauri, maioranæ, saluiæ ana unc. duas: omnia incide & pone in optimo uino, & post diem destilla per alembicum uitreum aut uitreatũ, & destillatũ serua, in quo pone terebentinæ odoratæ lib. unam, thuris albi uncias octo, masticis, myrrhę, bdellij, anacardorum ana unc. quatuor: omnia tere, & dimitte sic stare per dies quinque cum destillatione cooperta, postea destilla in tantũ cum igne fortiori donec ex eis oleum habeas, quod serua bene clausum in ampulla uitrea bene cũ cera & pergameno obturata. modus usus talis est, Recipe ex eo quãtum caperet cortex auellanæ per os,

&

& unge etiã partes memoriæ, scilicet occiput & quasuis partes iam dictas, optimum experieris.

Possem hic plura etiam utilia remedia aggregare, sed hæc sufficient, & uiã struent alijs pro occasione parãdis: nam breuitati studui, & meliora ex bonis selegi, nec penes me, ut nec Christianũ decet, latere uolui. plura & non spernenda composita reperiet quicunq; apud Antoniũ Fumanellum medicum Veronensem, in opere suo De cõpositione medicamentorum, &c. Hic ea non transcripsi, ne actum agerẽ, quamuis meis aliqua ex parte consonent illius nõnulla. eligat quisq; quod sibi cõueniens sit: & qui nescit, medicum consulat doctum, memineritq; nihil sine labore fieri aut parari dignũ laude. nam omnia proposuit labori Deus: nec sunt spernenda media illi qui finem assequi desiderat: cũ nec iuxta physicos, ex extremo ad extremum perueniatur sine medio conuenienti.

Caput ſextum, philoſophica conſilia, canones, & reminiſcentiæ præcepta narrabit.

VT Ariſtoteli placet, duo ſunt memorationis actus, memoria ſcilicet & reminiſcentia: quanquam reminiſcentia reſpiciat ea quorum ſumus obliti, ſitq́ꝫ extimatiuæ ſeu cogitatiuæ uirtutis officium, non principaliter memoratiuæ, ut Auerrhous & Albertus in ſuis tractatulis uoluere: uel dicas facultatem illam reminiſcendi eſſe mentem & intellectũ, ut Themiſtius uoluit: quoniam nulla facultas uidet̃ diſcurrere, niſi intellectus. hæc autem ſine obiecti præſentia in homine ſolo eſt: nam cum obiecti pręſentia etiam in brutis reperitur, ut Ariſtoteles innuit, & in cane uenatico ſatis patet: diciturq́ꝫ ſenſus phantaſticus.

Memoria uerò eſt retentio imaginum prius ab anima perceptarum, quæ tamen neque utilis eſt niſi & omnes retineat, & eo ordine quo eas concepit, reddat. non eſt autem præſentiũ neqꝫ futurorum, ſed præteritorum tantum, ut inquit Ariſtoteles. Memoria rurſus & reminiſcentia, quamuis eidem ſubiecto generi competant

tant,differunt tamen aptitudine, quoniã bene reminiſcentes, cõmuniter male memorari conſueuerint. tempore item memoria ſemper reminiſcentiam præcedit: nõ enim quis reminiſci poteſt niſi ex his, quorum habet memoriam. hæc etiã multis aliĳs animalibus conceſſa eſt, illa uerò ſolis hominibus: nã cum reminiſci ſit uelut ſyllogizare, id eſt, ex notis ad ignota deuenire, hoc uerò proprium ſit hominis, inde fit & reminiſcentiam hominis eſſe munus, ut ſuperius innui.

Ad memorandũ quatuor motus concurrunt: primus eſt motus ſpirituum qui à cogitatiua ad memoratiuã figuras aut ſpecies tranſportant. Secundus eſt pictura fixioq; figurarũ in ipſa memoria. Tertius eſt reportatio à ſpiritib. à memoratiua ad cogitatiuã ſeu ratiocinatiuã. Quartus eſt illa actio quæ cogitatiua recognoſcit, quæ propriè eſt memorari. Dicimus etiam quòd actus memoriæ uel reminiſcentiæ ſupra tres res quaſi tria obiecta per ſe cadit, uidelicet ſupra rem alias apprehenſam, ſupra actum quo illa res aliàs apprehenſa fuit, & ſupra tẽpus determi-

 natum

natum uel indeterminatũ in quo apprehensio illa fuit.

Ad cuiuslibet harum rerum defectum necesse est deficere etiam memorationẽ. Quapropter etiam bene memoria sic definietur, quòd sit apprehensio in anima existentium specierum, cum indagatione & inquisitione: sed de his in primo capite iam dictum. Nunc de artificiosa memoria dicere instituentes, quæ oporteat de se præstare uolentem memorari, præscribemus. Erunt aũt pro nunc præcepta uiginti, sed breuibus uerbis complexa.

Primum iudicato (hoc & similia sint dicta iunioribus studiosis) studia quæ sequeris omnium præstantissima: & te felicem si consequeris sapientiam, & sapientem audias preceptorem, quem etiam cogaris admirari: plurimum enim memoriæ conducit, si quæ aut leguntur, aut audiuntur, cum admiratione ac uoluptate incidant.

2 Eam scientiam iudicato difficilem & perpaucis bene cognitam: quia inde oportet ingenium assurgere: & id utile est memoriæ.

3 Attentè & accuratè audias præceptores: similiter si legeris facias, ad studium omnes animi uires congregando: ille enim est docilis auditor qui attentè paratus est audire: nam ex diligenti attentione maior fit motus, ac impressio firmior. Vnde Terentius: Vbi intenderis ingenium ualet.

4 Cum multa sis collecturus, quantum fieri potest ad paucitatem breuitatemq; reduces: aliter enim addiscens, aliter memoraturus procedit: nam qui addiscit, genus in species secat usq; ad specialissima: qui uerò uult memorari, multitudinem in unum, uel saltem in pauca redigit.

5 Ordo ante omnia diligatur in diuisione corporis in membra: sic tractatus in capita, & capita in conclusiones secabis.

6 Singula sæpe repetenda, ita ut cum unum caput & sequēs pariter didiceris, & primum & secundum rursus animo repetes: & cum tertium didiceris, rursus à primo inchoādum erit, & sic successiuè.

7 Complexurus multa, membratim secabis: ne diffusa multitudo memoriā confundat. Vnde poeta ille: Scire si uis hanc

rem, tota ſit ſeparata minutim.

8 Sit tibi frequens & diuturna de eadē re cogitatio, uel cum aliјs diſputatio, uel alteri declaratio. ex frequentatis enim actibus generatur habitus, qui eſt memoria. Nec te à diſputatione deterreat erroris timor: nam tenacius retinebis quod didiceris cum rubore. unde Seneca: Memoria nihil perdidit, niſi quod ſæpe non reſpicit.

9 Conare ut intelligas quæ uolueris memorari: neq; ita curandum eſt ut multa legas, q̃ ut multa intelligas: aut pauca multum legas, eorum præſertim qui non nugis chartas implent.

10 Caue ne obſint memoriæ literæ, ne ſcilicet illa quæ ſcripſeris in memorabilium libello, ea ueluti certa & alligata tenens, cuſtodire deſinas, & ipſa ſecuritate fidens, è mente dimittas. Clarum eſt in hoc Antiſthenis Athenienſis exemplū, qui amico cuidam deploranti quòd commentarios ſuos perdidiſſet: oportuit, inquit, iſta potius animo q̃ chartis inſcribere: ſentiēs librorum fiduciā eſſe cauſam, quo minus memoriam exerceamus.

Procu-

11 Procuranda eſt cibi concoctio, & quæ obſunt memoriæ fugienda ſunt, & ſint in uſu quæ illi cōferunt, ut ſuprà cap. tertio & quarto dictum eſt.

12 Liberādus eſt animus ab alijs cogitationibus, ab his ſcilicet quæ ſtudiū non reſpiciunt: nam pluribus intentus, &c.

13 Non audienda tantum, ſed etiam uidenda ſunt quę uolueris memorari: nam ſemel uidentes magis memorātur quam identidem ſæpe ſæpius audientes.

14 De quibus interrogatus fueris, confeſtim ne reſpondeas, id eſt, abſque meditatione: nam ſubita reſponſio ſemper inconſulta eſt.

15 Metiri debes uires ingenij tui tuæq́; memoriæ, ne ingeras illi plus quàm ſemel capere poſſit aut tenere: exemplum â ſtomacho ſumendum, quia ſi ſupra uires oneretur, inualidior fit, nō enim concoquit: nec impinguatur corpus guloſi: ita quicquid addiſcitur, niſi retineatur, parum prodeſt: ideo ſi quantum oporteret retinere non poteris, numerum multiplicabis, & continuā imminues quantitatē.

16 Certas horas ſtudio conſtitues, il-

las præſertim quibus à cibo ſtomachus ſeu uentriculus erit uacuus: tunc enim ingenium uaporibus nō obtenebratur. horæ cōueniētes erūt cōticinia & matutini galli cantus: curabisq́ ne aliqua ratione fortunæ, deſeras tempora ſtudio decreta.
17 Veſperi quotidie quid diſcendo lucratus fueris repetes, imitatiōe Catonis, qui quicquid die feciſſet, legiſſet & dixiſſet, in crepuſculo commemorabat.
18 Memoria eſt à teneris exercenda, ut & in iuuene & uiro promptior ſit & paratior: Quo fuerit imbuta recens, ſeruabit odorem Teſta diu. Omnia enim pueris noua ſunt: noua autem & admirabilia fortem faciunt in memoria impreſſionem.
19 Ad animi recreationē uiriumq́ reparationem, nō ad obſcœna confugies, ſed mutato id facies ſtudio: remittere enim animum quàm amittere, melius eſt. Sed & ludicra Chriſtianorum debēt eſſe ſeria. Poſt ſtudia igitur ſeria uel grauia, ad leuiora confugiendum, ut ad hiſtoriam uel exercitia muſicalia: nam uires reparat alitq́ tempeſtiua quies, ac etiam maior eſt poſt ocia uirtus. Sunt qui ludere

malint

malint, quod quidem cōceditur, si ludus sit ludus, & non res seria: sitq; breuis, honestus, sine dolo uel damno aut cupidita te. Mouet ingeniū ludus duodecim scru porum, quem moderni scaccorum nomi nant, sed in eo nimis sæpe adhibetur tem poris & studij, quod præstaret melius col locare. Paruæ pilæ ludus, etiam toti corpori proderit: deambulatio, pręcipuè capiti. Hæc animi recreatio non sit diuturna neq; frequens, & præsertim horis studij non agatur. Reuolandū est statim ingenio confirmato ad studia literarum, ne tempus depereat, quo nihil carius, agen dumq; ut quod deperditū est, auido studio recuperetur.

20 Ne discedas à pręceptoribus antequam deceat: plures enim scientia in summos euaderent uiros, nisi prius esse disci pulos puderet, quàm sapere ualeant. Proderit & alios docere, dictare, declarare, interrogare, ac respondere: dubitare de nonnullis bonum est, modo id sine ratio ne non fiat.

Vltimò, inter infelices dies illum com putabis, quo aliquid non profeceris didi

ceris

ceris'ue quod tuum esse possit: ut nulla dies sit (ut in adagio est) sine linea.

PRAECEPTA REMINISCENTIÆ.

PRimum preceptum est, ex ordine & reminiscibilium consequentia: cùm enim didicerimus ordinatim aliqua, connexione & depẽdentia quadam ordinata, & de illorum aliquo obliti fuerimus, id facile reminiscemur ordine repetito: cognito enim antecedente, facile in consequẽs deducemur, & deperditum inueniemus. Recte igitur dicit philosophus, Quæ bene inuicem ordinata sunt, bene reminiscibilia sunt: quæ uerò malè, difficulter in memoriam reuocantur. Facile enim gesta recẽsemus, cum eo ordine in oratione collocãtur quo facta sunt: quoniam sicut se habent res gestæ ad inuicẽ, ita se habent & in mouendo animam.

Secundum, ut uno simili in consimile prouehamur: ut, si Homeri non recordamur, Latinorum poetarum principẽ Virgilium memoramur: ex quo facile in Homerum Grecorum uatum primarium descendemus.

Tertium

Tertium est, ut aliquando contraria re cogitemus: qui enim memor erit Hectoris, reminiscetur & Achillis.

Quartum est, loci ac temporis recordatio in quo res tractata est: locus enim & tempus facile rem adducit memoriæ. Sunt etiam tres argumentorum sedes, à similibus, à contrarijs, à propinquis.

Quintum est, res omnes à proprietate repetere: ut si saginati memoriam habere uelimus, ad Dionysium Syracusanũ descẽdamus uel recogitemus: qui, ut autor est Iustinus, præ sagina uisum perdidit.

LIBER SECVNDVS DE LOCALI VEL artificiosa memoria.

RTIFICIOSA memoria, ut inquit Cicero secũdo ad Herennium, ex locis ueluti ex cera aut tabella, & imaginibus ueluti figuris literarum constat. Sic enim fieri solet, ut quæ accepimus quasi legentes reddamus: neq; multum intersit an à uertice an à calce incipiamus. Lo

cos

cos ipsos ordinatos esse oportet: nam si in eis confusio sit, confundantur omnia necesse est. Multos etiam eos esse decet, ut multa locari eadem exercitatiõe possint. Cicero centum eos esse debere iudicat. Thomas Aquinas plures habendos consuluit. Hos multi uarijs artibus quæsiere. Metrodorus in signis duodecim per quæ sol meat, tercenos & sexagenos inuenit locos: quòd tot gradibus apud astrologos secari soleat. Cicero familiarẽ domum finxit, locis discretam multis, placuitq; illi, ut inter locorum quinaria, uel manum auream, uel aliud quid discrimẽ figuremus, quo alter ab altero secernatur: in eisq; immobilem ordinem haberi, ut semper dextra ingrediamur & egrediamur. Quidã nõ ignauus autor, ex animalib. locos fingebat, & eorũ ordinẽ ex alphabeto Latino deduxit, ut à singula litera unius animalis nomen inchoaretur: perinde ac si nomina hæc essent: Asinus, Basiliscus, Canis, Draco, Elephas, Faunus, Gryfus, Hircus, iuuencus, Leo, Mulus, Noctua, Ouis, Pãthera, Qualea, Rhinoceron, Simia, Taurus, Vrsus, Xystus philo-

philoſophus(qui de his ſcripſit) Hyena, Zachęus. Hæc ſingula in quinque locos diuidebat, in caput, in anteriores pedes, in uentrem, in poſteriores pedes, & caudam: nam hunc ordinem ipſa natura por rexit: neq; confundi in eis enumerandis ingeniũ poteſt. Sic itaq; centum & quindecim locos nactus, in eis rerum memorabilium imagines ſculpebat, ac etiam in loquentis facie multa ingenio ſcribi præcipiebat, in capillis, in fronte, in oculis, ſicq; deorſum ad pedes deſcendi. Mihi uerò facillimum uidetur non modò centum, ſed propemodũ infinitos locos reddere & effingere: cùm neminem lateat ciuitatis originalis ſitus uel in qua diu habitauit. Igitur cùm per portam mens ingreditur, dum ſecantes ſe ad diuerſas regiones uias cõſiderat, dumq; amicorum domos, ædes publicas, prætoria publica repetit, miram locorum quantitatem aſſequetur. Accedet ad hoc poteſtas atria effingẽdi, in quibus quantũ libeat, numerum locorum faciet, ut inſcribi quęcunq; uoluerit poſſint. Et quia breuis atq; efficax eſt doctrina per exempla, hinc exem-
pla

pla ponam, ut res facilius intelligatur, de decem ponam exemplum, et consequenter ex proportione habebitur uel de mille. Capio igitur domum magnam & uacuam, ad quam non frequenter sed raro ire debes, & statue primũ locum qui est apud ostium distans ab ostio per tres pedes. Secũdus locus sit ab isto distans per duodecim uel quindecim pedes: ut, uerbi gratia, sit angulus unus. Tertius locus sit a secundo distans per totidem pedes, uel duodecim: & erit forte alter angulus, uel medium inter angulum primum et secundum. Quartus, erit angulus. Quintus, erit angulus distans per tantundem. Sextus consimiliter, & finita sala, intrabis unam cameram, atq; intra ostium immediate signabis septimũ, deinde in primo angulo cameræ octauum, & in secundo angulo nonum, & in tertio decimum cum sua distantia. Si uis plura loca, exeas cameram, & signa sic alias cameras proportionabiliter. Nota tamẽ, quod distantia data mediocris est & conueniens, sed si tanta distantia non inueniatur, sed minor usq; ad octo uel ad minus quinq; pedes

des, adhuc tolerabile foret. De templo ſcito tale eſſe debere quod non multum ſit frequentatum etiam à te, ne multitudine imaginum confundaris. Iſta loca debent eſſe ſigna memorabilia & manuductibilia, loci enim non ſunt anguli, ſed fixæ imagines in angulis ſituatæ: ſuper quibus ſicut ſuper charta aliæ pingũtur imagines delebiles, ſicut literę. Vt, uerbi cauſa, primus locus ſignatur per urinale, ponendo in eius loco urinale. Secundus ſignabitur per pixidem. Tertius per mortarium. Quartus ſignabitur per piſtillum ponendo illud ibi. Quintus per pugillare. Sextus per pedem leporis. Septimus per cribrum. Octauus per ſacculum ponendo ſimiliter ſacculum. Nonus per panem cereum. Decimus per cãnas caſſiæ, &c. Et iſta nomina oportet mẽte ſemper tenere, & loca de quinto in quintum, ut quinarij loci mẽti ſemper habeantur. de diſtantia ſatis dictum. Scito tamen, quòd uſq; ad uigintiquinque licet tranſire, nec ultra: ne fiat negatio in imaginibus. Et cõ ſimiliter dicatur de quantitate quantũ ad altitudinẽ, ne ſint multæ altitudinis, ſed à

quinq; usq; ad duodecim pedes. Et notetur quilibet quintus, ut dictum est de ordine. de qualitate autem ut non nimis lucidæ, nec nimis obscuræ, nec nimium frequentes. Transeamus ad imagines, quæ sunt res collocandę: debent ita imagines nobis notæ in istis locis collocari cũ motibus talibus, ut per eas ualeamus memorari. Verbi gratia, uolo memorari de uiginti nominibus, sic faciam: in primo loco imaginem Petri mihi notissimi locabo, cum urinali in manu pleno urina quã fundet super Iacobum mihi notissimum: & ex isto actu notabili, horum duorum memorabor: & sic duorum nominũ memoriam mihi fecero. In secundo loco ponam Martinum mihi notissimum (nam oportet imagines istas esse notissimas, ut cito in memoriam recurrant) qui ponet digitum suum in pyxide & extrahet unguentum, quo cum digito orificium unget ani Henrici mihi notissimi. In tertio ponam Andream mihi itidem notũ, qui cum manu ex mortario extrahet emplastrum quod ponet super faciem Francisci, uel alios ridiculos actus fabricando,

ex

ex quibus memoria de talibus nominibus confirmetur. Et ita pariformiter procedatur in alijs.

Similiter si recordari uoluero alicuius cum suo actu, illum imaginabor cum re illius actus: ut, si recordari uelim alicuius comedẽtis ficus, tunc imaginabor quòd cum ficu aliquid solatiosum faciat uel stupendum.

Si argumenta recordari uis, capias substantiam argumenti, & ipsam tantum locabis, quia totum argumentũ haud posset locari, sicq; de alijs rebus suo modo.

Rursus de figuris etiamnum disseramus his quinq; præceptis.

Primum est, ut aut risum moueat figura, aut misericordiam, aut admirationem: facile enim inuenitur figura quæ affectũ animæ conuertit. Exemplum huius est, si in ore asini rabidi caput Antonij constituam morsibus ferè confringi, cruorem effluere, auxilia petere, ac passis palmis uociferare: nam fieri non poterit, ut cum uoluero, non uideam hunc oculis mentis meæ, & reddere Antonium nesciam repetenti.

Alterum eſt,ut aut ſimile per ſimile, aut per contrariũ figuremus, aut per proprietatem. Primi exemplum eſt,ut ſi nomen Galeni ſim locaturus, alicuius illuſtris medici nomẽ ſcribam, cuius quoad fieri poteſt, aut par ſit, aut paulo debilior autoritas. Secũdi exemplum eſt, ſi idem per indocti medici nomen conſcripſero: ſi Therſitem per Achillẽ, & bonum pro malo: informem per formoſum annotauero. Exemplum tertij eſt, ſi Ouidiũ Naſonem, per magnum naſum: Platonẽ per humerorum latitudinẽ: Criſpum per anulatos capillos: Ciceronem per Gelaſinũ ſculpſero.

Tertium eſt, ut à tenellis annis aſſueſcamus locare, & cum quotidiana exercitatione creſcamus: quanquã etiam adultis prodeſſe poſſit ipſa doctrina. Efficacior fit habitus, ſi quæcunq; aut dicturi aut facturi ſunt ſic locent: quæcũq; etiam inter fabulandum audiant: Sic pingant mores, geſtus, temporaq; ſculpant: Sic enim breui tempore fient exercitatiſſimi. Ludere etiam prodeſt alterum cum altero, illum uincere qui plura clarius, ordi-

natius

natius, uelociusq; retulerit.

Quartum est, ut omni quinario rerum signandarum repetamus à principio quę cunq; signata: solet enim repetitio ualde conferre.

Quintum est, ut quæ non sunt simplicia, ea per componentium similitudines statuamus, uerbi causa: qui memorari uoluerit huius enunciationis, Cicero cum Hortensio disputat, Cicer legumẽ in horto finget, qui de horti sterilitate conqueratur: sic enim & cicer Ciceronem, & hortus Hortensium, & querela disputationẽ reprę sentat. Sic autem seruari solent & legum capita, ut si locanda illa lex sit, Publicati testamẽti fides, effingamus dicam testamentalem patentem, cui quispiam cœnum iniecerit: & eius fides aboletur. Ecce publicati semel testamenti fides relegi poterit. Verùm hæc facilius fient, si adsit doctrina & rerum memorandarum cognitio, neq; desit consummata & inuicta exercitatio, cùm exercitatio possit omnia: ita & medicus medicinalia, & iureconsultus plebiscita facilius recordatur.

Locus igitur tabulis (in quibus anti-

quitus multa ſcribebantur) comparatur: imago autem ſcripturæ: nominum recitatio, lectionis aut rerum lectarum recitationi. Locus eſt pars uicaria memoriæ & inſtar illius capax. multiplicaturq́; per antrorſum & retrorſum, per dextrorſum ac ſiniſtrorſum, per ſurſum atq; deorſum, aliquid addendo uel diminuendo: multiplicatur etiam menſurando longũ, tranſuerſum & mediũ. Locorum regula breuiter & hæc ordine eſt, ut primò ſit locorũ inuentio (de qua ſuperius dictũ eſt) deinde ordinatio, meditatio, diſtantia, fictio, ſolitudo, mediocris lux, diſſimilitudo, quantitas, loci quinti ſignatio per manũ auream uel alterius metalli, illiusq; uariatio, ne ſimilitudo confuſionem pariat. Imagines ſunt ſimilitudines rerũ in mente conceptarum, ſiue ſimulachrum ſimile ex toto uel ex parte rei cuius recordari uolumus, imò pro ipſis rebus collocandis accipiuntur. Sunt uerò in duplici genere, ſcilicet aut notæ aut ignotæ: notarũ quædam animatæ, aliæ inanimatę: & tam animatarum quàm inanimatarũ aliæ ſimplices, aliæ compoſitæ. Illud rurſus non obli-

obliuiſcaris, quòd in collocandis imaginibus ſuper locis, ſemper res locanda eſt cum actu ridiculoſo, uel admiratiuo, uel crudeli, uel alio modo inconſueto: nam ridiculoſa, crudelia, iniurioſa, admiratiua, excellenter pulchra, uel turpia, immutant ſenſus ac melius excitant memoriã, cũ anima circa talia multũ aduertat. Variant quoq; imagines per tranſpoſitionẽ literarum, & per tranſſumptionem: ut ſi uelim Romam recordari, ponam deum amoris, qui uocatur amor: & pro tyranno lupum rapacem. Sufficit itaq; nos methodum oſtendiſſe, quam qui ſequetur, haud difficilè, modò exercitatio accedat, multorum ac uariorum ſibi pro occaſione debita, recordationem certam parabit: ignaui autem & ocioſi torpeant, quibus omnia inſenſa ſunt.

Vltimò, epilogi uice ac ueluti colophonem addam quę ſcribit Eraſmus Roterodamus lib. 3. Eccleſ. Ad natiuæ memoriæ uim natura felicem, accedat intelligentia, cura, exercitatio, & ordo. ad memoriam confirmandã nonnihil opis pollicentur & medici, & ſecundũ hos Marſi

lius Ficinus: ſed præter ea quæ diximus, plurimũ cõfert perpetua uitæ ſobrietas: nam crapula & ebrietas, ut ingeniũ hebetant, ita memoriã prorſus obruũt: officit etiã curarũ uarietas, & turba negociorũ. officit & tumultuaria diuerſorũ uoluminum lectio. Hanc præcipuã arbitror cauſam cur ſenectus ſit obliuioſa: ꝙ ea uis animi multitudine rerũ obruit. officit memoriæ pudor immodicus, auditorũ nouitas, & anxia cura: pudor & nouitas uincitur aſſuetudine. Anxiũ ſtudiũ officit ad hoc ipſum ꝙ impendio affectat. Alibi ſic inquit: Optima memoriæ ars eſt, penitus intelligere, intellecta in ordinẽ redigere, poſtremò ſubinde repetere quod meminiſſe uelis. Hactenus Eraſmus. Si uis igit̃ rerũ bonarũ pollere memoria, diligenter curato, ut eius quod ediſcendũ eſt, certã intelligas rationẽ. Ratio enim eſt indiſſolubile ueritatis & memoriæ uinculũ. Ob hoc forſitã Plato inquit, quod bene intellectum eſt ſemel, obliuioni omnino tradi nunꝗ poſſe. Ea quoq; memoriæ tradẽda ſunt, quæ nõ ſolũ utilia ſunt, ſed & iocunda. nã alimẽta quæ ſuauiſſimũ ſaporẽ affe

runt

runt, facilius in naturā noſtrā tranſeunt atq; cõuertunt̃: & quo auidius quid hauſtum eſt, eo diutius retinet̃. Adde his, ꝙ obſeruandũ omnino Ariſtot. & Simonides arbitrant̃, ut certus quidā in ediſcendis ordo uel inſit, uel ſaltē excogitet̃. Ordo in proportione quadā & cõnexione cõſiſtit. In his aũt quę ordinata ſerie digeſta ſunt, ſi quid unũ acceperis, reliqua cõtinuò neceſſaria quadā uel naturæ uel artis cõtinuatione ſequuntur. Obſeruandũ inſuper, ut ſæpenumerò, quæ didicimus, meditemur: ſic enim alimēta animi cõcoquuntur, & quaſi cõuertuntur in animũ. Confert etiā quamplurimũ ſi quis eleganti oratione cantuq; ſuaui, quæ memoriæ mādauit ſæpe recēſeat, ut dictũ ſuprà eſt. Voluptas enim rerum condimentũ eſt, amoris eſca, incitamentũ ingenij, uoluntatis pabulũ, roburq; memoriæ. Purgāda eſt etiam anima à malis, ut impleatur bonis: orationeq; ad Deum fideli petendus eſt ſpiritus ſapientiæ & ſciētiæ per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cui cũ patre & ſancto ſpiritu ſit honor, laus & gloria ſemper.

DE PRAEDICTIONE MORVM NATVRARVMQVE hominum facili, cùm ex inspectione uultus, aliarumq; corporis partium, tum alijs modis.

Opusculum in 23. capita diuisum.

AVTORE GVLIELMO GRAtarolo medico Bergomate.

De physiognomia in uniuersali. Cap. I

MNIBVS animalibus commune est agere uel pati ab inclinatione naturali, quæ ut in brutis impetus, ita in hominib. propẽsio dicit: ut in cholerico est ad iram inclinatio, in melãcholico ad metum, in sanguineo ad iucunditatem, in phlegmatico ad segniciam. Inclinationes ergo istæ in hominibus morum atq; affectuum semina dicũtur, quoniam ratione regulari possunt: in brutis uerò mores & affectus, quoniam sensibus

bus & appetitu uiuunt. Ex quibus patet Physiognomiam scientiam esse necessariam, quo per ipsam prædicimus aptitudines naturales ad affectus uel mores: quo uerò per ipsam prædicimus affectus uel mores actuales, nec est sciẽtia necessaria, nec firma: uerùm quia homines plerunque uiuunt sensu, & non nisi sapientes uiuunt ratione, ideo physiognomia est scientia prędicendi mores actuales & affectus ut in pluribus, quoniam plures appetitu & sensu uiuunt quàm ratione. quã etiam ob causam Bias Prienæus dicebat plures esse malos quàm bonos: quoniã plures appetitu quàm ratione mouẽtur: atque, ut inquit Aristoteles, à medio pluribus modis delinquitur, acceditur uerò non nisi uno modo. Duo autem sunt signorum genera: aliqua quæ à qualitate elementaria sumpta, animi affectiones significant, ut thoracis pilositas, quæ iracundiæ est indiciũ, ex corde calido. quædam à proprietate, ut capitis in dextrum declinatio, quæ signum est cynædi, nec ex causa calida aut frigida, sed ex proprietate colligitur. Peripatetici uerò (ut Aristoteles

ſtoteles ſecundo Priorũ) ſupponunt nul-
lam homini ineſſe aliquã affectionẽ, aut
aliquem morem à natura, quin illum in
corpore comitetur ſignum per quod illa
paſſio aut mos poſſit ſignificari. Ac licet
anima quo ad intellectum ſit à corpore
eleuata, quo ad alias tamen partes & po-
tentias eſt à corpore comprehenſa.
Quamuis quoque hominum aſpectus
non differant ſpecie eſſentiali, differunt
tamen ſpecie accidentali. Sufficit autem
pro differentia morum, accidentalis aſpe
ctuum differentia. Si quis autem illud Io
annis ſeptimo obijciat, Nolite iudicare
ſuper faciem (ſeu aſpectum) ſed rectum
iudicium iudicate. Reſpondeo dictum il
lud à Domino eſſe in illos qui ex prauis
affectibus arrepti, non ex re & cauſa iudi
cium faciunt, ſed ex perſonarũ acceptio-
ne, hominumq́; odio uel contemptu alie
nantur à rei ueritate: quod fugiẽdum eſt
tum aliàs, tum maxime ubi de cæleſti do-
ctrina agitur. Hoc etiam eſt ſuper faciem
(ut ſupra dictum) iudicare ac falli, ſi quis
uultiſpex aliquẽ ex natura hilarem, quẽ
aliquando contingat caſu aliquo uitam
triſtem

tristem ducere, sic eum natura tristẽ censeat, qui tamen natura hilaris est, uel ecõuerso. Sciendum etiam duplices fore passiones, uidelicet naturales & acciden tales: accidẽtales sunt quæ animæ insunt, & ex eo quòd animæ insunt, nulla fit in corpore mutatio, ut artis & sciẽtiæ, & hæ per signa in corpore non indicantur. Na turales uerò, quæ cùm in nobis insunt, aliqua mutatio apparet in corpore, ut ira, metus, &c. de quibus tractatur. Est enim physiognomia cognitio affectuũ & morum animę: mores autem & affectus sunt in parte sensitiua, quæ dianœa appellata est, animalibusq; & hominib. cõmunis.

De capitis iudicio, super magnitudinem, figuram & dispositionem. Cap. II

CVm caput inter reliquas humani corporis partes omnium maxime conspicuum sit intuentibus, haud ab re etiam Hippocrates ex eius potissimum figura de totius corporis constitutione iudicare docet in sexto Epidemion: quod enim iusto plus magnum aut paruum fuerit, id uitiosum existit: & qui eo præditi

sunt

ſunt, ijs quæ ad intellectum attinent, euidenter læſa ac impedita eſſe apparent. Vt autem caput paruũ perpetuò uitioſum; ita magnum interdum bonũ, interdum etiam malignum exiſtit. Optimum uerò caput id eſt, quod exactè rotundum, & utrinq; paulatim depreſſum exiſtit. Veluti ſi ſphæram exactè rotundam ex cera cõſtructam, paulatim utrinq; depreſſam excogitares: nam rotundum, ut geometræ aſſerunt, eſt capaciſſimum. Caput ergo melius, in magnitudine moderatum exiſtit, & habet decentem rotunditatem quæ ante & retro eminet, parua compreſſione temperatum. Cauſa paruitatis capitis eſt paucitas materiæ: cauſa magnitudinis capitis eſt materiæ, ſcilicet ſpermaticæ, multitudo. Cerebrum ſequitur formã cranei: paruum namq; ſi fuerit craneum, paruum erit cerebrum, & econtra. Cranei figura ſi corrumpitur, corrumpitur et cerebri forma. Caput hominis inter cætera animalia proportionaliter plurimum cerebri habet. Mares plus cerebri habẽt quàm fœminæ: licet effectus aliquando contrarium indicet; ſed de his quæ rarò
fiunt

fiunt,uel per accidens,nō est ars uel scientia. Caput hominis iuncturas plures habet quàm cęterorum animantium, & maris plures quàm fœminæ. Caput debitæ formæ habet formam mallei, in qua pars anterior & posterior eminēt. Forma medij uentriculi debet esse leuiter compressa, & ita nobilior est cogitatiua. Forma anterior si depressa est, iudicium abest. Si posterior depressa est, abest memoria, & inest imbecillitas motus neruorū, & per consequens totius corporis: nam ex cerebri fortitudine ostēditur fortitudo colli & neruorum: similiter spatularum amplitudo, pectoris, hippocondriorum & ossium. Caput non ultra condignam formam & rationem, adauget sensum uirtutemq́, & denotat in homine magnificentiam. Caput paruum & indebitum, oppositum arguit. Cùm enim caput fuerit magnum, cerebrum erit magnum: & cùm cerebrum sit omnium sensuum principium, caput si magnum sit, erit multi sensus, & econtra.

Maximum ergo habenti caput non ultra formam, formositas & conditio bona denotatur.

Caput

Caput magnum cum figura diuersa, & subtilitate neruorum, ac uiuido collo, & subtili, ossibusque subtilibus, signũ est maliciæ formæ cerebri.

Caput habentes magnum præter formæ debitum, fatui sunt & stolidi, & indociles.

Caput magnũ & collum paruum, malum est: deficit enim uirtus formatiua, & materia est inobediens: inde stoliditas & fatuitas.

Caput magnum corpori proportionatum, præsertim collo, ita quòd collum sit forte & mediocriter grossum cum fortibus neruis & grossis, non extra laudem bonum est.

Caput pineatum in formam piramidis, ita quòd pars inferior sit grossa & rotunda, pars uerò superior acuta & pineata, inuerecundiam arguit, rapacitatem, et audaciam temerariam: hoc ex caliditate & siccitate cerebri est. Ianuenses utplurimum talis sunt figuræ & naturæ, & plurimi cucullati quos religiosos uocant, præsertim Bigotti & hypocritę: Phoxi etiam dicuntur à Græcis, acuminata capita habentes

dentes, ut Thersites Iliados B. Quo non deterior alter uenerat ad Troiam.

Caput magnum, cæteris signis ingenium denotantibus, est bonarum artium receptaculum: secus est cum caput magnum est, non respondentibus cæteris membris.

Caput forma decens est cum uentriculo anteriori bonæ formę & satis humido, quia apprehensio specierum fit ab humido: retentio fit à sicco, in postrema parte.

Caput cum uentriculo medio aliqualiter compresso circa latera, denotat uirtutem cogitatiuam in componendo esse promptam, & in diuidendo quod apprehensum est, propter unitatem spirituum in loco.

Caput sphæricum, mobilitatem, instabilitatem, obliuionem, exiguamq; discretionem, paruamq; denotat sapientiã: motus enim spirituum nunquã pausat: quod in plurimis annotatum est Gallis, Vasconibus, & aliquibus Teutonicis. Si enim forma capitis sphęrica est, uẽtriculus medius amplus est, & spiritus eò tendentes dum amplum locum inueniunt, non be-

ne uniuntur: & sic extimatiua debilitatur, quia in girum spiritus obuoluuntur. Talis capitis homines multa pollicentur & attendunt parum: sunt importuni, auari, inuidi, de præsenti tantum cogitantes. Nihil confidas his hominibus, presertim si corpus est cholericum aut melancholicum. Hi si dominium habent, crudeles sunt & tyranni, deprædatores, & homicidæ, nisi pij sint ac deum timentes.

Caput paruum de necessitate malum: ideo & faciliter ægrotat, & intus est paruum cerebrum, & angustia uentriculorum: in quibus spiritus angustiantes, nō operantur debitum: conculcantur enim, inflammantur, & suffocantur: ideo non imaginantur bene, non disponunt, non memorantur. Tales sunt irascibiles, timidi, & iram retinentes propter cerebri siccitatem & calidam temperiē. Sunt quoq; exigui iudicij & intellectus, nec possunt recte discernere: tractant falsa, maledicunt, & sunt bilingues, à quibus fugiendum est, tanquam ab hoste: ab omnibus excipe sanctos.

Caput ineptè prolixum, obliquum in

organis, impudicitiam refert, & impudentiam.

Caput humile & planum, insolētiæ & dissolutionis uitium signat.

Caput in priori parte eminēs, insolenlentiam testatur.

Caput in anteriori parte uallatum, depressum & concauum, iracundum ac dolosum significat. at qui occipitis caua demissa habuerint, pauidorum nota erit.

Caput magnum cum frontis latitudine & uultu quasi gigantis, tardum, mansuetum, fortem & indocilem denotat: refer ad boues.

Caput longum aliqualiter protensum ad mallei formam, prouidum & circumspectum arguit, quales utplurimum sunt Thusci.

Caput rectum, in medio lene & ferê planum, mediaq; magnitudine, sensibus ingentem & magnanimum facit.

Caput ad omnia mēsuratum, ingenio excellentem notat, & perspicacem liberalemq;.

Caput esse paruum uel magnum, intelligitur iuxta corporis dimensionem.

Caput breue, ſine ſenſu, ſine ſapientia eſt.

Caput ex poſteriore parte cõcauum, doloſum & iracundum indicat.

In quibus tempora caua utrinq; inſpicies, doloſos trucesq́; iudicabis.

Ex colore corporis iudicium. *Cap.* III

NIgredo in homine ut cornu lucẽs, aduſtionis ſignum eſt: tam in membris quàm etiam in capillis.

Color niger, imbellem, timidum, uerſutum indicat. refertur ad eos qui in meridiana plaga inhabitant: & etiam quia tales ſunt melancholici, quorum proprietas eſt timiditas. Ægyptij uerò Æthiopes ex innato calore debili & ab extrã-neo reſoluto, debiles ſunt.

Flauus & albicans furoris & iracundiæ ſignum eſt.

Color medius inter album & nigrum fortitudinis eſt, quæ uirtus media eſt audaciæ & timoris.

Color uiridis obſcurus aut niger, pronos ad iram indicat.

Ruffus corporis color, pernicioſi hominis

minis ac uarijs moribus præditi, argumentum est.

Rubei ualde, homines astuti sunt: refer ad uulpes. Rarò uidi breues humiles, rubeosq; fideles. sed pios excipio.

Homines supertabescētes facie, ita tamen ut rubedo maior in fronte, & oculi demissi sint, uerecūdi omnino dicuntur. refer ad passionem.

Color albus subrubeus, fortes & animosos indicat: referť ad septentrionales.

Color uehemēter albus, uirtuti est cōtrarius, ignauiq; indicium: nam phlegmatici ac frigidi sunt, & ideo etiam timidi.

Color qui pallore deformatur, imbellem, timidum, eundemq; tergiuersatorē significat, si non ægritudo sit studium'ue causa palloris. Cum fuscior color pallori permixtus est, uoracē, loquacem, intemperatæ iræ atq; linguæ denunciat. Color igitur ad insaniam uergit. Aristoteles ad Alexandrum inquit, Albedo liuida uel flaua, hominis deceptiui magnum signū est: quòd si cum hoc accidat monstruositas, erit & natura & anima diminutus: fuge ergo, inquit, eodē loco, Caue, inquit,

ab homine omni qui aliquo membro diminutus ac mancus eſt, ueluti ab inimico: quoniam turpes ac manci temerarij ſunt, loquaces, & ſine iudicio omnia proferentes.

Homines rubore ſimplici cum labiorum titillatione & narium ampliatione, ſignantur animoſi et iracundi: referuntur ad paſſiones.

Color tranquillè & moderatè rubeus, docile ingenium, ueloxq́ declarat.

Homo cui ea quæ ſunt circa pectus & faciem rubore flammeo ardent, inflammatur ira, maniacus facilè fit ac rabioſus.

Habentes colorem flammeum uel circa, diu iram tenent, implacabiles ſunt, delatores, & difficiles ad regendum dum ſunt irati. Refer ad morem in iratis apparentem.

Dixit Loxus experientia ſe obſeruaſſe hominem cuius naſus & maxillæ natura hepatico colore rubent, eſſe omni uitio horrendo affectum, ut libidine, uinolentia, crudelitate, & cæteris talibus.

Cùm uenæ ceruicis & temporum extant, & ſanguinei ſunt oculi, iracundum animum

animum & uehementē oſtendunt, nonnunquam & inſanum.

Cùm uultus rubet, aut uerecundum, aut uinolentum declarat. Diſcernes igitur hunc ruborem oculorum indicijs, & eius conſuetudine.

Capillorum iudicium ex ſubſtantia. Cap. IIII

CApilli plani, ſuaues, manſuetudinē & frigiditatē notant et humiditatē. Calor hominis ſuperiora petēs, & paſſim penetrans, capitis cutem perforat, & humorem per foramina educit, ac ſubtilior pars humoris euaneſcit, craſſior uerò reſidet & cogitur in capillum cute duriorem extraneo frigore, & capillus fit tā latus quàm foramē, tam lōgus quàm impetus exeundi.

Qui tarde naſcūtur, humidam indicāt complexionem, nec ſanguineam.

Si feſtināt capilli, corpus ad ſiccitatem declinabit potius quàm ad humidum: & cùm caliditas & ſiccitas coniunguntur, capilli citius naſcuntur, & groſſiores.

Multitudo caliditatem arguit, & groſſicies multa fumoſitatem: ideo amplius

in iuuene quàm in puero: in puero enim materiæ uaporosæ sunt potius quàm humorosæ: in iuuene uerò secus: ideo contraria sequuntur ipsorum contraria.

In puero multi pili, docẽt crescentem complexionem eius ad melancholiam tendere.

Crispitudo in extremitate, caliditatem & siccitatem notat, ut in leone.

Grossicies, ex uapore grosso & abundanti. Grossi & nigri capilli Saturno referuntur.

Capillatura cõpta nimis & ornata seu prolixa tam ab arte quàm à natura, arguit homines uenereos et solares. Qui ferunt capillos positicios gratia ornatus, omnino sunt uenerei. Nam sicut mulier sua natura induens ornamẽta uirilia, thoraces, trilices, & alia id genus armorum, est de natura uiri, id est, masculina: modo simili uiros muliebri ornamẽto gaudentes, effœminatos appellamus, id est, libidinosos & pusillanimes.

Capilli in capite erecti, & pili similiter in reliquo corpore, timidos arguunt.

Directi ferum uel spissi capilli, rari, insi

diosum

diosum, molles, effœminatum.

Capillorum crispitudo sursum eleuata, calidæ est complexionis.

Polemon Græcus autor inquit capillos crispos (id ego de omnino crispis intelligo, ut in Æthiopibus) hominem admodum pauidum abominabilemq; denotare: rectos (hoc alias haud est) inutilem & stolidum, mediam autẽ inter hæc qualitatem, optimam hominis naturam testari.

Capilli compressi, fronti eminentes, animum fortem & brutalem ostendunt. refer ad ursos & feras.

Capillorum asperitas, asperos uel ferinos mores denotat.

Capilli compressi, supra mediam frontem resupinati reflectentes in cerebrum, calidum, minus sapientem in bonis uirũ notant. refer ad barbaros.

Capillus ex utraque parte depressus in frontem descendens, naturæ signum est equinæ.

Capilli iuxta tempora tenues & rari, frigidum & sine uiribus hominẽ annunciant: ratio, quia ibi arteriæ magnæ: & il-

le locus deberet naturaliter esse calidus, ergo & pilorum generatio, quia fit à calido: ergo quando ibi sunt rari & tenues, deest caliditas: refer ad mulieres ibi penuriam pilorum habentes.

Capilli iuxta tempora rari sed rigidi, timidum frigidumq; profitentur.

Capilli densi circa tempora & aures, calidum hominē & libidinosum notant.

Capilli ibidem si fuerint stabiles, nigri, lutei, uiolentum indicant animum. refer ad apros.

Capilli ibidem si fuerint grossi & albiores, arguunt mores indociles et indomitos. refer ad Frisones.

Capilli molles & rari utraque mensura tenues, fœmininum animum & sanguine depauperatum arguunt: similiter hebetem & pigrum. Et quando fuerint rariores magis, subdolum & asperum & lucri cupidum innuunt. refer timiditati barbarorum, & Assyriorum auaritiæ. Assyrij enim extra mensuram auari.

Capilli multi grossi atq; depressi cum pilositate reliqui corporis, in puero testātur melāchol iā futurā, id est maniā incursurum.

Quando

Quando augentur in ætate capilli, repręsentant multam aduſtionem per naturam, quæ cauſat ægritudinem fatuitatis.

Linea ultima capillorum ſi à fronte recedat, callidũ & parui intellectus arguit.

Linea ultima capillorum ſi fronti immines, animoſum notat ac ſemiferum hominem.

Linea ultima ſi poſt ſinciput ad quod terminantur origines capillorum deſcendit uerſus ceruicem, in nequicijs callidũ, in bonis uerò inſipidum ac luxurioſum arguit.

Linea talis ex priori parte cum longe ſuperior â ceruice eſt, tardum, timidum, fœmineumq́ animum profitetur, & iracundum.

Mulieres non caluent, quoniam earũ natura ſimilis eſt naturæ puerorum.

Spadones non calueſcũt, quoniam in fœmineam mutantur naturam.

Capilli in tactu criſpi corrugationi piperis ſimiles, debilitatem notant digeſtiuæ, & citam ſenectam.

Coloris capillorum iudicium, & pilorum ubicunq;. Cap. V

SIgnificatio coloris pilorum non uerificatur pro maiori parte, nisi in temperatis climatibus. Aliquid tamē potest comprehendi in quolibet climate comparando ipsis homines illius climatis: ut puta in Teutonicis & Æthiopibus. Æthiopes em̄ nigri sunt, & eorū capilli crispi ultima tortuositate: non propter hoc eorum complexio erit calida, sed hic calor & hæc crispitudo extrinseco calore nascitur, nam potius frigidi sunt uaporante calore. Teutonici uerò & Sclaui, id est Illyrij, frigidas regiones incolentes, albi sunt, & eorū capilli flaui & plani: nec propter hoc generatim dicendum est quòd sint frigidi, imò potius eorum complexio est calida ualde, quia calor clauditur intrinsecus, ut accidit in hyeme, &c.

Albedo significat aut frigiditatem uehementem, sicut canicies: aut fortem siccitatem, sicut accidit uegetabilibus cum siccantur, quæ ex sua nigredine aut uiriditate transeūt in albedinem. Et hoc quidem non accidit hominibus nisi in fine

ægritu-

ægritudinum exsiccantium.

Albus capillus est complexionis frigidæ. Colores capillorũ præcipui sunt quatuor, scilicet nigredo, rubor, glaucedo, & canicies. Regiones & aer operationem habent in capillis.

Canicies capillorum oritur defectu caloris naturalis, uel ex putrido phlegmate: et aliquando uenereos mores indicãt.

Niger capillus est ex cholera incẽsa superabundante, uel ex cõbusto sanguine.

Capilli subnigri si sint moderatê tenues, bonos mores indicãt, & bonam complexionem hominis præ se ferunt.

Capilli ualde nigri non plani sed asperi, calorem arguunt.

Capillus rubeus à natiuitate, caloris non adusti signum: sunt enim diminutæ caliditatis capilli rubei, & complexio talium hominum minoris est caliditatis ꝙ nigrorũ capillorum, cùm rubedo sit proxima & affinis nigredini.

Capilli rubei cum intensione rubedinis, insidiatorem, amentem, cholericum, iracundũ, furiosumq́ absq́ ratione ostendunt. rubei subalbidi, auaros mores.

Capilli

Capilli colore castaneo, rectum, iustũ, dilectum arguunt.
Aureus flauus est diminutæ frigiditatis.
Aureus ex flauo & rubeo mixtus, signum est temperatæ complexionis.
Capilli subflaui moderate tenues, Solis & Mercurij naturam notant.
Flauitas & albedo capillorũ arguit frigiditatem, sed diminutam in flauo.
Capilli flaui longi solares sunt, id est animo regali existentium.
Capilli blondi aut flaui, dominio frigiditatis subsunt, & calor in humido sopitur: refer ad pueros. Septemtrionales tamen habent propter regionem: unde notandum est, quoniam hæc solent physiognomum decipere.
Nigredo capillorum sicut cornu lucidum cum asperitate quadam & tortuositate, caliditatem cõplexionis arguit. Nigri simpliciter, timidum & auarum signant. Nam omnis timidus ferè est etiam auarus.
Color ut lucidum cornu naturæ Martis assimilatur: nihilominus capilli non sunt grossi, sed aliquantulũ subtiles, subtili-

tilitate humorum, & nigrificantur intensa caliditate: patet in pane ſuper prunas aduſto, quia fugit humiditas.

Crura ſatis admodum denſis pilis oblongisq́ obſita, ruditati atq́ agreſtiori naturæ adſcribe.

Cùm in reſiduo corporis autem eſt nimia piloſitas, ibi Martis & Saturni ſidus uim operatur ſuam. Tales uidemus deprædatores uiarum, præſertim quando cilia ſunt ualde piloſa. cùm ſolum pectus pilos præfert, calidum & animoſum ſignificant.

Cùm omne corpus contectum eſt pilis aſperis & denſis, animum quadrupedis potius quàm hominis indicant. Cùm ceruix à capite capilloſa eſt, fortem & animoſum indicant: refertur enim ad leonẽ.

Frontis iudicium. *Cap.* VI

FAcies, pars ea tantum quæ calue ſub iecta eſt, & in homine tantum.

Frons faciei pars eſt inter ſinciput & oculos.

Latitudo frontis incipit à naſo ubi terminant̃ cilia uerſus cõmiſſurã coronalẽ.

Longi-

Longitudo frontis intelligiť per latitudinem corporis, ut uilli ac nerui incedũt.

Per rotundam frontẽ intelliges quandam sphæricam eminentiã & promptuariam ad exteriora, et talem formã necesse est deficere in longitudine frontis.

Frons quibus magna, segnes: comparanť bubus. Frõs quibus parua, mobiles.

Frons quibus lata, idonei ad mouendam mentem: si ualde lata, stulti: parua discretione, & ingenio rigidi. Latam intellige cum debita quantitate longitudinis & latitudinis.

Frons quibus rotunda, iracundi, præsertim si promptuaria, & insensibiles: refer ad asinos.

Frons quib. parua et angusta, stolidi, indociles, inquinati, uoraces: refer ad sues.

Quibus oblonga, ualent sensibus, & dociles sunt, sed uehementes aliquantulum, refer ad canes.

Frons quibus est quadrata moderatæ magnitudinis, cõsona capiti, tales uirtuosi, sapientes, magnanimi: refer ad leones.

Quibus est frons plana & continua sine rugis, inflexibiles sunt & insensibiles,

contu-

contumeliosi, & ualde irascibiles, id est, pertinaces in ira, obstinati & litigiosi.

Qui mediam frontẽ simul cum superciliȷs contrahit, est uili lucro intentus.

Quibus est protensa, adulatores sunt: referuntur ad passiones. & est frons protensa æqualis, quasi ultra tensa. dicitur etiam collecta frons, id est, tensa uel tranquilla, ut in canibus patet & hominibus blandientibus.

Quibus est obnubilosa, audaces & terribiles: referuntur ad tauros & leones.

Frons quasi cacumen quiddã habens & fossulas quasdam, callidi & perfidi indicium.

Medius habitus frontis inter hos decenter congruit & bonus est.

Frons quibus tristis est, mœsti sunt: & referuntur ad passionem.

Demissa & obscura, planctui prõptos facit: refer ad pauones.

Frons magna semper cum grossicie carnis, & econtra, frons parua, cum subtilitate.

Frons parua & subtilitas pellis denotat spiritus subtiles & mobiles: & econ-

tra. Spiritus autem eſt corpus ſubtile ex uaporibus ſanguinis cauſatum: eſtq; ſpiritus lator uirtutum animæ in membra ſpiritualia: atq; ideo ubi eſt humorũ groſſicies, ibi nõ poteſt eſſe bonum ingenium.

Frons rugoſa nimis, ſignum eſt inuerecundi. & rugoſitas cauſatur ex nimia humiditate, licet aliquando etiam ex ſiccitate, & iſta non occupat totam frontem, & declarat iracundiam & iraſcibilitatem, retinet iram & odium abſque cauſa, & ſunt tales litigioſi.

Habentes curtã frontem, tempora & maxillas compreſſas, amplis mãdibulis, ſtrumas contrahunt.

Quibus tenſa eſt & lucida, adulatores ſunt & doloſi, ut ſuprà dictum.

Frons in longum rugoſa, præſertim in radice naſi, arguit cogitationes melancholiæ.

Frons laxa, diffuſa uel aſpera concaua in medio cum trãquillitate cutis arridenti, uerſutos notat et auaros ac fortaſſe plenos inſcitia.

Frons ualde diſtorta, ſecordem ac ſtupidum.

Cui uelut nebula in riuum frontis est, uel in medium tanquã obstricta, iracundus uocatur: refer tauro uel leoni.

Frons demissa & tristis, animum lugubrem, iracundiam & tristitiam notat.

Frons alta, lata & longa, auget bona. Humilis frons, uirilis haud est.

Frons in tẽporibus quasi inflata grossitudine carnis, maxillis plenis carne, multum animum arguit, iracundiam, superbiam, & ingenij grossiciem.

Curua frons eademq́ alta & rotunda, stoliditatis indicium est & impudentiæ.

Superciliorum iudicium. Cap. VII

SVpercilia in ossium compage posita sunt: quamobrem compluribus senibus crescunt.

Supercilia ualde pilosa ostendunt ineptos ad loquendum, quia arguunt multam & adustam materiam: item ostendũt ineptitudinem morum & maleficorum: quia intellectus & morigeratio à temperamento tantum causatur, non ab adustione & fumorũ copia. Ex magna namque adustione semper cerebrũ calescit, et

per consequens est garrulitatis causa & furibundi moris, nullo discursu.

Supercilia densa cum multitudine pilorum coniunctorum ad nasi principiũ, signant adustionem intensam: & habentes sunt melancholici, & prauæ naturæ, impij, & aliquãdo fures & omnino deceptores, homicidæ, ac lenones, & omnia mala complectuntur.

Supercilia ad superius eleuata si ad originem nasi descendunt, & superius eleuantur ad tempora, signãt dominium calidi & sicci, & sunt callidi & malefici.

Polemon ait, Si frontis pili ad nasi medium densi demittantur, ad partes uerò quæ utrinque existunt minime, magnanimitatis & maximæ uirtutis animi argumentum esse. Ibidem rectos pilos, timidum & dolis præditum notare.

Supercilia multorum pilorum, multã arguunt cogitationem, & multæ tristitię, cum loquela plena & crassa: tale signum aliquando reperitur in deprædatoribus uiarum, homicidis & furibus.

Supercilia si descendũt inferius à parte nasi, & superius eleuantur à parte tem porum

porum, inuerecũdos & hebetes demonſtrant, et hoc propter caliditatẽ furioſam.
Supercilia rara menſuratę magnitudinis, arguunt temperamẽtum, humorum bonitatem: talia habentes, ingenioſi ſunt & ſecreta indagantes.
Supercilia longa, arrogantiam & inuerecundiam notant. Longa multorũ pilorum ſignant uirum magna meditantem.
Supercilia quando panduntur ad tempora, immundiciam ſignãt, & deriſorem ſimulatoremq́ꝫ.
Supercilia inferius à parte naſi deſcendentia, & ſuperius uerſus tempora eleuata, & ſic utrinq́ꝫ diuulſa, inuerecundiam, inuidum, ſtolidum, inſatiabilem, & porcis ſimilem.
Supercilia quæ deſcendunt per incuruationẽ à parte naſi, ingenioſũ in nefandis arguunt: & quando incuruantur ad lacrymalę ſilueſtre, ſignant ioculatorem.
Supercilia ſi fuerint directa lineata & prolixa, malum, imbecillem, & fœmineũ animum ſignificant: refer ad mulieres.
Supercilia denſa cũ coeũt, triſtẽ maxime hominẽ, ſed et parũ ſapiẽtẽ ſignificãt.

Supercilia dependentia uel oculis imminentia, inuidum. Curuata, paruam & angustam mentem.

Supercilia arcuata adeò ut penè naso adiungantur, subtilem & ingeniosum ac studiosum.

Supercilia rara, diametro commensurata & magna, intellectum.

Supercilia arcuata, si coniungantur ad conum nasi, subtilē & studiosum notant: si autem conuexūt ibidem, tristem & parum sapientem. Si arcuositas declinat ad tempora & ad gibbositatem genarū, negligentem & fatuum.

De superciliis male dixit Michael Scotus, quem Ioannes Picus dicit esse scriptorem nullius ponderis, multæ uerò superstitionis.

Ciliorum seu palpebrarum iudicium. Cap. VIII

Cilia tegmina sunt oculorum opertoria, uenularum clausulis summis innitunt ex uapore crassiusculo. Causa paruitatis, est materia parua.

Subtilitas pilorum arguit subtilitatem materiæ, id est humorum, & dominium

cholera

cholere: & tales sunt maliciosi, uitiosi, malefici: & cæteras bilis passiones tu notabis. Et cum carnosior ille locus fuerit, ut miluorum oculi, astutia & mala caliditas indicatur. Miluorum natura est calida & rapax, & est species aquilæ ratione caliditatis, & est animal cholericum: caue igitur à cholericis non regeneratis ex spiritu sancto.

Lacrymale domesticum cum est modicũ, significat astutũ, ut tenet Auicẽna.

Cilium superius eminens inflatum magis quàm plenum, parum supra oculum declinans, insolentem & quasi uisum alligatum notat.

Cilia autem si declinãt ad inferius, plenum & crassabundum ostendunt, maxime cum sunt rubore obducta, potatorẽ ruinosum denunciant. Et expertus sum in pluribus tabernas frequentantibus. ratio est, quia significat debilitatem oculorum, ergo et cerebri, ergo timent uinum.

Quod si subtile retractum inferius fuerit, intãtũ ut oculi obtegat albũ, denotãt humorũ siccitatẽ: quod si cõtingit in acuta aliqua passione, mortem denunciant.

Quando pili palpebrarum (à palpitando dictæ sunt palpebræ) curuantur inferius, uel naturaliter ad unam partem torquentur, mendacem significãt & callidũ.

Qui maiorem & grossiorẽ habet palpebram, longius uidet: quia conseruat lumen à calido & frigido extrinseco.

Anguli oculorum quando sunt dilatati, signant oculorum ægritudinẽ: & si habent aliquam eminentiam carnosam, ebriositatem notant, & præcipue quando oculi eminent, tunicis eorum exiccatis.

Palpebræ oculorum superiores palpebras inferiores cooperientes, longam uitam notant.

Crebra palpebrarum palpitatio, meticulosos arguit & maniacos.

Tenues palpebræ & in sanitate optimæ sunt, & mentẽ deo proximã indicãt.

Oculorum iudicium. Cap. IX

EX oculorũ indicijs Physiognomones sententias suas confirmant. quoniam signa quæ in oculis cernuntur, idola affectionum cordis sunt.

Oculorum complexio humida est, & septem

ſeptem tunicis formantur cum tribus hu moribus.

Oculis paſſiones animæ maxime indicantur, tribulatio, hilaritas, amor, & odium, & cæt.

Oculorum colores præcipui quatuor, niger, ſubalbidus, uarius, & glaucus.

Oculorum forma rotũda, mobilior & perfectior et incorruptibilior, propter carentiam angulorum. Oculi quaſi occulti dicuntur.

Augulati oculi, ſuperfluitates ſæpe ſæpius in angulis habent.

Rectus oculorum ſtatus, probi uiri indicium habetur.

Oculi groſſi, timiditatem & puſillanimitatem arguũt, quia cauſantur à magna copia humiditatis cerebri, in qua eſt frigiditas quæ diffunditur per membra, & extinguit ſanguinem. Ideo, quemadmodũ ſpiritus ſanguinis facit audacẽ, ita humida & frigida complexio, timidum.

Eminentes oculi timidos arguunt: refer ad lepores, cuniculos & ranas.

Extenſi oculi in anteriori, ſtultum: profundi, malicioſam ſubtilitatem.

Lati oculi in latitudinem corporis ten dentes, porcorum oculis similes, arguũt corporis humiditatem.

Eleuatos & eminentes oculos haben tes, parum uident: quia elongãtur à cerebro eorum fonte: & tales sunt loquaces.

Oculi in caput pressi, acutius uident.

Oculus profundus, signum est malorum morum.

Mobilitas oculorum à caliditate est, et iracundiam notat, luxuriem & audaciã: refer ad accipitres & astures.

Immobilitas oculorum à frigido est, et timiditatem ac modestiam signat.

Qui cum oculis palpebras motitant, imbelles, infirmiq; animi existimat Polemon.

Oculi qui clauduntur, ac denuo recluduntur, proditorẽ hominem, prauumq; denotant.

Si uerò in ipsis humor inerit, accuratũ, artiumq; studiosum dixeris.

Oculi qui difformiter mouent, ut nũc currant nunc quiescant, ad facinora omnia faciunt, & cogitationẽ scelerũ notãt: ideo tales homines pessimi moris sunt.

Cuius oculi mouentur uelociter cum acuitate uisus, sunt latrones, infideles, & fraudulenti. Et multos notaui etiam à pueris, qui demum suspēsi fuere propter latrocinia: hi tamen habent ingenium subtile, sed ad malum promptius.

Intuitus fixus, ex nimia & fixa cogitatione est, & desiderio sæpius ad decipiendum.

Qui habent intuitum ut mulieres, luxuriosi sunt & inuerecundi: nam hæc dispositio à simili complexione uenit.

Quando quis intuetur ac si puer esset, ita ut & facies & oculi quasi rideant, hic læta & diuturna potitur uita.

Oculi quasi ridentes cum residuo faciei, adulatores, luxuriosos, & detractores notant.

Oculi crocei crudelitatē notant & deceptionem, ut expertū est in lenonibus, & homicidis. hic color à cholera fit prædominante & adusta.

Hominem cæsios habentem oculos concretos, ac tenebricosos, fuge quantū licet. Cæsius in siccis oculis color, impiorum est.

Ocu-

Oculorum color qui oleæ colorem repræſentat, fortem uirum teſtatur.

Flaueſcens color oculorum, fortem et magnanimum.

Quos plurima nigredo infecerit, difficilis naturæ & fraudulentis iudicato.

Oculi parui, malum & ſtultũ denotant & puſillanimem: refer ad ſimias.

Profunditas oculorum eſt ex ſiccitate muſculos & ligamenta ſiccante, unde ſequitur contractio ad interiora & cerebrum exhauſtum.

Paucitas materię oculorum, ſignificat in humido proportionato dominium ſiccitatis & melancholiæ aduſtæ, aut ſiccitatem aduſtiuam. Et ob hoc ſunt timidi & fraudulenti ut ſimiæ ſunt, & notat experientia.

Oculi in longum ſituati, inuidum, callidum & deceptorem notant.

Naturaliter in ſpecie humana oculi ſituati ſunt, ſecundũ latitudinẽ corporis.

Oculi itaq; ſituati ſecundum longitudinem corporis monſtruoſi ſunt, id eſt, præter naturã. Et unum tantum uidi Venetijs hominem malum & crudelem: huius

ius causa est caliditas adusta, ex quo sequitur deceptio, inuidia, & desiderium malum.

Quando igitur oculi secundum longitudinem corporis positi sunt, callidum et deceptorem demonstrabunt.

Caprini oculi, id est aliquantulum uarij & turbulenti in pupilla, stolidos & fatuos arguunt.

Vaccini oculi, id est similes oculis uaccarum, crassum intellectum, dementiam, & simplicitatem notant.

Oculi parui & eminentes ut oculi cancrorum, stoliditatem & suas sequẽtes uoluptates arguunt.

Eminentia oculorũ multa obiecta repræsentat, unde sequitur ineptus discursus ex confusione obiectorum.

Sursum tendentes oculi ut boum, qui & cum hoc rubei uident & maximi, pessimum hominem, stolidum, stultum, bibacem, ebriosum notant: hoc autem est ex debilitate cerebri ualde humidi & discrasiati.

Oculi sursum directi, tremuli, & pallore infecti, sæui inhumaniq; ingenij, inuidentisq;

dentisq; naturæ, & homicidæ notant.

Si quis natura oculos sursum ductos habet, is natura libidinosus est. Refertur ad apparentem morem in morie͂tibus & coeuntibus, ut inquit Arist. in Prob.

Eleuatio oculorum per accidens est: nam causatur à nimia caliditate, cuius signum est color rubeus, ex qua est perturbatio animæ rationalis: ut uidemus in intensa irascibilitate hominum.

Oculi retorti, si ad dexteram tendunt, fatuitatem: si ad læuam, incontinentiam indicare dicit Polemon.

Si oculi uenter infra prote͂ditur, uinosum somnolentu͂q; denotat. si sursum tantum uergat, similiter.

Extensi oculi cum uultus extensione, nota͂t homines maliciosos & neq;: ratio, quia siccitas est in causa, similiter & caliditas: & anima calida maligna e͂ utplurimu͂.

Asinini oculi, insipientes & duræ naturæ notant homines: sunt enim siccæ & frigidæ complexionis.

Oculi in capite quasi absconsi, id est intus concaui uident longius, & arguunt suspiciosum, maliciosum, pessimæ iræ,

peruersi

peruersi moris hominē: at ualde memorem, præsertim iniuriarum: audacem, crudelem, fallacem, mendacem, uitiosum, luxuriosum, & cæt.

Oculi mouentes se in girum uniformiter, malos mores indicāt, & homines sceleratos, facinorosos, & uenenatores domesticæ familiæ ac pollutores: qualis Thiestes & Thereus & Medea, quorum filij etiam laniati sunt manibus parētum. Cùm autem modò inuoluuntur, modò recursant oculi, modò interquiescunt, ab his nondum perpetrata sunt huiusmodi facinora: uerùm in animo & in cogitatione uersantur.

Oculi habent tantas colorum uarietates, quia diaphani sunt & raræ substantię: & hoc ex aqueis humoribus est, ex quibus constant oculi: ideo spiritus uisiui ostendunt suas qualitates in oculo: ut mulier menstruosa maculat speculum, & puerulos in cunis inficit, & oculis sanis interdum nocet.

Maculæ multæ circa pupillā in oculo apparentes, malum significāt hominē, & deterior erit oculus maculosus si uarius.

Oculo-

Oculorum uarietas non procedit nisi à calido eleuante uapores ad oculos, & quanto maior est uarietas, tanto maior est caliditas.

Quanto maculę sunt magis uariæ, adustio est maior spiritus eleuati, unde et morum uarietates, & uitiorum caterua procedit: & ex magna uarietate deterioratur iudicium honestum & laudabile.

Qui oculos lucentes habent, ij sunt libidinosi. refer ad gallos & coruos.

Oculi in rubore prunæ, pessimos & obstinatos arguũt: igneo enim colore bilis intensa notatur.

Qui habet oculos mediocres declinãtes ad cęlestem colorem uel subnigredinem, talis homo est penetrabilis intellectus, fidelis & curialis. Dicit Auicenna oculos similes antimonio.

Almansor dicit oculos meliores esse inter nigros & uarios, si non sint radiosi, nec rubedo aut citrinitas appareat. Oculi isti demonstrant discretionem & ingeniũ: ratio est, quia priuati sunt bile & melancholia adusta.

Color oculorum cælestis & niger aut charopus

charopus, præſertim ubi non ſunt maculæ, ab humoribus humidis & temperatis ſine aduſtione cauſatur: ex quo ſequitur ſpiritus ſimilis naturæ, & inde ingenium & ſpeculatio. Charopum Latinè fuluum potes interpretari, ut fuluum aurum, fuluus leo, uel flauus luteuſ'ue.

Varius color fit ex clariore ſpiritu uiſibili: unde tales ſunt bene nati & indagatores ſcientiarum.

Deteriores oculi habent maculas albas uel nigras uel rubeas uel cuiuſcunque coloris: & talis homo deterior eſt omnibus, & mage reprobus: excipe tamē eos qui ſuffuſione laborant, ex quibus probiſſimos & pios cognoui.

Oculi uarij, magni & glauci, ſi fuerint cum guttulis rubeis maxime puluerulentis, qui color cyaneus dicitur, ac nigro corrupto aſſimilaẽ, in gyro ordinatè moti, turbatum animo hominē ac uitioſum deſignāt, uerùm audacē & ingenioſum.

Per oculos non ſemper totum, ſed nigrum intellige: nigrum enim eſt quod enarrat.

Quibus igitur nigri oculorum ſuper-

rubescunt, ij adeò irascibiles sunt, ut ob iram stupeant & alienentur.

Obseruauimus etiam in albo oculorũ uenulas oculorũ sanguine plenas rubescentesq́, iracundos ualde indicasse.

Cùm altera pupilla plus est maior, altera minor, iniquitatem significant.

Guttulæ rubentes in oculis, sed nõ ualde, ac potius in nigredinem uergentes, ita ut intuentibus nigrescere uideantur, generosi animi, iusti, probi, & ingeniosi sunt notulæ.

Oculi qui tanquam guttulis nitoris intus relucent, nitidos, compositos, gratiososq́ ualde notant.

Oculi guttulis rubicundis omnino, nõ tamen rotundis sed quadratis, ac ut ignis micantibus intrinsecus & inferius, & aliæ post ipsas sint pallidæ, & aliæ glaucescentes, & circuli forinsecus pupillas claudentes sint sanguinolenti, sitq́ oculi magnitudo, & palpebræ & pupillæ moueãtur, significant animum atrocem ultra mentis cogitationem, & domestici sanguinis effusorem, nefanda omnia perpetrãtem, et dolo ac uersutia omnia subuertentem.

Tales erant oculi Ezelini tyranni.

Huiusmodi guttulæ quanto fuerint rubicundæ & minutę, tanto maiorem iram et scelus facinorosum testantur. Maiores quidem & obscuriores hæc nefanda minuunt, sed minime tollunt. patet hoc in notulis serpentum.

Nigræ guttæ aut sanguineæ in nigris aut fuscis pupillis, maleficum & uenenarium testantur. Pallidæ guttæ, dolos, fraudes, malignitates obscuras notant.

Nota ꝙ quãto guttularũ colores sunt uehementiores, tanto sunt efficaciores.

Oculi habentes maculas albas aut nigras uel sanguineas circumquaq;, notãt deteriores homines, proditores nefarios & reprobos, nisi suffusio fuerit.

Sunt tamen oculi ut iris colorati, qui si sicci sunt, insaniam arguunt: si uerò humidi, magnificentiam & sapientiam significant, tamen cum iracundia & uenere turpi. Oculi humidi ut aqua fulgentes, hominem bonis moribus denotant.

Pupilla si nigra fuerit & claudatur ante dicta citrinitate, uel si deaurata appareat, ut dicunt medici, sanguinis flu-

xum præſignat per inferiora.

Oculi magni & ſupercilia longa, breuem uitam notant, ut in pluribus iudicatum eſt.

Oculi longi cum ſupercilijs longis, erit doctus, ſed breuis uitæ.

Qui habet albedinem ſubnigram in oculo, ſignificat magnum hominē in honore uiuentem.

Oculi parui & rotundi, ad malum iterantes ſignificãt, dummodo ſit facies obducta pallore.

Oculi ualde mobiles & parui & palpitantes, peſſimum indicant, ex caliditate.

Oculi bene mobiles & acuti, ſignãt furem: refer ad accipitres.

Venoſi & ſicci oculi, maniam futuram uel præſentem notant.

Obſiti caligine oculi, homines malis artibus imbutos arguunt & infideles ac intemperantes.

Oculi prædictis contrarij, boni: uidelicet perlucidi, nullo ſigno malo impugnati: ut erant oculi imperatoris Hadriani, referente Polemone.

Oculi lucidi magni luminis coruſciq́ꝫ

etiam

etiam cum glaucedine & ſanguineitate, temeritatem & inſaniam arguunt: ſi uerò ſtatum detinent menſuratū, bonum mentis habitum ſignant.

Oculorum mediocritas inter nigrum & uarium laudatur, etiam inter alios prædictos modos, niſi multum exiſtant radioſi, aut ualde citrini uel rubei. At ſanguine infecti, inconſultos, & ocyſſime quæ propoſuerant efficientes arguunt.

Oculi magni pellucidiq́ nitore, iuſtū, docilem, prouidum & admonitorem ſignant, quales erant Socratis.

Oculi nimium pręeminentes rubicundi & parui, mentem & linguam effrenatam, ac inſtabilem animum denunciant.

Oculi præeminentes & micantes, trementes & ſalientes, quos Græci pantomimos appellant, prauos, doloſos & uerſutos teſtantur.

Oculus tremulus leuitatem, id eſt animi inſtabilitatem ſignificat.

Oculi trementes, glauci, ſine pudore, ſine fide, ſine iuſtitia ſunt.

Menſuratę magnitudinis oculi humidi atq́ perlucidi, magnanimū & magna

cogitantem ac perficientem significant: aliquando indicant iracundiam, uino deditum, latronem & cupidum extra modum: & tales erant oculi Alexandri.

Risiui & maximi oculi, hebetem, luxuriosum & improuidum notant.

In Scythia fœminæ Bithiæ uocatæ in oculis pupillas geminas habētes, & uisu perimētes si quem fortè iratę aspexerint: hæ sunt & in Sardinia.

Caui oculi arridētes, uelut insidijs constituti reputētur: præsertim si genæ supercilia & labra unà moueātur, infandas cogitationes ac dolos, præsertim si interdū palpebrę coeant et interdum se tangant: cogitationem nequissimam demōstrant etiam.

Et tristes oculi nō sunt omnino timendi: humidorum enim in cogitatione sunt dediti, & optimarum artium denotāt studia. Quod si horum supercilia & frons sint latiora cum tranquillitate cōuenientes & palpebræ laudabiles, ingenium testantur fidum, benignum ac graue.

Oculi humidiusculi horrendum intuentes, in iram propensos, acres, furiosos,

sermone

ſermone & actionibus properos, temerarios ad dicendum teſtantur & nequiſſimos. Aridi uerò oculi prauos impiosq́;, cum huiuſmodi exigui et cõcaui fuerint, deteriores ſupradictis.

Triſtes oculi ſed ſicci cum aſperitate frontis, & intenſione aciei, & palpebrarum ſubiectione, nocentem, ſerũ, nihilq́; inauſum indicant relinquentẽ aſſignare.

Aridi oculi & triſtioris intuitus, ſummæ beneuolentię hominis argumẽta teſtantur, inquit Polemon.

Quibus ab oculis pendent tanquam lippitudines, amatores uini ſunt, & caluantur, & tali diſpoſitioni ineſt cerebri humiditas & laſſitudo.

Quibus autem ante oculos tanquam lippitudines eminẽt, ſunt amatores ſõni.

Lippitudo fit ex groſſo ſanguine ac melancholico humore ad palpebras affluente.

Lippitudines oculorum, inſpecta diſpoſitione, bibacem ebriumq́; notant, & quando fuerint cum demiſſione oculorum, ſomni amatorem ſignificant.

Oculi magni tardos ſignãt: refer ad boues.

Oculus medius inter paruum & magnum, bonus.

Oculi mediocritas bonitatem puritatemq́ innuit.

Oculus concauus maliciosi est: oculus eminens, fatui.

Oculi ualde cõcaui, nulla prorsus laude digni: quos autem concauos sed magnos uideris, non uituperabis.

Oculi cõcaui & exigui, dolosos hominis mores testantur, ac proditorem, inuidiaq́ ac æmulatione tabescentẽ denotãt, quiq́ maiori ęmulatione flagret, incredulum & sacrilegum.

Concaui risum præ se ferentes, malum cogitantem denotant.

Oculi parum concaui, magnanimes sunt: refer ad leones. amplius uerò, mansueti: refer ad boues.

Pupilla nigra, pigrum nunciat & hebetem. Pupilla in circuitu cuius apparent margaritę, hominem signat inuidum, uerbosum, timidum, & pessimũ, inquit Rasis. Latas pupillas, prauorum morum fore dixit Polemon.

Paruas etiam, prauorum & peruerso-

rum

rum. Quibus circulos qui circa pupillas ſunt inæquales inſpexeris, hi ſtolidi habendi ſunt.

Obliqui oculi cum febre acuta, ſignũ ſunt mortis.

Si diu oculi remãſerint aperti, ſignum erit ſtoliditatis & inuerecundiæ.

Oculi ualde nigri, timidos arguunt: et nunquam fallit. Etiam ad lucrum auidos notant.

Nigri oculi ignauum moribus hominem, pauidum & infidum teſtãtur. Color enim niger timorem arguit.

Oculi palleſcentes, ad dolum propenſos denotant.

Non ualde nigri, ſed ad flauum declinantes, boni animi ſigna ſunt & fortis.

Glauci aut albi oculi, timidi ſigna ſunt, & de albo non fallit.

Nigri oculi, ſplendore notabiles, prauos, doloſos, & ualde maleficos teſtantur, qui autem nigros & leniter ſubridentes habuerint, in omnem turpitudinem coguntur.

Nõ ualde glauci ſed charopi, boni animi notã faciũt: refer ad leonẽ & aquilam.

Glaucus color est propriè nocturarum (quas ideo γλαῦκας Græci uocant) oculorum color: uulgò Italicè gazoli nuncupantur à colore picarum auium, quas gazas uocant, quæ alas eo colore uariegatas habent.

Venosi oculi, maniacos testantur: refer ad capras. Venosi autem dicuntur illi oculi qui pleni sunt paruis & minutis tractibus ad modum minutarum uenarum: ex quibus color oculorũ diuersificatur. Tales ergo sunt diminutæ phantasię quę seruit intellectui. refer ad oues.

Ignei oculi, inuerecundi sunt, refer ad canes: rapaces etiam & litigiosi. Oculi ignei sunt, quando ad modum ignis rutilant, flammant & scintillant: sunt enim accensi ira, & si unum uident, duo apparẽt. Auerrois in De sensu & sensato, docet causas. Præcipuum signum iracundiæ est naturalis rubedo in uenis oculorum.

Discolorati oculi, timidos arguunt: refer ad pass. nam qui timẽt, pallent, & sunt coloris inæqualis.

Oculi læti, luxuriam notant: refer ad gallos, coruos, &c.

Oculi

Oculi & genæ ſuperrubentes, ebrios ſignant & amatores uini.

Oculi rubentes ſicci, animoſi ſunt, & in iram ueloces.

Glauci aut turbidi oculi, timoroſos arguunt, relati ouibus & capris.

Oculi mediocres & demiſſi, uerecundos & honeſtos demonſtrant.

Oculi inſtantes, ſubrubentes, libidinoſum & uoracem nunciant.

Oculi ſtantes, breues, uel parui & prominuli, auarum, lucrorum uehementer cupidum, appetentemq; declarant. Si autem etiam frontē cum ſupercilijs ad medium contrahat, multo eſt auarior, ac lucrorum ſtudioſior.

Lupus animal eſt rapax, iracundū, inſidioſum, audax, uiolentum. Qui ad huius animalis ſpeciem referūtur homines, ita erunt: naribus obuncis, deorſum detractis, ſupercilijs cōiunctis, hiſpidis, oculis paruis, clauſis, ſubcauis, capite paruo, rotundo, hiſpido corpore, protenſis capillis, reductis ac reſtrictis cruribus. huiuſmodi homines callidi, impij, gaudentes ſanguine, ad iracundiam faciles.

Faciei

Faciei & uultus iudicium. Cap. X

FAcies eorum qui bene nati sunt talis est, scilicet mediocris in genis & temporibus, uergens ad pinguedinem. talis est uerax, amans, intelligens.

Cùm Iacob ex facie Laban eius in se odiũ deprehenderet, ad uxores suas conuersus dixit: Cognoui ex facie patris uestri, nõ esse amplius in me qualis heri fuerat. Nam uultus, sermo quidam tacitus mentis est.

Faciei lætificatio est ex læto corde, & econtra.

Facies sæpe capit̃ & simpliciter de naturali aspectu, uultus uerò de qualitatibus animorum. Deformis aspectus est raræ felicitatis.

Facies quibus carnosa, rathymi sunt, id est faciliter cõcupiscibiles: refer ad boues

Quibus facies natura rubra est, ij & uerecundi, & hilares sunt. quibus pallida, ij sunt natura timidi.

Macilenta facies, arguit sollicitos: & aliquando proditorem.

Carnosa facies, timidos notat: refer ad ceruos

ceruos & asinos. Timiditas soror est tenacitatis.

Magna facies tardos signat. sunt enim irregulatæ materiæ phlegmaticæ: ut boues asiniq́;.

Valde ossosa facies, laboriosos, pauidos, ac frigidæ naturæ homines indicat.

Forma media, nec magna, nec parua, utiq́; conueniens.

Paruifica facies, illiberales notat.

Carnosa ualde, pigriciem, stultitiam, et grande desiderium: ideo uana desiderat & impossibilia: & tales sunt creduli, studentq́; in cōten dendo, bibendo & luxuriando, si alia correspondentia fuerint annexa, scilicet magnitudo duorũ uentriũ.

Carnosus in facie, est minus sapiẽs, importunus & mendax atq́; uorax.

Gracilis facies facit circumspectum in operibus, & arguit intellectũ penetrãtẽ.

Equi & homines quorum facies rugosa est, ex decrepitis parentibus sunt nati. Vis enim cordis ubi hebetata est, cutim contrahit. estq́; indicium debilium membrorum principalium.

Subtilis facies notat hominem multarum

rum

tarum cogitationum.

Faciem habens ut ebriosi, facile inebriatur & ebrius est.

Modestam et uerecundam habens, pares habet mores.

Iracunda facies iracundiam denotat: & sic de alijs.

Rotunda, stultitiam notat. Magna ualde, pigriciem.

Parua ualde, malum, callidum, adulatorem, illiberalem & timidum signat.

Deformis facies rarò arguit bonos mores. Distortum uultum sequitur distantia morum.

Longa, inuerecundum, iniuriosum, scilicet ex caliditate.

Inflata tempora uenis & arterijs magnis, iracundiã & irascibilitatẽ assignant.

Carnosa si squalida est, significat timidum & amentem.

Grossa cum maxillis amplis & rusticosa, hebetem rudemq; naturam signat.

Facies per se rubicũda, asperos & truces hominis mores testatur: si uerò male tantummodo huiusmodi colore inficientur, ebriosum hominem iudicato.

Parua

Parua colore croceo, uitiosum, deceptorem, ebriosum signat. & hoc persæpe annotatum.

In homine facies manet, uultus mutatur: nam à uolendo dicitur.

Trux uultus ex conditione labiorum, genarum, frontis & rictus, stultum & insanientem.

Lætus & arridens uultus, iucundum arguit & libidinosum.

Tristis uultus denotat tristitiam, deductus, cogitatorem, subdolum, timidum, astutumq; adseuerat.

Sudans sæpe facies etiam facili motu, caliditatem notat, luxuriam, gulã, ac magnam comestionẽ, & inde inconcoctionem ac futuras ægritudines.

Vallata facies plus macra quàm pinguis, iniuriosum, liuidum, mendacem, rixosum, crudelem, homicidam, presertim si adusto sit colore, uel liuido uel croceo.

Facies bene disposita carne, colore & suis connexis, uitam laudabilem arguit, & uirtutum copiam. Omnis uultus, cùm est plenus & crassus, ignauum significat, & uoluptatibus deditum.

Concaua

Concaua facies à principio frõtis usq; ad finem menti, ut sit nasus & os in ualle, malos mores arguit, præsertim cum liuido & adusto colore. Vidimus istos esse interfectores, loquaces, prędones, fures.

Multos ego uidi propinquos infortunio, quorum aspectus celabant infortunium prius, demum ad id deformes facti fuerunt, uidelicet facies eorũ facta est turpis plus solito, cõtractis cilijs, obliquatis oculis, & id genus effectibus uarijs.

Caue ne decipiaris iudicio in leprosis, quia rotundantur oculi & eminẽt uenæ.

Vultus paruus, paruum & angustum ingenium: enormis, stultitiæ & ignauiæ testatur.

Nasi nariumq; iudicium. Cap. XI

HÆc pars præ cęteris, hominis faciẽ formosam deformémque maximè reddit.

Nasus porrectus usq; ad os cũ decenti magnitudine, cartilaginem & carnositatem arguit ex calida complexione, & est signum probitatis & audaciæ.

Nares magnæ & amplæ, magnos arguunt

guunt testiculos, & hominem luxuriosum, proditorem, falsum, audacem, mendacem, inuidum, cupidum, tenacē, et parum timidum, ac grossi ingenij.

Nasus complexionē cordis arguit, & ex magno naso irascibilitas assignatur.

Nasus magnus & paruus, arguit uerenda maris & mulieris qualia sint. Veretrum magnum est ex grossa materia et calido intenso.

Pes tamen mulieris est signum uuluæ.

Pes longus, strictus & macer, eandem uuluam arguit, & econtra.

Mensura medij pedis nudi, est mensura longitudinis uuluæ, in quacunq;.

Labia quoq; grossa, grossam pellē uel labium uuluæ grossum testantur, & econtra. Et præsertim in uirgine.

Nares sunt nasi latiores partes, ubi respirandi foramina uidentur. Græcè ῥῖνες à ῥεῖν, quod fluere denotat: nam humor à cerebro per ipsos defluit.

Nares nasi, signant testiculos, hoc modo: grossæ & latæ, signāt grossos & latos: subtiles uerò, strictos et paruos. Vnde regula non fallit nisi per accidens, utputa

per ægritudines, & per tractationes, ut ci-
nædi faciunt: operatio enim auget mem-
brum. Ita in pluribus dextera est maior si-
nistra, quia frequentius uenit in opus.

Aquilinus nasus est magnanimitatis nota, similiter crudelitatis, rapacitatis & audaciæ: hoc à calido est, inde irascibiles, & uindicatiui, & facientes illicita.

Aquilinus nasus in corpore ualde cholerico, id est citrino seu liuido adusto deterior est.

Aquilinus uerò in corpore sanguineo uel huiusmodi tendente ad cholerã, non ita malus.

Aquilinus articulatus in fronte, signat magnanimos, refer ad aquilam. Articulatus in fronte intelligitur, quòd habeat eminentiam uersus frontem: Dicuntur tales esse rapaces. fit à calido & sicco, signat irascibiles, impetuosos, cholericos.

Simus nasus, impetuosos & luxuriosos arguit, pusillanimes tamẽ, quia à phlegmate & humido.

Qui breui naso ac simo sunt, fures et lasciuos iudicato.

Nasus curtus, os paruum, dentes cur-

ti & grossi, sunt ab humido & frigido.

Nasi acuitas, collum longum, epiglottis, & uox acuta & pulchra, sunt temperaturæ cholericæ.

Nasus latus in medio ad summum declinans, uerbosum, mendacem, irascibilemq; significat: & tales notaui esse cum excellentia uitiorum, præsertim circa mendacia.

Nasus in extremitate acutus, mendacis est nota, litis & iracundiæ signum. Est enim à cholera.

Nasus extremus grossus rachimos notat, id est concupiscentes & abiectos: refer ad boues. Tales præsertim in re uenerea concupiscunt quicquid uident: sunt etiam irascibiles.

Nares latæ luxuriosum annotant.

Nasus in extremitate grossus, insensibiles, inuerecundos, indisciplinabiles denotat, uel segnes: refer ad boues.

Nasus in extremo acutus, irascibiles notat: refer ad canes.

Qui naso plus nimium breui fuerit præditus, accusatorem esse, ac delatorem censeas.

Valde retortus nasus, magna ex parte tum mores tum mẽtis propositum retortum peruersumq́ denotat.

Nasus obtusus rotundus in extremo, magnanimi signum est. refer ad leones.

Nasus in extremo subtilis auicularis, par rostro auium, festinos, leues et stultos arguit. idem longus & subtilis.

Nasus à fronte in os curuus & ductus, facit inuerecundos. refer ad coruos, & etiam fures.

Nasus concauus cum fronte rotunda sursum eminẽte, luxuriosos notat: ut galli. grandis nasus, probi indicium.

Nasus in extremo grossus fœda grossicie, insensibiles significat: refer ad sues.

Nasus in superiore depressus, animi imbecillitatem & stultitiam signat: estq́ signum fœmineæ leuitatis.

Nasus à fronte si mox curuus producitur, inuerecundos signat, ut coruos.

Curuæ nares, quas Græci γρύπας uocant, magnanimis attribuuntur.

Aduncus nasus, præclara mente & ingenio præditum indicat.

Nasus declinans in partes hominis laterales

terales, ſi ad unam tantũ poſitionis partem declinat, à cingulo uerſus partem extremalem, læſionem notat. Si uerò fuerit diuiſus, in utraq; parte poſitionis, ægritudinem ſiue percuſſionẽ oſtendit: & hoc uel à cauſa primitiua uel antecedente.

Naſus in origine ſua propè ſimus, liberalem oſtendit: ut leo.

Naſus rubeus cum baſi atq; foramine & latitudine trahens ad tumefactionem ad modum fragorum, uinolentiam & ebrietatem oſtendit: & tales ut plurimum ſunt humidi luxurioſiq;, maxime ſi tale ſignum in corporibus paruæ dimenſionis reperiatur. & hoc notũ fuit experientia.

Nares apertæ iracundos ſignant, & quanto magis apertæ ſunt, tanto maiorẽ iracundiam notant.

Obſtructas nares habentes, fatui cenſendi ſunt.

Tenues & ualde apertæ nares, ferocitatem & mentem indignatam ſignant.

Tenues & longæ nares, mobilitatis et leuitatis dant ſignum.

Tenues & acutæ, querulum.

Narium pars admixta fronti, & à fron

te depoſita honeſte & ſeiuncta compoſitione bona, ut neq; alta neq; humilis ſit, et aliqua linea deſcẽdat, uirilitatẽ indicat & conſtantiam, & prudentiam notat.

Nares in altitudine directè eleuatæ & continuæ, intemperamentum ſignant: & hæ ſunt quæ in extremitate interiori cartilaginis eleuantur ad lineam, & deſcendunt ad naſum. Cùm directæ ſunt, linguę intemperantiam produnt.

Nares maiores, ſimpliciter minoribus ſunt meliores.

Nares minores naturaliter ſeruilibus ingenijs, & furibus, & tergiuerſatoribus adſcribuntur.

Patulæ nares, alacritatis et fortitudinis indicium produnt.

Nares perangustæ, obtuſæ, rotundæ, concluſæ, ſtultitiam proclamant.

Narium amplitudo, & in maxillis carnium multitudo & paucitas pilorũ in genis, humidam complexionem ſignificat.

Valde obtuſæ nares, inſipidos arguunt. Paruæ, mentem peruerſam demonſtrant.

Pili qui intra nares hominis naſcũtur, ſi

si quando densi & multi & crassi sunt, im mobilem animum & durum ostendunt. Si pauci & molles, facilem ac docilem animum nunciant. uipressi dicũtur, quòd cùm euellantur, uibretur caput.

Aurium iudicium. Cap. XII

AVres magnę generantur ex multa materia à uirtute forti: & tales habentes, frequentius sunt collo breui & satis formoso, & sanguinei tendentes ad choleram ex grosso sanguine aliqualiter adusto, & hoc frequentius: & sunt impatientes, & cito irascuntur.

Magnæ aures & erectę ultra modum, indicant stultitiam & loquacitatem.

Magnæ aures asininæ sunt, cum stoliditate & tarditate intellectus.

Magnæ aures, stolidum, & longæ uitæ hominem notant utplurimum.

Magnæ & deorsum flexæ, diuitias arguunt.

Subtiles & siccæ aures, arguunt quòd habentes non habebunt bonum, & notant magnam instabilitatem.

Auriculæ magnæ fatuos indicant, ta-

men bonæ intentionis & memoriæ.

Valde paruæ aures, stolidos, latrones, & luxuriosos indicant: refer ad simias.

Paruæ aures simiales sunt, cũ malignitate & dolo.

Valde paruæ aures sunt ex parua materia cholerica & uirtute imbecilli cerebri, inde subtilis spiritus, ideo signant ingenium in operibus malis, fures, & omnia desiderantes, &c.

Angustæ & oblongę aures, signum inuidiæ. Aures oblongæ, inuidum.

Paruæ aures, paruam dant uitam.

Rotundæ nimium aures, indocilem arguunt.

Aures excauatæ, prudentem denotãt uirum.

Mediocres aures habent notam morũ optimorum: ut quadratæ.

Optimæ & moderatæ aures, ad morẽ canis, fideles arguunt & bonos, irascibiles tamen si irritentur.

Equinæ aures, principatum & dominium testantur, saltem futurum.

Si prima pulpa auriũ iũgit cũ carne faucis, id est mãdibulæ, stultũ & uanũ notat.

Flexibi-

Flexibiles aures oſtendunt proportionem calidi & humidi.

Erectæ & cartilaginoſæ aures, oſtendunt ſicccitatis dominium.

Aures proeminẽtes ualde magnæ, auiditatem, ſtoliditatem, garrulitatem & imprudentiam notant.

Aures ſemicirculares, mediocres, connexæ lineæ, & in medio aliquantulum compreſſæ uerſus centrum, capiti adhærentes, mediocriter piloſæ, bonitatẽ præſtant naturæ.

Aures iacentes ſuper caput applicatæ, hebetes & ſegnes notant.

Aures latentes, & capiti recto modo fixæ, pigriciam indicant.

Piloſæ aures, longam uitam aſſignant, & bonum auditum.

Aures inter has ſpecies mediocres bonæ ſunt, & bonitatis ſignum.

Pili qui intra aures ſunt, ſi plures ſunt & ſpiſſi et longi, multum calidum animũ libidinis appetentem indicant.

Maxillarum ſiue genarum iudicium. Cap. XIII.

MAlæ ſunt eminẽtes ſub oculis partes: maxillę per diminutiuũ à malis

Mandibulæ ſunt maxillarum partes, ex quibus barba.

Maxillæ accipiuntur ſæpe pro mandibulis.

Maxillæ potiſſimum oſtendunt hominis complexionem.

Maxillæ, id eſt mandibulæ eminentes ex parte ſuperiori oris cum longitudine maxillarum ex parte compoſitionis, maliciosos aſſignant, præſertim in illicitis ac incongruis: & aſſimilantur ex parte maxillarum bubus & aſinis.

Maxillæ curtæ & eminentes ex parte ſuperiori oris, maliciam, detractionē, uiolentiam, inuidiam aſſignant, præſertim quando ibi non eſt præſentia carnis.

Maxillæ rubicundæ cum temperamento albedinis non nimis craſſæ, ſed mediocriter carnoſæ, calidæ & humidæ complexionis cum temperamento donant iudicium.

Maxillæ ſubſtantia macilentæ & tenues, colore fuſcę aut citrinæ, complexionē calidam & ſiccam demonſtrant.

Maxillæ quaſi liuidæ cum ſubſtantia à carnibus depurgata, ſignificāt exceſſum ſicci-

ſiccitatis & frigiditatis, ut patet in melan cholico.

Maxillarum caro groſſa, naturam teſtatur groſſam, ignauiam et uinolentiam: interdum & uiolentiam.

Maxillæ nimium tenues, malignitatē arguunt. Lenes malæ & prolixæ, importunam loquacitatem deſignant.

Malæ oblōgæ, nugacis hominis, et uana loquentis ſigna ſunt.

Genæ ſic dictæ, quòd in ijs dentes piliq; gignantur.

Genæ plenę cum temporibus inflatis dant ſignum iracundiæ uehementis.

Genæ paruæ ſituatæ ut ab oculis conſpiciantur abſciſſę, plenitudinem humorum grauantium arguunt.

Rotunditas genarum oſtendit inuidiā & mores doloſos.

Craſſarum genarum, ignaui & uinolenti ſunt.

Genæ leues male diſpoſitæ, prolixam linguam, importunitatem & loquacitatem arguunt.

Genæ ſupererubeſcentes, ebrios, uini amatores aſſignant.

Oris

Oris natura, & menti. Cap. XIIII

OS latum, bellicoſos aſſignat: & eſt à calido, unde magna membra procedunt.

Exiguum os, fœmineæ eſt naturæ.

Os magnum, latum, iram, audaciam et prælium arguit: & tales etiã ſunt guloſi.

Os dilatatum ultra menſuram ac ſi reciſum eſſet & diductum, uoracem, immitem, impium, bellicoſum, crudelem aſſignat: belluis marinis comparatum. Sunt etiã tales multi ſermonis, iactatores, garruli, inuidi, mẽdaces et ualde inſipientes.

Os cum parua clauſura & apertione, timidum, pacificum, infidelem tamen aſſignat.

Os longè prominens & rotundũ cum ſpiſſitudine labiorum, & quæ ſunt ſurſum exterius retracta habuerit, porcis comparatur: & ſignificat immundum, ſtultum, ferocem.

Os in ſitu quantitatẽ habens cũ paruis labijs & parua clauſura & oculis riſiuis cum reſiduo faciei, libidinoſum, cynædũ, mendacemq́ ſignificat.

Exiguum

Exiguũ os exterius prominẽs, prauos hominis mores, & proditores indicat.

Os in loquendo cum torquetur, ex catharrali uitio infestatur: ut expertum est.

Mentum cum prolixum est, minus iracundum, & minus perturbatis moribus esse manifestat: aliquando tamen loquacem, aliquando sui iactantem ostendit.

Qui paruum habent mentum, uitandi sunt: nam præter cætera immites, insidiosi sunt. referuntur ad serpentes.

Si in rotundum desinat mentum, muliebres mores indicat. nam & signum fœmininum est. Virile autem mentum propè quadratum esse debet.

Qui menti figuram decentis magnitudinis sortietũ, ad uenerea propensum esse & gratias sibi arridere iudicato. Debet autem mentum esse nõ nimis rotundum nec acutum, sed mediocre.

Qui nimium protensum mentum habuerint, nequissimi homines, atq; importuna loquentes, susurratoresq; sunt.

Mentum in extrema parte diuisum, sic ut bifidam exprimat formam, si talis figura immodica appareat, dolosis moribus adscribenda est.

Labiorum iudicium. Cap. XV

LAbia facta ſunt ex carne molli, mo-tu bono propter loquelam. Labium ſuperius, inferius labrum: multi dicunt labia hominum, labra mulierum: confunduntur tamen hæc.

Magna labia ſunt ſtultorũ & hebetũ.

Labiorum color rubeus uerſus apertu ram oris, eſt propter multas uenas ibi ad ductas.

Labiorum naturalis color in extremitatibus eſt rubicundus, propter cutis ſub tilitatem, & ſignatur puritas complexionis, & impermixtionis turbati ſanguinis in forti uirtute.

Liuiditas labiorũ ſignificat contrariũ, deficit enim uirtus ſanguinis & naturalis calor, talia habentes labia ægrotant.

Labium inferius laxum ualde rubicun dum, in fœmina maximam libidinem & impudicitiam arguit: & hoc in pluribus annotaui. in pueris ſignificat catamitos uel futuros, præſertim ſi uultus & oculi eorum ſunt riſiui.

Laxa labia, lunam habent planetam.

Magna

Magna labia multam arguunt materiã attractam caliditate: & grossicies arguit humores grossos & spiritus, ex quibus sequitur hebetudo ingenij.

Si erecta sunt atque spissa, id est firma & compacta, Mars eorum planeta est: pariter quando os est magnum.

Labia blanda, parumper ridentia, lætis uultibus contingentia, libidinem arguunt. aliqui tamen sunt etiam deceptores, fures, dolosi.

Homo cuius labia intrinsecus non rubent, ægrotat uel cito ægrotabit.

Labia oris ualde grossa, laxa uel nimium reuoluta foris, simplicem notant et cito ridentem, grossique ingenij: asinis comparatur, & phlegma prædominatur.

Subtilia labia laxa in extremitatibus, demissa'ue, ita quòd superius labium ad inferius portendatur ad coniunctionem labiorum referunt magnanimitatem. Refer ad leones: hoc etiam uidebis in fortibus canibus.

Subtilia & dura labia circa dentes caninos eminentia, arguũt intellectum belluinum & indocilitatem.

Infe

Inferius labium superiore maius, stolidos notat.

Inferius labium ad caninos dentes intumescens, ueneno plenos indicat.

Labia grossa superius, ad inferiora propendentia, fatuos arguūt: refer ad asinos.

Labium superius proeminens gingiuis, amatores contumeliarum arguit, & uersantes in litibus et controuersiis: refer ad canes.

Parua labia & subtilia, & paruū os, imbecillitatem animi & uersutiā testantur.

Optimus labiorum & oris status est, quando non nimis humidus: nam humiditas oris & labiorum timiditatem et malignitatem arguit,

Labiorum præeminētia, stoliditatem, loquacitatem, & audaciam testantur.

Labia conuenienter, id est non multū subtilia, & aliqualiter foris retorta, secretum, sagacem, iracundum, & multi ingenij hominem signant.

Labia cum gingiuis super dentes prę eminētia, maledicum, clamosum, iracundum, & ad iniurias inclinatum indicant. refer ad canes.

Labia bene colorata, plus ſubtilia quàm groſſa, hominem bene cõditionatum & cito conuertibilem in utrumque, ſed potius ad uirtutes. ibi Iupiter eſt.

Labia nõ bene æquata, ut unum ſit maius altero, plus ſimplicẽ quâm ſapientem & uariæ fortunæ atteſtantur hominem.

Labia ſuperiora parua, aliquantulum eleuata, uerboſum notant, inuidum ualde & accuſatorem.

Labia ſuperius eleuata, inferius uerò ſubmiſſa, teſtantur uitæ miſeriam & mores indebitos.

Labia ſuperius ſubtilia & euerſa decliuia, furem & deceptorem notant.

Labia nõ iudicentur de Æthiopibus, niſi ab his qui inter Æthiopes uerſati ſunt, & eorum qualitates annotauerint. Nos autem iudicare poſſumus de regionibus noſtris.

De dentibus. Cap. XVI

DEntes canini ſi longi ſunt & firmi, ad exteriora expoſiti, guloſum, iraſcibilem & malum arguunt, ſimiliter & laſciuum: refer ad apros & canes. Cogno

ui istos esse maximos lurcones, bibaces, deceptores, lenones, homicidas: præsertim si aliqua est correspōdētia portionū.

Dentes debiles rari & minuti, totum corpus debile arguunt, ac uitæ debilitatē ac breuitatem, & econtra.

Sonus à dentibus factus, maniam denotat: quod interdum infantibus dormientibus accidit, cum indicio lumbricorum.

Grossi latiq; dentes siue intus siue foris declinent, signant hominem uanum, lasciuum, simplicem: & ingeniū bonum arguunt. alij dicūt arguere spiritus grossos, ab humoribus grossis.

Dentes siccissimi omnino humiditate priuati, aridiq; omnino, in ægroto mortē notant, in sano futuram & citam ægrotationem: ostenditur enim humidum radicale consumptū, & corpora eorum sunt sicut lucerna sine oleo.

Dentes rheumate pleni, signāt uitium capitis aut stomachi communitate capitis & pulmonis, causantium corizam, branchum, tussim, synanchiam, & apostemata faucium.

Animalia habentia dentes ſerratos bibunt lambendo: habentia uerò cõtinuos bibunt ſorbendo.

De lingua. Cap. XVII

Lingua ad inferius cõuerſa traulizãs aut balbizans, diarrhœam uẽtris arguit: ut habet Hippocrates trigeſimoſecundo Aphor. ſextæ ſect.

Lingua ad ſapores percipiendos & literas ac uoces proferendas facta eſt.

Diarrhœi fiunt blęſi aut balbi propter materiam deſcendentem à capite, quę etiam ingreditur ſpõgioſitatem linguæ ac lacertos. Vnde ingroſſatur, dilatatur & abbreuiatur: ideo traulizant, id eſt balbutiunt: alij etiam à natura fiunt, de quibus Aetius.

Lingua anterius ligata, non recte profert S literam, & blæſos facit.

Lingua poſterius ligata, nõ bene profert R uel T.

Qui male proferunt R, τραυλοὶ uocantur uel blæſi, & loco eius utuntur L. Aetius Ancylogloſſos uocat libro octauo, capite trigeſimoſexto.

Qui male proferunt S, Syali dicũtur, & uice illius ponunt C.

Blæsi sæpe timent uinum & inebriantur: inde est quòd ebrij balbutiunt, & male proferunt trentatri.

Linguæ grauitas in iuuentute, signat post leuitatem eius subitam mortem.

Grossa & lata lingua, arguit ingenium rude, & humores phlegmaticos.

Traulizans & anteriorem syllabam repetens, paratur ad melancholiam.

Lingua motu contacta ueloci, & corruptione uerborum repetẽtiam causans, stultum, impetuosum & iracundum notat, propter mobilitatem spirituum & caliditatem festinantem prolationem absque consideratione.

Lingua cùm uelut lapis fuerit penè immobilis, pigriciem notat.

Lingua subtilis, ingenium notat subtile, & aliquando biliosam temperaturam.

Lingua longa rubea, sapientis indiciũ est: denũciat enim laudabiles humores.

Lingua alba paupertatem et miseriam testatur, ut Ptolemæus ait.

Lingua innaturali colore infecta, dis-

crasiam

crasiam & malam dispositionem notat, præsertim uentris & pectoris. Hæc Conciliator.

Lingua longa grossa & rotunda ita ut cum ipsa possit quis nasum abstergere, bouinam arguit naturam.

Lingua imbibita humoribus quibusdam, corrumpit gustum.

Balbi omnes, elati, superbi & corpore rigidi: Græci τραυλοὺς uocant.

De uoce. Cap. XVIII

QVi tardum & grauem uocis edunt sonum, tranquilli sunt, affabiles, & iocundi. horum & iusti mores sunt.

Grauis & distensa uox, fortem notat. nam à copia caloris fit. intelligo uocem grossam quasi tubalem.

Grauis, sed corruptæ admodum uocis sonus, dementis, iniuriosi, & gulonis indicium est.

Fortitudo uocis sequitur largitatē uenarum & spirituum multitudinem, quæ omnia fiunt à calido.

Valde magnæ uocis homines, grauiter uociferantes, apti sunt ferre iniurias:

referuntur ad asinos.

Vocantes grauiter magnum non per plexum, fortes: refer ad fortes canes.

Qui à graui incipientes finiunt in acutum sonum, ij iracũdi sunt & simul lamentabundi: referuntur ad boues ita clamantes: ut infrà.

Vocem grossam & sonoram habens, est bellicosus & eloquens.

Acuta & remissa uox, timidum & inuidum signat: per remissam intelligo gracilem uel debilem, non grossam.

Acuta mollis & rupta, timiditatem notat muliebrem: estq; effœminati.

Acuta & fortis iracundos arguit: refer ad capras.

Tarda uox, inertem, præcipitem, impudentem declarat.

Debilis uox signat stricturas arteriarum & paucitatem spirituum: quæ fiunt à frigido.

Mollis sine tensione uox, mansuetos notat: refer ad oues. nam referẽda etiam uox, sicut cætera, ad similitudinem animalium.

Anteuocantes, id est incipiẽtes in gra

tem, & finiẽtes in acutam, iracundi ſunt, & aſperis moribus.

Vox mediocris in ſonoritate & groſſicie, ſapientem, prouidum, ueracem & iuſtum oſtendit. Quorum ſonus ingratus eſt, ſtultitiam indicat.

Cuiuſcunq; uocis ſonus breuis eſt, deſidem pauidumq; cenſebis.

Velox in uerbis, præcipue ſi ſit uocis gracilis, improbus, ſtolidus, importunus & mendax eſt. Si uerò uox fuerit groſſa, erit iracundus & malæ naturæ.

Dulcem habens uocem, inuidus eſt et ſuſpicioſus.

Qui mouetur frequenter, & loquitur motu manuum, eſt immundus, eloquẽs, & deceptor. Qui uerò eſt abſtinẽs à motu manuum, hic eſt perfecti intellectus, bonæ diſpoſitionis, & ſani conſilij.

Quorum uox incurrit in nares, ita ut reſonent nares, mendaces, maleuoli, inuidiq; ſunt.

Gentium aliquarum uniuerſalis cognitio. Cap. XIX

GEntium uel prouinciarum mores utplurimũ tales ſunt. Ægyptij ſunt

 callidi

callidi, dociles, leues, temerarij, in Venerem proni, auari. Thraces autem sunt iniqui, pigri, temulenti. Celtæ utplurimum indociles, fortes, feri. Nam quemadmodum regiones nō sunt similes, sic nec hominū mores: nam (ut Maternus inquit) Scythæ crudeles sunt, Itali regali nobilitate præfulgidi, Galli stolidi & inconsulti (quamuis, inuito Materno, nonnulli etiam sapientes & consultissimi sunt, præsertim qui Euangelium bene nouerunt: sed maior pars uincit meliorem) Græci leues. Afri subdoli. Syri auari. Siculi acuti. Asiani Venerei, ac semper uoluptatibus occupati. Hispani elata iactantiæ animositate præpositi. Ægyptij sapiētes. Babylonij prudentes, &c. Alia differentia sumi potest respectu quatuor mundi partium, ut habet Ptolemæus libro secundo De iudicijs capite secundo. Aliud discrimen à natura loci sumitur, ut ab Hippocrate colligi potest in libello De aere & aquis: nam campestres sunt molliores, mitiores, & minus robusti habitatoribus montium, magisq; diuites & compti artiumq; cultores. Terra item arenosa facit

robu-

robuſtiores homines, ſanos & induſtrioſos: argillacea uerò opulentiores, ſed infirmiores: ubi uerò opulentia, ibi mores ſunt mãſuetiores, & cultus artium uiget propter præmia, & omnia ſunt magis ornata. Differentia eſt & à ſitu quo ad montes: ſi enim montes ſunt à parte orientis & ſeptemtrionis, erunt morboſi, imbecilles & effœminati: ſi uerò regio ab his partibus patuerit, mõtes aũt ſint ab occidente & meridie, erunt incolumes, uiribus firmi, armis dediti, feroces, artium minutarum cõtemptores. Poſſem & alias differentias reſpectu aquarum adducere, quę parum etiam doctus ex ſe poteſt excogitare ac ſcire, ne hic ego fruſtra ſim longior. Qui mari uicini ſunt, ferè omnes ſunt mercatores, aliquando piratæ, magis longæui & magis firmi, periti natandi & nauigandi. Rurſus in planicie magis ſunt equites, in mõtibus agiliores et firmiores. Ex his deduci poſſent & alia magis particularia. Poſſunt ex aſtrorum etiam natura de his coniecturæ ſumi: exempli gratia, Britannia, Gallia Braccata ſiue Narbonenſis, Germania, Baſtarnæ (populi

Europę latè patẽtes) propriè ſubſunt arieti & marti: itaq; harum incolæ ſunt communiter feroces, peruicaces, truces. at Italia, Apulia, Gallia togata ſiue Ciſalpina, Sicilia, leoni ſubiectæ ſunt & ſoli: pręſtantiæ, benignitati, amicitiæq; ſtudent. Tyrrheni uerò, qui & Hetruſci uel Tuſci dicuntur, Celtæ ſiue Celtiberi, Hiſpaniq́;, ſagittario & Ioui: libertatis, ſimplicitatis, & mundiciꝫ ſunt amatores. Maritima minoris Aſiæ loca, Cyclades inſulæ, ac Cyprus, tauro ac Veneri: ideoq́; fermè uoluptatibus, mundiciæ, corporiq́; ſeruiunt. At Græci, Achiui, Cretenſes, ſubditi uirgini & Mercurio: ingenioſiores, doctiores, & animorum cultores euaſerunt. Macedones aũt, Thraces & Illyrij cum ſubijciantur capricorno & Saturno: in re quidem paranda non inertes, ſed à manſuetudine morum & coniunctionibus alieni. Parthia, Media, Perſia, Ioui ac Veneri: qua de re harum regionum incolę florido ueſtitu utuntur, ſeq; totos illo præter pectora operiunt, delicatoq; uictui ac mundiciæ dant operã. Virginis & Mercurij eſt Babylon, Meſopotamia, Aſſy-

rij: quibus ideo & eximia mathematicarum disciplinarum cognitio & obseruatio siderum contigit. Saturno uerò cedit propriè India, Ariana, Gedrosia: habẽtq; eam ob rem cultores informes, fœdos, immanes. Cœlesyria, Iudæa, Idumea, magis scorpiõis & arietis Martisq; propria: ob eam rem incolas habẽt ferè audaces, impios, insidiosos. Phœnices, Chaldæi, sub leone & sole sunt: quod simplices, humanos, siderum obseruatores, solisq; in primis ueneratores reddit. Arabia felix subest sagittario & Ioui: unde extitit illa consentanea appellationi feracitas & aromatum copia, hominumq; dexteritas & liberalitas uitę, contractuum, negociorum. Hyrcani, Armeni, Matiani propriè referuntur ad geminos & Mercurium: itaque & sunt nobiliores ac subimprobi. Bactrianæ gẽtes & Caspiæ unà cum Scythis libræ parent & Veneri: ideoq; diuitias congerunt, musicæ, delicijsq; indulgent. At Sauromatica, Oxianæ uel Oxolæ, Sogdianæ, subijciũtur aquario & Saturno: habentq; homines immanes, tetricos, feros. Phryges, Bithyni, Colchi pertinent

tinent magis ad cancrum & lunam: quo fit ut uiri ferè leues sint, morigeriq; mulie ribus. Qui Syriam tenent et Comagenẽ, & Cappadociã, subduntur scorpioni & Marti: itaq; multum audẽt, improbi sunt, insidiosi, laboriosi. At Lydi, Cilices, Pam phylij, cedunt piscibus & Ioui: suntq; in re paranda attentiores, cõmercia & mer-caturas faciunt, liberales, faciles in cõtra-ctibus. Numidæ, Carthaginẽses, Afri de-bentur cancro & lunæ: & hac de causa à coniunctionibus commercijsq; non alie ni sunt, inq; omnium rerum affluentia de gunt. Qui incolunt Metagonitida, Mau ritaniam, Getuliam, scorpio Martiq; obe diũt: immanes, bellicosi, carniuori, discri minibus obuij, neglectores uitę, inq; sese mutuo inuadẽtes. Phizani, Nasamones, Garamantes, subiecti piscibus & Ioui: li-beralibus et simplicibus sunt moribus, opus faciunt, consilijs ualent, sordium re gniq; fugientes: propter Iouem Ammo-nis, id est Iouis in forma arietis uenerato res. Cyrenarum, Marmaricæ, in primisq; inferioris Ægypti incolæ adscribuntur propriè Geminis & Mercurio: ideoq; sunt

ſunt cogitantes, prudentes, intelligentes rerum omnium, ſed maxime ſapientiæ & diuinitatis, magi, arcanorum initiorũ inſtitutores, in mathematicis planè excellentes. Qui Thebaida tenẽt, Oaſſim Ægypti ciuitatẽ, Troglodyticen, libræ ſunt ac Veneris: unde calida natura eſt illorũ, & mobilis, & in abundantia degunt. Arabes, Azani, Medi, Æthiopes dantur aquario et Saturno: ſuntq́ carniuori & piſciuori et paſtores, agreſtem et feris ſimilem degunt uitam. Cor ſcorpij nunc afficit Hiſpaniam et Celticam Galliam, ubi eſt Lutetia et Normanni et Neuſtrij, et quos uocant Britannos Galliæ: fecitq́ rapaces ac ſubdolos, qui alioquin antiquo tempore erant boni ſocij, quia erant ſub ſagittario. Sed qui de his plura cognoſcere optat, uideat apud aſtronomos, præcipuè Ptolemæum in ſecundo libro De iudicijs, et Cardani commentaria. Rurſus Hiſpania mediocres circa robur homines gignit: ſed circa rerum agibilium copiam cæteras orbis gentes facile ſuperant. Et plurimi inter eos ſunt, qui et iactu et pernicitate nõ unico ſed pluribus

bus in modis maxime excellant.

In Lusitania, quæ Portugallia dicitur, homines melancholicos sanguineos magna ex parte nasci compertum est: eorum plurimi satis amplis uiribus abundant, quãuis ingenij perspicacitate nõ prestẽt.

Siculi cholerici melãcholici sunt, quorum patria homines & corpore & robore bono procreare solita est. Palæstram exercẽt, & leues sunt in giris peragẽdis.

In Italia, magna ex parte debiles sunt. Nonnulli ex ijs (quãquam rarissimi) plurimo robore præstant, & imitãdo potius quàm inueniendo, præstare sunt soliti: inter proceres & mediocres statura & graciles sunt.

Germania multos phlegmaticos gignit: qui suæ complexionis naturã aperte ostendunt, quos post phlegma cholera magna in parte cõsequi solet: eosdem etiam magnos atq; corpulentos esse sensus indicat: inter quos uel robore præstãtes, uel ad arduas actiones multum habiles uiros uix inuenies, quamuis in rebus quæ manibus effici debẽt, ingeniosi sint.

Galli phlegmate ac cholera propor-
tionari

tionari sunt soliti: lenti ac debiles nimia ex parte sunt: sed & aliqui eorum singulares, sed ualde pauci, longo interuallo reliquos superant: & uirium copiam possident, sed illis recte uti rarò & pauci sciūt. Inueniēs igitur utplurimum ad regionis naturam sequi corpora moresq; hominum. Particulatim autem cibus ac potus uarius aliquos quidem potest sobrios, alios prodigos magis operari, & hos quidem continentiores, aut audaciores, timidos, mansuetos, mites, uel litigiosos & rixosos, & huiusmodi, ut apud Hippocratem & Galenum uidere est, præsertim in libello Quòd animi mores sequātur corporis temperaturam.

Colli & aliquarum corporis partium iudicium. Cap. XX

COllum gracile & longum habens, est sonorosus & stolidus, timidus etiam & malignus.

Breue collum habens, ualde est callidus & defraudator: refer ad mores apparentes, ut in catto mures capiente, &c.

Collum grossum habens, est stolidus & comestor magnus.

Qui uertebram ceruicis asperam con tinent, hos morum asperitate præ cæteris natura notauit. Ac totum asperũ collum habentes, rudis ingenij usquequaq; censendi sunt.

Ceruix obesa in summitate, indocilem hominem, necnon ad iniuriam inferendam propensum denotat.

Collum concretum & accliue, improbi, temerarij ac indocilis hominis habet.

Sursum erectum collum, flagitiosi, dementis, stultæ de seipso persuasionis, nisi ob id molliciem agat.

Incuruatum autem collum, fatui hominis, parci, praui, neq; simplicis, atq; animi rectitudinem habentis indicium est.

Collum in dextram aspiciens, prudentis & ornati ac prouidi hominis: ad sinistram uerò, inconsiderati, ac insipientis.

Collum tum crassitudine, tum longitudine mediocritatem habens, fortis naturæ, docilis, præclariq; ingenij iudicato: nonnunquam uafro ingenio ac fraudulento adscribitur.

Venæ circa collum à lateribus, & uenæ circa tẽpora, si amplæ & turgidæ sunt

naturæ

naturæ, notant habentes malę iræ fore ac pessimæ. refer ad passionem in iratis, quibus sic hæc fiunt.

Vasta ceruix cum prolixitate, animosum, iactantem, superbum asseuerat.

Humerorũ eleuationes, signum sunt asperitatis naturæ & infidelitatis.

Brachia quãdo erecto corpore intantum protendunt ꝙ manus perueniãt ad genua, signant habiles operi, audaciã, & probitatem cum largitate. quando uerò decurtantur brachia, signum est amantis discordiam, ac ignorantis ac inuidi.

Palmæ longæ cum digitis longis, significant bene dispositũ ad multas artes, pręcipuè mechanicas, & sapientem in operibus: signum est enim boni regiminis.

Digitorum grossicies, signat stoliditatem & insipientiam, magnumq; epar.

Metiendum quoq; est spacium ab umbilico usque ad pectoris finem, & usque ad originem colli: si maior pars pectoris fuerit, prudentiam indicat. Si quod intra pectus est usq; ad umbilicum maius fuerit, uoracem hominem declarat. Latius uide infrà capite 23.

Venter si nimiò recessus est, tanquam inanis, timidum, malignum & uoracem indicat.

Venter aliquanto mollior atque impressior, uirtutem animi & magnificentiam monstrat.

Latera tenuia, & angusta, & pressa, timiditatis arguunt. at quæ referta sunt carnibus, & dura, indociles homines ostendunt. quæ autem rotunda sunt, tanquam tumentia, loquacitatẽ inanem declarant: nam refertur ad ranas.

Dorsum latũ, solidum, uirile est: & contrarium muliebre. quorum dorsum incuruum est, si in molli corpore fuerit, nõ tam malum accipiendum est, quàm cum in spisso & solido corpore fuerit.

Dorsum conuexum & humeri ad pectus imminentes, prauum esse hominem & inuidum arguũt. Si uerò ad hæc & corpus accliue fuerit, impudenter prauum, inuidum, auarum, & tenacem dixeris. Si gibbositas à natiuitate sit, scis prouerbiũ, Caue à signatis à deo.

Spinæ pars inferior, quæ ὀσφὺς Græcè dicitur, si latè iaceat, et nimia sit, et mol

li carne circumdata, fœminarum est. quæ prolixa est, & in acutum desinit, intemperantiam libidinis, & timiditatem ostēdit. Virilis ergo est, quæ clara ossibus & moderata ac solida est.

Ischia solida & dura, & discreta ossibus, fortem & bellatorē hominem ostendunt. si uasta & carne plexa, muliebre ingenium designant. Quæ autem nimium exesa sunt, rugosa et tenui cute circumdata, simiarum malignitatem indicant. Coxam etiam intellige, quæ est basis nostri corporis.

Genicula cum inter se conuersa sunt, atque concidunt, ad fœmineam speciem referuntur.

Qui crassos malleolos tibiasq; crassas natura sui habuerint, hi insaniunt maiori ex parte, ac in ecstasim rapiuntur, fanaticiq; sunt.

Crurium partes imæ, talis proximæ, & calcanea, & pedes imi, cum uasta sunt, & referta carnibus, stultum hominem indicant uel insanum: & eo magis si & humiles digitos, & κνήμας uastas in ijsdem pedibus esse contingat.

Effœminati, impudici, impuri existimandi, qui tibias quà ad malleolos descẽditur, crassas habuerint.

Pedes imi, discreti neruis, articulis, clarũ, generosum & uirile ingeniũ indicant.

Pedes mutili crassiq́ʒ, ferini animi signa sunt.

Molles & amplexa carne circumdati, molle ingeniũ ac fœmininũ ostendunt.

Nimium prolixiores, inuigilantem dolis hominem, multis perniciem cogitantem demonstrant, uel malorum artificẽ.

Pertenues & breues, malignum uafrumq́ʒ produnt. Curui pedes, & qui plantam longè cauam ac reductam habent, improbandi sunt: nam praui signa sunt hominis.

De incessu, de ceruice, manibus, unguibus, etc. Cap. XXI

QVi longis passibus & tardis incedunt, consulti sunt & efficaces. Parui autem & restricti passus, paruæ mentis sunt. Dolorum artifices, & obscuræ mentis, distorti passus.

Gressus tardus & breuis, consultus, ineffi-

inefficax est. Longus ueloxq́, efficax & inconsultus. Velox breuis, incõsultus & inefficax. ratio horum est, quoniam longus est efficax, tardus, consultus: uelox, inconsultus: breuis, inefficax.

Celeritas motus cùm est erecto corpore & honesto atq; claro, hominem indicat qui adgrediatr̃ res agendas, magnasq́ perficiendas. Si autem celeriter quid mouetur, submittit autem oculos, & se comprimit, & uultum deducit, atq; omne corpus implicat et colligit, nimium parcum, timidum, uersutũ, minus liberalẽ indicat.

Qui breues passus habet, eosdemq́ accelerat, malignus et plusquam timidus & imbecillus habendus est.

Breuis ceruix, re atq; exemplis cognita est, quòd sit indicium hominis cum timiditate audacis, qui Græcè θρασύδειλος dicitur.

Ceruix dura, indocilem hominem ostendit. unde natum prouerbium, Homo duræ ceruicis.

Ceruix superius retorta, insolentẽ, immitem, stultum & inanem indicat.

Cùm inflexa est ceruix ad pectoris par

tes, potest cogitationibus occupatũ animum ostendere: potest ad parsimoniam uel ad malignitatem pertinere, prout cætera signa congruerint.

Ceruix in sinistram partem declinata, stultitiam aliquatenus, & mollem magis significat.

Aristoteles etiam ad dextram partem inclinationem capitis, mollibus attribuit ex pauco colore.

Guttur asperum, leuitatem mentis, loquacemq; significat: refertur ad aues.

In quo eminet clauicula, illum ignauũ iudica.

Qui aũt illã recte dispositã habuerint, prudentia præditos, uiriles, ac fortes uiros denotat.

Scapulæ latæ, fortem uirum, ac nobilis ingenuiq; animi denotãt: in forma ab hac diuersa, diuersa iudicabis.

Humeri tenues, & qui in acutum erecti sunt, insidiosum hominem indicant.

Humeri crassi, haud laudabilis naturæ argumenta sunt.

Tenues cubiti, imbecilles: pleni nimium, indociles ostendunt. Cùm ergo me-

diæ

diæ ſoliditatis ſunt & articulis, & muſculis inſignes, fortem animũ & nobile corpus oſtendunt.

Digiti cum molles ſunt, leuesq; manus et molles, docilem hominem ſignificãt; cum duri, fortẽ ſeu indocilẽ demõſtrant.

Breues manus & digiti fortes, opportuni ſunt. Admodum breues manus, dementem notant.

Craſſæ manus & exiguæ, ſi digitos ultra modum breues habeãt, tergiuerſatorem, inſidioſum, & furem indicant. Manus tenues & intortæ, loquacem hominem demonſtrant.

Vngues albi, lati, ſubrubentes, optimi ingenij dant indicium. Anguſti autem curuiq; & oblongi, ſtoliditatis & feritatis indices ſunt. Qui inflexi nimium & curui ſunt, impudentes & rapaces ſunt: refertur ad aues & ad feras quę uiolentę ſunt.

De maculis albis unguium quid ſignificent, uide Cardanum De ſubtilitate, ex impreſſione Baſilienſi.

Vngues qui impreſſi ſunt, & nimium adcorporati, magis feri, & magis ſtolidi ſunt.

Nimium breues ungues & nigri, malignum hominem declarant. hoc idem significant pallidi & nigri & asperi.

Vngues qui perrotundi sunt, in Venerem prõpti sunt, incestuosumq́; testanť.

Hæc signa quæ unguib. attributa sunt, per semetipsa non satis idonea. Verùm coniuncta potioribus, nõnullam habent efficaciam.

Digiti cum coniuncti sunt, & cohęrẽt, immundum hominem significant. Qui coniecti sunt & conglobati, malignum & auarũ indicant. Parui & tenues, stultũ.

Parui & crassi digiti, inuidum, audacẽ, ferumq́; hominem declarant.

Valde uerò parui subtilesq́; digiti, dementis naturæ, nugacisq́; ac remissi animi hominem testantur.

Nimium prolixi & nimiũ tenues, longè à sapientia sunt.

Qui immoderato spacio inter se distant, leues & loquaces ostendunt. Qui autẽ moderatæ magnitudinis sunt, & honestæ speciei, & mores optimos indicãt.

Tenue pectus, & inualidum est, & animi imbecillitatem significat. Quod autem

tem cõgestum est carnibus, indociles & ignauos indicat.

Quibus mamillarum partes inertes pe penderint, & totum pectoris spacium uastum carnosumq; & laxũ fuerit, tales omni dubio procul mœchos, nimioq; uino gaudentes iudicato.

Quibus mamillæ dependent, & molli carne circundatũ pectus est, uinolẽtiam & intemperantiam Veneris assignat.

Qui humeros cõmouet, dirigit tamen collum atq; erigit, superbus atq; insolens rectissimè iudicabit: est enim talis equorum incessus. figura etiam erectus, iracundus est.

Qui autem omni corpore mouentur, manifeste atq; euidẽter effœminati sunt. Ex his tolerabiliores sunt, qui cum mouentur, corpus inclinant ad dextram partem. stultiores autem sunt, qui corpus declinant ad partem sinistram.

De *anhelitu, & alijs nonnullis.* Cap. XXII

CVm quietus est spiritus, ita ut nullum, aut pertenuẽ præbeat sensum, incurrẽs ac recurrẽs, in cogitatione con-

ſtitutum hominem declarat: has cogitationes ferè & oculi indicabunt. Cum ſpiritus interdum cõquieſcit, longo autem pòſt interuallo nimius trahitur, in magna triſtitia indicat hominem cõſtitutum. Cum autem etiam caput quatit, & ingemiſcit, precium rei à ſe male geſtæ, & male dictæ continet. Spiritus cum mugit & granditer concitatur atque editur, feritatem & uinolentiam indicat.

Spiritus qui quaſi per interualla fert̃, ſine ſtrepitu procedens, optimam hominis fortitudinem indicat.

Quorum anhelitus ita perturbatus ac ſpiſſus eſt, ſicut poſt curſum eſſe homini ſolet, inconſulti & iracundi ſunt, quibus omne ſit actu atque dictu facile & ſatis promptum.

Spiritus quibus concitatus tanquam aſtmatici agitatur, hos conſilio carentes, peruerſo animo, omniũ rerum cupidos, uerboſiſſimosq; cenſebis.

Hæc in omnibus ſignis tenenda eſt regula, ut nimietatem ad malam partem accipias, medietatem ac temperamentum optimum iudices.

Ariſtoteles dicit, eos qui cum ambulant calcaneis introrſum, pedibus autem forinſecus conuerſis incedunt, poſteriora ſectari. Inuidos etiam, qui ſiniſtras partes maiores habent, & quibus ſupercilia ad genas detracta ſunt.

Idem dicit, ſuras cum retractæ ſunt ad genua uel ſuffragines, indicare hominẽ qui ad coitum facilis ſit & uelox. Cum hiſpida nimium ſunt femina, & curua, pronos in Venerem oſtendere. refertur hoc ad capros.

Idem dicit, nates ſicciores uiriles eſſe, nates amplis carnibus, effœminatum oſtendere. Nates tanquam abſciſſas, malignitatis eſſe ſigna: refertur hoc ad urſum & ſimiam.

Impudens homo ita eſſe debet. Oculis motu concitato patẽtibus, lucidis: ſupercilia extẽſa craſſaq́ꝫ, palpebris plurimum ſeparatis, craſſis pedib. & manibus, contra intuentes altius ſe erigens. rubicundus uel fuluo colore, uocis acutæ. huiuſmodi impudens iniurioſusq́ꝫ eſt.

Diſſimulatoris ac contraria conſulentis indicia. In diſſimulatione oculi imbecilles

cilles uisuntur, aspectu eleganti est: uocē submissam edit: uersatili incessu utitur, ac semper sese concinno motu adaptat.

Indicia auari hominis: Hominem pecuniæ studiosum & auarum ex his signis deprehendes (nisi citius ex effectu et tuo damno cognoueris) Qui membris paruis, facie exigua, atq; oculis modicis fuerit præditus. qui gressu concitato fertur. qui dorsi recurui est. celeri sermone, & acuta uoce utens. colore subruffo, dicax, ebriosa facie, densas comas, barbam protensam, labia densis obsita pilis, tempora densa, oculos supplices, nitentes, atque undantes ostendit, comam nutriens, ac uino deditus.

Quò fatuum ac improbum agnoscere queas (quem etiam ex sermone ac moribus non difficile est cognoscere) hæc signa sunt. Is capillos extensos habet, caput rigidum, obliquū: aures prægrandes, languidum collum ac ceruicem, malleolos in pedibus rotundos, frontem duram et asperam: oculos tenebricosos, paruos, siccos, concauos, intentè uisum dirigentes: genas angustas, oblongasq;, mētum longum

longum: ore loquaci & soluto est, patenti, quasi bifido: facie oblonga quasi corrupta: incuruus, uentricosus, crassis crurib. manuũ pedumq; articulis oblongis, asperis'ue, colore subuiridi, sic ut à somno uel crapula excitatus uideatur, uocem balantem, turpem, exiguam, insolentem edit.

Simulatoris est, cuius ea quæ sunt circa faciem pinguia sunt, ut maxillæ & cætera. Et quę circa oculos rugosa, ut palpebræ, & facies somniculosa.

Philodori, id est munerum amatores, inquit Aristoteles, sunt quibus labium superius sursum eleuat̃, ita ut dentes & gingiuæ appareant, ut in canibus: & qui figura & uultu sunt immodesti, & superrubicundi.

Homo hirsutus, capillis nigris, directis, hirsuto ore ac mẽto & temporibus, oculis pinguibus relucentibus, furiosus erit, pronus in libidinem, studiosus pantomimorum, & maledicus.

Sic inquit libro duodecimo De subtilitate egregius Cardanus Mediolanensis medicus & philosophus, ut omnes mutili improbi sunt, ita nõ omnes qui corpore

re sunt non uitiati, integris sunt moribus: nam plus exigitur ad formandum absq; culpa animum quàm corpus. Itaq; pessimi sunt omniũ gibbi (nisi passio hæc ob membrorum humorem proueniat) cum error sit circa cor principium totius corporis: pòst cæci strabiq;, quòd circa cerebrũ natura deliquerit. Inde muti surdiq;, nam in minus nobili cerebri parte natura defecit. Inde claudi hos sequuntur, qui in magno mẽbro sunt uitiati, post quos sedigiti, & qui digitos habent iunctos: nam in minus necessarijs aberrauit. Vltimus locus est uerrucis ac uestigijs quæ cicatrices æmulantur.

Idem alibi dicit, pręcipuum signum dignoscendi gemellos esse, quòd caui sunt dorso, osq; sacrum intus sit retractum. Septimestres autem cognosci, quòd ungues habeãt imperfectos, cutimq; haud expolitam.

Reliquarum partium iudicium, & iudicandi modus. Cap. XXIII

PEctoris latitudo, & humerorũ grossicies & tergi, probitatem & audaciam

ciam significant cum retentione intellectus & sapientiæ.

Tergi uerò subtilitas significat discordantis naturę hominem. Pectoris medio critas & tergi æqualitas signum est optimum et appropriatum. Laxi humeri infirmitatem animi & timiditatē ostendunt.

Ventrem habens magnū, est indiscretus, stolidus, superbus, amans coitum.

Quibus spacium ab umbilico ad pectinem maius est quàm ab umbilico ad pectus, hi breuis uitæ sunt.

Quicunq; autē maius habent id quod ab umbilico ad pectoris imum est, quàm quod ab imo pectoris ad collum, uoraces sunt & insensitiui.

Vētris mediocritas et strictura pectoris, significant altitudinem intellectus & bonum consilium. uide cap. xx.

Pedes carnosi grossiq; signant fatuitatem & amorem iniuriæ.

Tibias habēs articulatas, neruosas et robustas, est animo fortis. habētes tibias graciles neruosas, sunt uenerei. Tibias ualde carnosas ac superfluas, quasi admodū diruptas habētes, sunt odiosi & inuerecūdi

Mul-

Multitudo carnis in genub. signat debilitatem & molliciẽ uirtutis, cynędosq́.

Cuius passus lati sunt & tardi, utplurimum prosperabitur in operibus suis & factis. Cuius uerò passus breues, est impetuosus & impotens, & in operibus malæ uoluntatis.

Quod autem ad totum corpus breuiter spectat, Plinius & Solinus terminos longitudinis ac latitudinis humani corporis nondum descriptos esse testantur. Verùm physici longitudinẽ humani corporis naturalem septem pedum esse asserunt: quòd Hercules intra hunc terminũ esset compertus. latitudinem autem totidem: nam quantus manibus expansis inter longissimos digitos modus est, tantũ esse constat inter calceũ & uerticem. hac ratione etiam hominem mundum paruũ appellarunt, quòd si circulus fieret, esset perfectè sphæricus: quare qui hanc longitudinem excellit, hic longus corpore dicitur: qui uerò ab hac deficit, paruus est. Cuius autem longitudo ac latitudo non sunt æquales, is incõpositus est. Semper igitur partium uel totius quãtitatem

respectu

respectu medij, & ad totius mensuram referre oportet.

Ille denique est bonæ memoriæ beneque compositus in natura qui carnes habet molles, humidas, mediocres inter asperitatem & lenitatem: nõ nimis longus nec nimis breuis, albus declinans ad rubedinem, uel non ad nigredinem multam: mitis aspectu: capilli plani mediocres: magnorum oculorum declinantium ad rotunditatem: mediocris & mensurati capitis cum magnitudine colli bene dispositi æqualiter: cuius humeri parũ bene declinant: carẽs in cruribus, & genubus nimia carne, claræ uocis temperata subtilitate: modici risus, & non deridens: cuius aspectus est quasi commixtus ex lætitia & iocunditate.

Non tamen oportet te præcipitare sententiam, & iudicium tuum in uno istorũ signorum, sed collige testimonium uniuersorum: & cum tibi dant diuersa signa & ad diuersa, declina semper ad meliorẽ & probabiliorem partem. nam complexio totius ex complexione partium resultat. Tunc etiam per unum signum possu-

mus arguere affectum, quādo in eodem homine non inuenitur contrarium ęquale. Signa uerò propria in eodem contraria inueniri est impossibile. de communibus autem alia ratio. At tunc maiora minoraq; de quopiam uentura fore prænunciabis, quanto cuiuspiam facta moresq; latius certiusq; noueris, hac uia uidelicet obseruata: uerbi causa: Eos qui perniciose uiuunt, truculenta pœna mulctari uel saltem tum ob fauorem, tum ob infortunium aliquod torqueri, incarcerari affligi'ue debere: cùm maxima ex parte id eueniat. Si quis item (exempli causa) iracūdi nota signatur, & si tunc ira minime ipsum occupet, iræ tamen illum passionibus premi credendum est: idem & in aliis iudicij erit. Hoc etiam ut axioma hac in arte habeto, membri cuiusque bonam & idoneam formationem, signū esse bonæ formatiuæ & roboris. intellige membrum paruū uel magnum respectu sui corporis. Formæ bene constitutæ, uirtus, male uerò ordinatæ, uitiū conuenit.

Manifestiora uerò signa sunt quæ in principalissimis locis fiunt: principalissimus

mus aũt locus eſt qui circa oculos, & frõ
tem, & caput, & faciem eſt. Secũdus aũt
qui circa pectus & humeros, deinde cir-
ca crura & pedes:ultima, quæ circa aluũ.
Vniuerſa uerò difficultas ex iudicio pen
det,ut etiam in aſtronomia, & medica fa
cultate. Animaduertẽdum (ut ſuprà etiã
innuimus) ſigna bifariã eſſe,alia propria,
quæ cum paſſionibus indicatis conuer-
tuntur,à quouis ſumãtur loco, ut magna
extrema habere ſignum propriũ eſt forti
tudinis:quædam autem nõ propria,quæ
accipiuntur ab apparenti paſſione uel à
contrario,& cæteris huiuſmodi, nec con
uertuntur cum paſſionibus, ut in plurib.
tamẽ illas oſtendũt.Galenus 2. De tem-
peramẽtis Phyſiognomones errare aſſe-
rit circa iudiciũ ob multas cauſas: primò
quia uni ſignorum fidem præbent,quod
fatuum eſt,niſi fuerit proprium,ut ſupra-
dictum. Vnum enim ſignum ab una cor
poris particula ſumitur: ex natura autem
unius particulæ non reſultat natura uni-
uerſi hominis. Secundò,quia ad naturæ
ac ętatis permutationem aliquando non
ſpectant:nam ſigna interdum naturã prę

teritam denunciant, non præsentem: ut si sexagenarius pilosus sit, non præsentem libidinem, sed præteritam denunciat. Tertiò, quòd excrementa membri arbitrantur semper arguere membri naturā, cùm tamen contingat membri naturam esse cholericam, cuius excrementa erunt phlegmatica, ut docet experientia. Quartò, quòd quæ fortia, quæ'ue debilia sint, non discernunt. Sint igitur de electione, residua hæc præcepta. Primū, signa quæ mores significant non per qualitates, sed per proprietates, potiora sunt, & primo loco habenda: ut si ponamus Socratē ex signis à qualitatib. sumptis esse liberalē, utpote colorem rubrum, & per alia sanguinis signa: signis uerò sumptis à proprietate, esse auarum, ut quia eius humeri difficulter soluti sint, uel quia eius facies paruifica sit, iudico per signa quę à proprietate sumuntur Socratem esse illiberalem, quoniam pòtiora sunt, cùm sequantur materiam, quæ est causa necessaria, & quidem magis quàm forma. Secundum, signa quæ accipiūtur à capite uel ab eius partibus, potissimum ab oculis, potiora

sunt

ſunt his quæ ab aliјs accipiunt: unde Apuleius, totus homo in capite uultúque eſt, quoniam ibi ratio: potiſſimū uerò ab oculis, qui ut inquit Galenus, ſunt cerebri pars, aut de eius ſubſtantia producti: poſtea ſucceſſiuè pari ratione de aliјs. Dixere etiam nōnulli, ſigna quæ ab anteriori corporis parte accipiuntur, ſemper potiora his eſſe quæ à poſteriori colligūtur: unde et Hippocrates primò infirmi faciem notat. Aliј ſigna potiora eſſe dixerūt quæ accipiūtur ab his membris per quæ exercetur paſſio, ut ſigna quæ ex pectore & coſtis ad iram ſignandā, quæ in corde exercetur intra partes eas ſito. Rurſus quia per coxas, pedes, brachia & humeros exercetur fortitudo, ideo ſigna pro fortitudine ab his accepta, potiora ſunt. ita de aliјs pari ratione & modo.

BREVISSIMA TABVLA SIGNOrum & naturarum, quæ in libro fusius ac distinctissimè tractantur.

CAPVT

Magnum. Hebetes. ad asinos refer. Minutulum. Fatui. Canes. Mediocre. boni sensus. naturale. Acutum pineatumq́. inuerecundi, iactatores. unguicurui. Breue globosum. insipientes, immemores. Pressum in superficie planum. omni uitio pleni. Oblongum ut malleus. prudentes, sagaces. In anteriori parte concauitas. dolosi, iracundi.

AVRES

Paruæ. scurriles. simiæ. Magnæ. Hebetes. asini. Flaccæ. stolidi. asini. Moderatæ. boni sensus. naturale. Rotūdæ. indisciplinabiles. Longæ angustæ. inuidi. Valde capiti hærentes. maleuoli. Pilosæ. bene audientes.

FRONS

Valde parua. indociles, mobiles. sues. Valde magna. tardi. boues. Rotunda. hebetes, insensati, iracundi. asini.

Ali-

Aliquanto minus plana. ſagaces. canes. Quadrata formata. magnanimi. leones. Tenſa lucida. adulatores. canes blãdientes. Nebuloſa. audaces. leones, tauri. Demiſſa. triſtes. paſſio. Longa. adulatores. canes. Eleuata. liberales. leones. Nimis rugoſa. inuerecundi. In tẽporib. inflata. ſuperbi, iracũdi, ingenio rudes.

OCVLI

Parui. puſillanimi. ſimia. Magni. pigri, manſueti. boues. Concaui. maleficici, inuidi. ſimiæ. Eminentes. fatui. aſini. Parum concaui. magnanimi. leones. Grandiuſculi, parum eminentes. manſueti. boues. Valde aperti. impudentes. Anguli iuſto longiores. malefici. Anguli carnoſi narib. iuncti. malicioſi. Oblongi oculi. callidi, deceptores. Magni tremuli. mulierum cupidi. paſſio. Parui tremuli. pudentes, amatores tamen. Quanto maior, tanto minor malicia, ſtultitiaq; maior. Obliqui, cõtorti. fallaces, tenaces, iracũdi. Craſſi. ſtolidi, timidi, puſillanimi, inuerecũdi. Difformiter moti, nunc currentes, nunc quieſcẽtes. temerarij, cogitabundi, peſſimi

mi, ſubtractores. Palpebrizantes.timi di.paſſio. Oculi uelociter moti cum ui ſu acuto.fraudulenti, latrones, inſideles. Fixe intuentes. cogitabũdi & deceptiui. Secundum longum ſituati.monſtroſi,deceptores,inuidi. Veſiculæ ab oculis exeuntes.uinolenti.paſſio. Veſiculæ ante oculos eminẽtes. ſomnolẽti.paſſio.

NASVS

Extremitates naſi craſſæ.concupiſcentes.boues. Extremitates craſſę,euerſę. inſenſitiui,ſegnes.ſues. Extremitates acutæ.ſæuæ iræ.canes. Rotũdus extremitatibus obtuſis.magnanimi.leo. Rotundus extremitatibus gracilibus.mobiles.aues. Incuruus à fronte ductus.inuerecundi,leues.coruus. Curuus in fronte dearticulatus,aquilinus.magnanimi.aquilæ. Simus.libidinoſi.cerui. Patens apertus.iracundi.paſſio. Longus ad os protenſus.probi,audaces.

LABIA

Gracilia relaxata. magnanimi.leones. Gracilia dura.iracundi.ſues. Gracilia mollia.magnanimi.leones. Craſſa,ſuperius propendulum.fatui.aſini. Supe

rius

rius euersum gingiuis discoopertis.contumeliosi.canes.

FACIES

Carnosa.pigri.boues. Macilēta.curiosi.à contrario. Magna carnosa.timidi.asini.cerui. Faciei tergus paruū.pusillanimi.elurus.simia. Magna facies.tardi.boues,asini. Paruifica.illiberales.superapparētia. Deorsum spectans.hypocritæ,maligni. Plana sine tumore.rixosi. Vultui ebrij similis.ebrij.superapparentia. Similis uultui irati.iracundi.superapparētia. Similis uultui uerecundi.uerecundi.superapparentia. Deformis & obtorta.male morati.superapparentia. Longa.inuerecundi. Ex leui causa sudans.astuti, libidinosi, edaces. Valde minuta rotunda.simplices. Longa macilēta.audaces. Valde curua longa macilenta.maliciosi,utiles. à fronte ad maxillas latior.mendaces. à maxillis ad mentum angustior.inuidi,rixosi.

MENTVM

Acutum.fideles.canes. Paruum breue.inuidi,immites.serpentes. Quadratum.uirtuti apti. Longum uersus deor

ſum acutum. uerſipelles. Rotundum. molles. fœminæ. Caro ſub mentũ uerſus gulam. libidinoſi. Mentum cum fouea uel duplex. libidinoſi.

BARBA

Mulier barbata. luxurioſa. Mulier cum barba ualde nuda. bene morata. Barba nimis piloſa. melãcholici. cauſa naturalis. Bene formata. bonæ naturæ. cauſa naturalis. Informis. malæ naturę. per contrarium.

COLOR OCVLORVM

Superrubeſcẽs. iracundi. paſſio. Per nigri. timidi. coloris proprietas. Nigri flauentes. boni animi. decentia. Glauci aut albi. timidi. coloris proprietas. Fului. boni animi. leones. Ignei. inuerecundi, iucundi. canes. Diſcolores. timidi. paſſio. Lucẽtes. luxurioſi, galli, corui.

COLOR FACIEI

Superrubeſcens. uerecundi. paſſio. Genæ ſuperrubeſcentes. amatores uini. paſſio. Genæ & naſus rubore epatico. obſcœniſſimi.

COLOR PECTORIS

Flammeus. iracundi. paſſio.

COLOR

COLOR TOTIVS

Valde niger. timidi. Æthiopes. Per albus. timidi. mulieres. Fuſcus. fortes. mediocre. Flauus. boni animi. leones. Valde rubeus uel rufus. aſtuti, ingenioſi. uulpes. Pallidus, turbatus niſi ex ægritudine. timidi. paſſio. Mellinus. tardi. cauſa naturalis. Flammeus. maniaci, aperti, iracundi. paſſio. Pallidus non ob ſtudia bona. uitioſus, malignus.

COLLVM

Craſſum. fortes. maſculi. Gracile. debiles. fœminæ. Craſſum carnoſum. iracundi. tauri. Moderatum. magnanimi. leones. Longum gracile. timidi. cerui. Perbreue. doloſi. lupi, catti. Quæ circa colli clauem bene ſoluta. ſenſitiui. naturalis cauſa. Confuſa. inſenſitiui. nat. cauſa.

PECTVS

Magnum formatum. fortes. maſculi. Amplum compactum. fortes. leones. Cum pilo. inſtabiles, animoſi. aues. Sine pilo. inuerecundi aut timidi. fœminæ. Carnoſum ualde. indiſciplinabiles, ignaui. Interſtitium à iugulo ad uentriculũ maius quàm ab imo pectoris ad umbilicum

cum

cum.prudentes. Mammæ pingues deorsum pẽdentes in uiris.molles, effœminati. In pectoris sinistro caro crassa eleuata cum porro aut neruo cum uno aut pluribus pilis, honoris diuitiarumq; argumentum, ut inquit Ptolemæus.

METAPHRENVM

Magnum non carnosum formatũ. fortes.mas. Paruum non carnosum informe.molles.fœminæ. Curuum cum humeris ad pectus. mali moris. Supinũ. molles, dementes.equi.

HVMERI

Formati magni.fortes.masculi. Parui informes.molles. fœminæ. Bene soluti.liberales.superapparentia. Nõ bene soluti, conuulsi. illiberales.superapparentia. In acuto eleuati.insidiosi. Lati. fortes.intellectiui. Graciles.insensitiui.

MANVS

Copulati digiti.immundi.sues. Curti & crassi.temerarij.immanes.

VNGVES DIGITORVM MANVS

Lati albi subrufi.uiriles. Angusti oblongi.feri. Obliqui.impudentes, rapaces.rapaces aues. Exigui. ueteratores.

Plani

Plani,albi,molles,ſubtiles,ſubrubei,lucidi.ingenio apti.cauſa naturalis. Aſperi rotundi. Venerei. ad proprietatem. Valde breues.maligni.ad proprietatē. Parui,curui.rapaces. Puncta alba unguium.bene nati. cauſa naturalis. Puncta nigra.inuidi.ad cauſam naturalem.

VNGVES ET PEDVM DIGITI

Digiti pedum & ungues curui.inuerecundi.aues. Subtiles ungues bene colorati.bene nati. naturale. Coniuncti digiti.pauidi.coturnices.

PEDES

Neruoſi magni articulati.fortes.mares. Stricti parui.molles.fœminæ. Pars interior plantæ non concaua, ſed ita plena ut terrā toto ueſtigio tangat.uerſuti. cauſa nat. Ariſt.in 1.Hiſt. Craſſi atq; carnoſi.fatui.cauſa nat. Craſſi & breues.imbecilles.cauſa nat. Graciles breues.maligni.cauſa nat. Nimium prolixi.doloſi.cauſa nat. Carnoſi duri. hebetes.cauſa nat. Parui pulchri.fornicatores.proprietas ſigni.

TALVS

Neruoſus articulatus. fortes.mares.

Carno-

Carnoſus informis.molles.fœminę. Latus.fortes.cauſa nat. Tali partes longę carnoſæ. ſtulti. proprietas. Calcanea gracilia.timidi.proprietas.

CRVRA

Neruoſa craſſa articulata. fortes. mas. Neruoſa ſubtilia.libidinoſi.ad aues. Craſſa informia.inuerecũdi.ad ſuperap. Tibiarum ſuræ craſſæ. intemperati. Tibiarum uentres molles.effœminatiſſimi. Tibiæ graciles.ignari.fallit in doctis multis. Suræ pleniuſculæ ueluti grauidæ. ſordidi. Moderatæ magnæ formatę.ingenioſi.

GENVA

Genucraſſi.cynædi. ad ſuperapparentiã. Genua ſubtilia. timidi. ad ſuperap. Genua arcuata in anteriori. effœminati. mulieres. Pinguia. timidi. liberales. Macra.fortes.audaces.

COXAE

Neruoſæ.fortes.ad marem. Carnoſæ.molles.ad fœminas.

PECTEN

Piloſum ualde.libidinoſi & fœcundi.naturalis cauſa. Pilis ferè nudum.caſti.ad

cauſam

causam naturalem.

NATES

Acutæ osseæ. fortes. ad marem. Carnosæ pingues. molles. ad fœminã. Carne exsiccatæ. mali moris. ad simias.

LVMBI

Lumbosi. ferarũ amatores. leones, canes

ILIA

Ilia uel hypocondria gracilia & pressa. timidi. ranæ. Carnosa. indisciplinabiles.

ANCHAE

Ossa prominẽtia extra. fortes. masculi. Gracilia. timidi, debiles. mulieres.

VENTRICVLVS

Quæ circa uentriculum pinguia. fortes. mares. Non pinguia. molles. mulieres. Venter magnus prominẽs extra. edaces. Paruus formatus. mẽte dextri. Pilosus ualde ab umbilico infra. loquaces. aues.

DORSVM

Angustum informe. molles. fœminæ. Magnum formatum. fortes. masculi. Amplum. fortes, arrogãtes, irreuerẽtes. Curuum. immorati. Æquale formatũ. commensurati. naturale.

COSTAE

COSTAE

Bene costati. fortes. masculi. Angusti & non costati. molles. fœminæ. Costati circumtumidi, ut inflati. loquaces, stultiloqui. boues, ranæ.

VMBILICVS

A pectore imo ad umbilicum interstitium longũ. insensibiles, uoraces. ad naturalem causam. Æquale. laudabiles. naturale. Ventriculus ab umbilico ad pectus carnosus. maleuoli. Palemon. Mollis & compressus. magnanimi, magnifici.

DENTES

Canini, longi, firmi. gulosi, irascibiles, mali. canes, apri. Crassi lati. uani, lasciui, simplices. boues. ignari, hebetes. asini.

PILOSITAS PARTIVM

Tibiæ pilosæ. Venerei. hircus. Pectus & aluus ualde pilosæ. mobiles in opinionibus. aues. Pilosi humeri. in opinionibus mobiles. aues. Dorsum ualde pilosum. asperi. belluæ. Ceruix siue collum à tergo pilosum. liberales. leones. Supercilia cõiuncta. tristes. passio. Supercilia ante nasum demissa, ad tempora

extensa

extensa.fatui.sues. Erecti capilli.timidi. passio. Valde crispi.timidi.Æthiopes. Crispi in extremis.fortes.leones. In superiori parte frõtis eleuati. liberales.leo. Plani capilli.simplices. Capilli multi et densi.praui.

INCESSVS ET MOTVS

Tardus longus. consulti & efficaces. Tardus breuis.cõsulti inefficaces. Longus uelox.efficaces inconsulti. Breuis uelox.inconsulti inefficaces. Humeris incuruatis ambulantes. animo elati. leo. Pedib.& crurib.cõuersis ambulãtes.molles.fœminæ.Corporib.se circũtorquẽtes atq; fricantes.adulatores.passio. Inclinati ad dextrã ambulantes.cynædi.super app. Oculi satis mobiles . acuti raptores.accipitres. Oculi frequenter moti cũ corporis fixione.intellectiui.passio.

VOX

Magna grauis. iniuriosi passiue. asini. A graui incipiẽs in acutũ desinẽs.iracũdi lugent.boues. Acuta mollis rupta. cynædi. mulieres. superapp. Grauis alta. ualde iracundi.ualidi canes. Mollis siñe contentione.mansueti.oues. Acu-

ta fortis.inſani. capræ.

STATVRA

Parui.ueloces.nat.cauſa. Ariſt. Val de magni.tardi.nat.cauſa. Parui calidæ ac ſiccæ naturæ.nihil proficientes.natur. cauſa. Parui frig.naturæ.perfectiui.cauſa nat. Magni frig.nat. nihil perficientes.nat.cauſa. Magni calidæ nat.perfectiui,ſenſitiui.nat.cauſa. Incõmenſurati & informes. aſtuti & praui. paſſio. Commẽſurati.boni & ſenſitiui.naturale.

Illud autem in uniuerſum memineris, hæc potiſſimum ualere in hominibus animalibus, uidelicet non regeneratis ex dei ſpiritu & gratia: nam in talibus uerũ eſt illud de natura in Adam deprauata, quòd naturæ ſequitur ſemina quiſq; ſuæ. Qui uerò ex ſpiritu ſancto regenerati ſunt, carnem ſuam mortificant cum uitijs & concupiſcẽtijs: quamuis concupiſcentia & peccati fomes remaneat, ac in plurimis ad actum deueniat heu nimium ſæpe.

TEMPORVM MVTATIONES CERTAE EX PRAEdictione rerũ quæ in aere, terra, aut aqua sunt aut fiunt, breuiter & clarè, ordineq́ alphabetico descriptæ, per Gulielmum Gratarolum Bergomatem medicum physicum.

A

NIMANTES omnes natura mutationes temporum sentiunt, quoniã naturali quodã instinctu ex impressione corporum cælestium producto, mouentur pro ratione dispositionis aeris ad temporum cognitionẽ, ut necessarium est suis naturis, super illud Hieremię capite octauo: Miluus in cælo cognouit tempus suum, turtur & hirundo & ciconia custodierunt tempus aduentus sui. Animalia enim minus occupata, & corpore imbecilliora, mutationes temporum præsentiũt.

Aues paruæ in hyemis initio, magna in multitudine congregatæ, in campo cibum quærentes, signum dant magni fri-

goris, gelu, & ualidarum tempeſtatum.

Aues marinę ſi alas in littore maris nõ expandant, ſignum eſt ſerenitatis: & ſi à pelago aues fugerint, hyemẽ ſignificat.

Aues mundantes pennas ſuas roſtris, ſignant pluuiam.

Aues colentes arbores, ſi ad nidos fugiant, pluuiam ſignant.

Aues aquas dulces colentes, ſi lauent ſe & in aqua ludant agitando alas, pluuiam notant.

Aues omnes communiter cùm ſtrepitum faciunt alis maiorem quàm ſoleant, futuram pluuiam oſtendunt.

Aues fluuiatiles relictis undis prata quærentes, pluuiam denotant.

Aues albæ non conſuetæ apparentes, tempeſtatem magnam arguunt: quemadmodum & nigræ, ſi multæ apparuerint, ſignum dant aquæ.

Aues terreſtres cùm clamorem dant circa aquam, ultra ſolitum ſe balneantes, pluuiam ſignificant: quia earum complexio delectatur aqua, & gaudent præcognitione elementi mutati ad pluuiam.

Anſeres cõtinuo clangore uociferantes

tes

tes & uolantes, tempestatem signant.

Ardea auis, quæ & erodios Græcè, Germanicè reyer, Gallicè heron, altius uolans, serenitatem denotat: & in medijs aruis tristis manens, pluuiam.

Anas domestica si subsistens quatiat pennas, aquam portẽdit: simpliciter quatientes, uentum prædicunt.

Aquatica uolatilia, ut anates, & alia, si in principio gelu quærãt aquas magnas incongelabiles iuxta mare, signum magnæ durationis gelu extat.

Apes quando non uolant longè, sed in eodem in serenitate conuolant, tempestatem futuram notant.

Arietes ultra solitum salientes, si capitibus concutiant se, tempestates demonstrant.

Aselli se uertẽtes fricando ad terrã dorsa sua, indicant magnas pluuiæ guttas.

Asinus quatiens aures, tempestatem indicat.

Aranearum telæ multæ, latæ, uentum aut tempestatem significant: cùm per aerem feruntur, uentum nunciant.

Aquam quæcunq; significant, & tem-

pestatem ducunt: si autem nõ aquam, niuem & tempestatem.

Aqua pluuialis quæ ceciderit, si citò desiccetur ultro solitum absq; uento, pluuiam indicat magnam.

Aqua stagnans si ultra solitum calidior fuerit, absente sole magnam pluuiam notat.

Aqua si alicubi scaturiat, ubi non solebat aut uberius solito, pluuiam grandem indicat.

Aquę hyemales si ut frequenter fiant, uer utplurimum fit siccum: si autem sicca hyems, aquosum erit uer.

Arcus seu iris apparens aere existente sereno, pluuias portendit: cùm uerò arcus extulerit se temporibus pluuialibus, serenitatem significat, ut Ptolemæus inquit: habet enim nonnihil calidi & frigidi pluuiosi, calidum in sereno signat eleuari, & ecõtra in pluuioso. fit enim arcus à nube rorida sparsa. In diuersis tamen locis diuersa significat: à meridie enim ortus, magnam aquarum uim uehit, notat siquidem magnam aquarum uim esse in aere, quæ in meridie dominari possit, Si

circa

circa occasum refulserit, tonabit & leuiter pluet: si ab ortu circa uesperũ surrexerit, serena promittit. Quo magis arcus fuerit uiridis, tanto magis pluuias portendit: si uerò magis rubens, uentorum indicat flatus: qui si tranquillo aere apparuerit, pluuias & uentos indicat: Sin autem hyemali aere apparuerit, per uẽtos & pluuias breues, aeris claritatem indicat. Iris circa lunam aut lucernam apparens, australes significat aquas: & si duæ perpendiculares irides fiant, & una quidem ab Austro, altera à Borea, & halo similiter, aquam significant.

Iride apparente, nõ potest esse diluuiũ uniuersale usq; ad magnum tempus. Est enim fœdus (ut Moses Ge. nono scribit) quo apparẽte deus homini promittit nõ futurum uniuersale diluuium. Poetę hoc haud ignorarunt, cum iridẽ fingunt deorum nunciam. Virgilius: Irim de cælo misit Saturnia Iuno: nã ab εἴρειν uenit, quod nũciare significat. In iride enim duo sunt colores, rubeus & uiridis: Rubeus ex humido inflãmato fit, significatq; aqueum elementũ non omnino pręualere igneo,

cum ignea natura in iride nonnihil sui hą beat. Viridis autem color causatur ex aqueo incocto, ac ideo signat naturam igneam non omnino aquæ præualere simili ex causa: quare apparēte iride, nec conflagratio nec diluuium, nisi multo pòst tempore, fieri potest, uidelicet cū altera natura alteri præualebit penitus: quamobrem tradunt nonnulli sacri scriptores, quadraginta annis ante iudicium non uisum iri arcum, ratione in D. litera inferius scribenda: sed hic physicè loquor: nam secus, credo diem illum & annum palàm haud futurum, ut simus parati, & cæt.

B

BOues cōtra pilum se lambentes, pluuiam indicant. Incipiente pluuia, si boues fortiter comedant, pluuię durationem signant. Bos anteriorem pedē mordens, tempestatem aut aquam significat: si autem in cęlum respiciens olfacit, aquā portendit. Boues magis solito comedentes, & in dextram iacentes, tempestatem indicant. Bos in sinistram coxam iacens, serenitatem indicat.

Buffo-

Buffones uel rubetæ, extra cauernas proprias uespere gradientes, magni in quantitate corporum, & multi numero, pluuiam monstrant.

C

CAtus seu felis, pedum priorũ illinctu, caput cum interscapulio pectinantis in modum & abluentis, si diu palpauerit, pluuias ingruere nõ inepte com monstrabit.

Corui stantes contra solem, si rostra aperiant, calorem significãt. Corui singultu quodam si latrent, rumoremq́ in exercitu uolantes faciant, quatientes alis proprijs plus solito, pluuię signum dant. Coruus si depediculetur se super oliuam, aquam significat.

Coturnices, referente Solino, austro flante, nunquam exeunt, flatum humidiorem timentes: aquiloni se credunt, cuius siccitate ac uehementia facilius proueh untur.

Coruus si in serenitate nõ consuetam uocem habuerit, & superuociferauerit, aquam significat.

Corui siue monedulę si sursum uolent

& clament ut accipiter, aquam ſignant.

Cornix, krahe germanicè, balneans ſe in aqua, & maxime in hyeme, & ultra ſolitum uociferans ſi ſpatietur in ſicca arena, ſignum eſt pluuiæ, ut inquit Virg.

Tum cornix plena pluuiã uoçat improba uoce,
Et ſola in ſicca ſecum ſpaciatur arena.

Cornix ſuper petrã cantans, quã inundatio ſubmergit, aquam ſignificat.

Cornix ſi uelociter bis aut ter clamet, tempeſtatem arguit: ſi mane clamauerit, ſerenitatem arguit: in ueſpere autem tempeſtatem, quietè cantans.

Çygnus in auſpicijs ſemper lætiſſimus ales:
Hunc optant nautæ, quia nõ ſe mergit in undis.

Canũ inteſtina ſi murmurauerint, pluuiam ſignificant. Canis uolutans ſe in terra, uenti magnitudinem ſignificat: in dextram coxam procumbens, tempeſtatem arguit.

Columbæ ſi ueſpere ad columbare tardius accedant quàm ſoleant, ſignum eſt pluuiæ.

Cicadæ

Cicadæ multæ factæ, morbiferum annum significant.

Caligo post pluuias, serenitatem.

Campanarum sonus longius auditus quàm soleat, significat pluuiã, nisi sit uentorum causa.

Coopercula uasorum ligneorum strictiora solito, pluuiam significant.

Calor in æstate intẽsior & magis pungitiuus quàm solebat, pluuiam citã significat. Æstate si minus tonat quàm coruscet, pluuiam ostendit.

Calor inferius ad nostras regiones expulsus, futuræ niuis extat indiciũ: & ideo cùm ningere debet, aer offuscatur quadã alba tenebrositate: cùm uerò futura pluuia est, nigra quadam tenebrositate aer conturbatur.

Calor temperatus eleuat uapores.

Coruscatio est pars aeris ex impetu aeris ignita & splendens. Fit autem post tonitruum, quia uisus in instanti fit: auditus in tempore.

Coruscatio ab aquilone tantum, in posteram diem aquam portendit, & ab ea parte uentum ualidum.

Coru-

Coruſcatio ab Auſtro uel Fauonio noćte ſerena, uentum & imbrem ab his partibus indicat.

Coruſcatio aere exiſtẽte ſereno, ſignificat calorem. Coruſcatio iuxta horizontẽ abſq; tonitruo, ſerenitatẽ oſtendit.

Æſtate ueſpertinæ coruſcationes, aquam ante tres dies indicant.

Coruſcationes quietãt uẽtos, & quanto tonitrua & coruſcationes fiũt ualidiores, tanto magis uenti quietãtur: uere autem & hyeme minus, ſi eadem ſigna.

Coruſcationum magnarum tempore capiuntur anguillæ quàm plurimæ: quia tunc aquę cauernarum in quibus illæ latitabant, redduntur amaræ, & nutrimento illarum inconueniẽtes, ac lutoſæ ſubuerſæq; propter deſcenſum exhalationum ad illas, et ſic fugientes capiuntur. Flores etiam & herbæ ea de cauſa areſcunt.

Cælum cùm pluſquam ſolito plenum ſtellis uidetur, uapores iam aerem aſcendiſſe ſignificat, & ideo pluuias effundet.. Cùm multa ignium iacula in aere apparent ad modum ſtellarũ curſus, qui ſunt uapores igniti currentes & micantes ſtellarum

larum luminibus, relinquẽtes post se caudam, uentorum flatum portẽdunt. quòd si fuerint tales uapores ex multis mundi partibus currentes, diuersos demonstrãt uentos, tonitrua & fulgura ex partibus à quibus uapores ignitæq́; trabes fluunt.

Serò rubens cælum, manè indicat esse serenum: cùm manè rubescit, uentus uel pluuia crescit. Cælo sereno existente, nebula parua uentum procellosum dabit: facta pluuia, cessant uenti celerius.

Cometes secundum Aristotelem, nõ est stella: sed creatur & fit ex exhalatione calida & sicca. Accẽduntur autem uapores ita collecti in magnam molem, à motu sphærarum cælestium, mediocri igneo principio, ita ut nec cito conflagrent, nec perpetuo ardeant, affluentibus etiam alijs uaporibus ex terra. Cæterùm quòd æstum faciant cometæ, facile est iudicare, cùm tam ingens multitudo & uis exhalationum in aere ardeat, per sex integros menses aliquãdo, ut Seneca testatur: breuissimũ uerò durationis tempus (inquit Plinius) septem dierum annotatũ est, maximum octuaginta. Cardanus dicit horum

rum naturam mediam eſſe inter corpoream & imaginariam, ac in cælo fieri. Significat autem ſecundum ipſum Ariſtotelem, tempeſtatem uentorumq́ intemperantiam. nam ſiue uno ſiue pluribus apparentibus cometis, uentus magnus ſemper emergit aut duratione, aut magnitudine. Quod autem portẽdit uredines & ſiccitates, teſtantur hiſtoriæ, & ratio perſuadet. Cumq́ ſiccitatem in aere magnã ſignificet, nil mirum ſi etiam quæcunque ſunt conſequentia portendat: ſunt uerò hæc, penuria, ſterilitas & fames: eſt enim ſiccitas nouerca fructuum terraq́ naſcentium, aliquorum magis, aliquorũ minus, ut ruſticis quoq́ notum. Ex his ſequitur peſtis. Quoniam autem ab humore ſicco cùm in aere abũdet ſiccitas, ſequitur melancholiæ incrementum, ideo etiam manias, dæmoniacos morbos, rabiem canum, luporum et uulpium, & morbos ex cholera & melancholia: deniq́ ut habet Aphoriſmus 7. tertiæ ſect. Hipp. in ſiccitatibus febres acutæ fiunt: & ſi annus magna ex parte talis fuerit, qualẽ fecerit conſtitutionem, tales plurimũ morbos oportet

tet expectare. Licet autem cometes mala homini significet, deus tamen bona inde elicit: nam si moritur rex unus, fiet fortasse alter melior: si succedit pestis, renouatur mundus, uel corrigitur. Est item signum corruptionis aeris et destructionis terræ nascentium ob æstum, quo etiam accensa bile & alijs corporum humoribus, facile ad iram homines prouocãtur, & ad rixas & contentiones. Virgilius describens ciuiles motus secutos mortem Iulij Cæsaris, inquit:

Non aliàs cælo ceciderunt plura sereno
Fulgura, nec diri toties arsere cometæ.

Est quoq; signum terræ motus, bellorũ, mutationis regni, & etiam mortis cõmunis hominum, & animalium uiuentium in calido & humido, & maxime regum, & principũ, diuitumq; magis quàm pauperum in illo climate ubi apparet, ob uictus rationẽ diuersam, &c. Arguit enim penuriam & defectum leguminũ & segetum. Cometę apparitio, totũ annũ reddit suspectum, non autem solum tempus suę apparitionis & durationis: potissimũ uerò minatur illi parti uersus quam radios

suos

ſuos dirigit, & omnibus habentibus ſignum pro aſcendente, in quo talis cometa apparet. Si ſcire ulterius uelis ubi detrimenta futura ſint, locũ ad quem tendũt: ibi enim prælia, ſeditiones, uenti, ſterilitates, & morbi acuti erũt: atq; ſi hæc in eclipſibus contigerint, proculdubio naturaliter eueniunt: ubi autem præter illas, nõ ita, niſi magnæ & crebræ fuerint. quid uerò magis ex ſupradictis euẽturum ſit, ex cometarum ratione dicendum. De generatione illarũ, uarietate, duratione, ac locis, &c. potes uidere apud Cardanum in Commentario 57. lib. 2. De iudicijs Ptolemæi: in nocte uidẽtur pulcherrimè ſub crepuſculis: non ita in die, niſi potẽti modo. Locus cometes facile dignoſci poteſt planiſphærio: nam ſi in ariete, erit in Germania uel Britannia: & inſpiciendo quò tendat cauda, hac poterũt diſtingui. Si diu fulgent, diuturnus erit effectus: Si matutinæ, celer: ſi parum, breuis. Non dico tamen cometam eſſe prædictorũ cauſam neceſſariam, ſed inclinantẽ. Frequentius autem circa ſeptemtrionem apparẽt: nec ſunt unius & eiuſdem formę, ſed multi

ti

ti & uarij ac diſpares magnitudine, diſſimilesq́ colore.

Cardui echinus ſpinoſus ex agris, ubi habitior factus eſt domum comportatus & in ædium tabulatis, camino uel contignatione, aut alibi appenſus, horrentes aculeis, & patentes ſuas alas ſi clauſerit, ſeq́ ueluti in nouũ habitum pro tempore compoſuerit, uenientis pluuię ſignum renouabit, ut in Prouincia omnibus notum eſt.

D

DElphines, mehrſchuuein Germanicè, tranquillo mari laſciuientes, flatum uentorum ex ea parte qua ueniunt, ſignificant: ſed quando mare eſt turbatũ, aquam ſi ſparſerint, ſignant tranquillitatem, inquit Ariſtot. Delphin ſuper mare natans & ſupereleuans ſe & immergens frequẽter, aquã aut tempeſtatẽ denotat.

Diluuij ſigna recenſurus, à remotis prius incipiam. Areſcentia igitur & ſiccitas humidorum corporum ſignum eſt remotum futuræ pluuiæ: nam ſignificant uapores humidos, qui ſunt antecedentes pluuiarum cauſæ, eleuatos eſſe, ac continuò

eleuari, donec uapores (sunt enim de natura aquæ) absentibus stellis calidis frigescant ac inspissentur, & in causas pluuiarum coniunctas trãseant. Sequitur hinc ex mente Theophrasti, nunquam fore diluuium uniuersale nec particulare, quin in eadem regione uel sibi contermina ad minus per annum pluuiæ omnino absuerint: quoniam magnum effectum oportet causam magnã antecedere. non enim potest diluuium esse, nisi uapores multi & magni ueluti antecedentes causæ præcesserint. Secundum signũ & ualidius est, si cum antecedente uredine ac siccitate fuerit naturalium fontiũ siccitas: quo namq; plurium fontium hæc siccitas fuerit, eò futurus imbrium excessus erit maior. Tertium adhuc maius, si cum siccitate naturalium fontium, fuerit fluuiorũ aliquorum, uel plurium deperditio, in ea regione in qua hæc euenerint, diluuium esse futurum significant, uel in sibi cõtermina. Quartum adhuc efficacissimũ, si cum fontium ac fluuiorum arescentia uerit maris alicuius aut aliquorum, aut ex parte, aut ex toto diminutio, diluuiũ significat

gnificat regionis, uel plusquam prouinciale. Declarauit siquidē Aristoteles, maria noua fieri ex reliquijs magnorum diluuiorum: arescere uerò denuo per generationem nouorum diluuiorum: per hūc enim modū probauit, quod nunc est mare, olim fuisse terram: & quod nunc terra est, multoties fuisse mare. Quintum, si in æstate apparuerint iacula, trabes, dolia, cometæ plerunq; magnæ: quo namq; plures maioresq; fuerint, hyemem significabunt diluuiosam, uel magnis pluuijs et imbribus abundantem, uel si nō hyemē (ob propinquitatem) saltem uer tale fore demonstrabunt. Huius signum fuere igneæ acies sanguinem emittentes, quæ anno Christi 570. apparuere: nam post has pluribus diebus, continuis imbribus tanta aquæ ui auctus est Romæ Tyberis fluuius, ut magna populi strage humiliora loca submergeret: ac similiter alijs quibusdam in ciuitatibus & locis contigit. Sextum, si æstate in cælo aut etiam in terra hiatus, quos Græci chasmata uocant, frequenter pluribusq; in locis apparuerint, hyeme sequente uel uere in ea regio

ne diluuium portendunt. nam magnam uaporum copiam exhalationumq́ ad cælum aſcendiſſe portendunt, quæ demum in aquam uertuntur. Septimũ, ſi in cælo uoces, ſoni, armorum ſtrepitus, tubæ, aut ſub terra uel è terra mugitus ut boum audita fuerint (ut in paludibus contingere poſſe Ariſtoteles probauit in Problematibus) in proxima hyeme diluuiũ præſagiunt, tanto quidem maius, quãto hæc pluries & pluribus in locis audient: quoniam hęc uapores multos & magnos eleuatos eſſe ad cælum, eleuariq́ continuo, deſignant, qui pluuiarum & illuuionum cauſæ ſunt. Proxima uerò ſigna & cõiunctæ cauſæ plures ſunt, de quibus in libro hoc particulatim diximus, quæ ſcilicet pluuiam indicant, ut halo, iris ſeu arcus cæleſtis prope orientem, luna uel ſole occidente: & ſi nocte dieq́ pluries. Aliud ſignum ſunt duo ſoles uel duę lunę, licet rariſſimè uiſi ſint, cùm tamẽ in auſtro ſpectantur, diluuium ſignant in die ſoles, in nocte lunæ. Significant enim uaporũ ingentem multitudinem imò ingentiſſimã eſſe in nubes pluuiales conuerſam. Ex

anima-

animalibus etiam uerissima colliguntur signa, ac ferè impossibile est naturaliter fieri diluuium, nisi noua quędam animalia, quæ aut sub terra, aut in syluis, aut in aquis degebant, præapparuerint, uaporum motu perterrita: quæ uerò ab aquis uictum quærũt, ex magna siccitate aquarumq; inopia regionatim mouebuntur, ut aquas quærant. Vnde fit ut terrestria è syluis montibusq; ipsis ad plana cultaq; ipsa loca ueniant, uocibusq; horridis ac uarijs pro diluuij futuri metu langueant: ut de lupis alijsq; notum est. Sciẽdum tamen naturaliter uniuersale diluuium fieri non posse: non enim fit nisi propter excessum imbrium in tota terra, modò sol nec per se nec ui alterius stellæ potest habere æqualem uim in tota terra, ut talem excessum faciat. nec potest esse uniuersale, nisi uniuersaliter nubes colligantur supra totam terram: at sub torrida zona nõ colliguntur, ergo uniuersale esse non potest: oporteret enim ut sol absens esset ab omni regione. Noeticum diluuium fuit penitus supernaturale. Idem de uniuersali conflagratione dico.

Desiccatio rerum in tempore hyemali & pluuioso subito facta, ut papyri & marmoris, signum est gelu.

E

ERinaceus, echinus Græcè, igel Germanicè, uulgo ericius terrestris, facit duo foramina ubi habitat, unum uersus Boream, aliud uersus austrum: quodcunque horum obstruerit, ea ex parte uentum significat: si autem utrumque, uenti arguit magnitudinem.

F

FOrmicæ cõcursantes si ante oua gradiantur, signant pluuiam. Formicæ in concauo loco existentes si oua extulerint ex centro ad circumferẽtiam, seu ex intus ad extra, aquam significãt: si autem deorsum tulerint, serenitatem.

Fulica (Græcè dicitur λάπφος, uulgo Italico follata siue follega) & anates tã syluestres quàm domesticę quatientes alas, aquam significãt: submergentes uerò se, & alas quatientes, uentum præ se ferunt.

Fauillæ ex lucerna, uentum significãt aut aquam.

Fuligo cadens ab euaporarijs magis quàm

quàm soleat, pluuiam significat.

Falx nigra quę secuit herbas, pluuiam indicat.

Fumus albus si eleuetur (ante solis ortum & post solis occasum) supra aquas & paludes ac prata, calorem & serenitatem diei proximæ significat: si manè, ea die: si nocte, diē crastinam calidā indicat.

Fulmē est pars aeris collisione aliqua usq; ad obstaculum cum impetu ueniēs: uel est exhalatio calida & sicca à nubis lateribus uiolēter extrusa cum impetu uel incendio. Non est ergo fulmen semper lapidea substantia, ut quidam asserunt: si enim lapidea substantia esset, non huc & illuc discurreret, nec rursum reuerteretur: cumq; aliquod corpus feriret, carnem diuideret, ossa confringeret. Est autem materia crassa, terrestris, uiscosa, ualde decocta & exusta, & sæpius in nigrum uel rubrum lapidem uertitur, aut lapideum fulmen: eius uerò forma est ut sit acutus alterá ex parte, propterea quòd ad eam uapor primo inclinabatur cùm decoqueretur: hic uerò cadēs à nube muros & arbores penetrat, nedum animalia, ut notū

est. Si ergo exhalatio illa, quæ est fulmẽ, sit plus calida quàm impetuosa, partes superficiales alterat sine interiorũ partium læsione, quoniam propter modicum impetum moram sufficientem in superficialibus partibus efficit, atq; ita caliditas sine penetratione cõburit pilos totius corporis sine uulnere. Sin autem fuerit ualde impetuosa, sed crassa & multa, ac corpora quib. occurrit fuerint dura, illa frangit ad minutas partes: aliqua percutit cũ uulnere, ruina, fissuris, ut in arborib. cernere est. at ubi hæc exhalatio fuerit æqualis quo ad impetum & caliditatẽ, utrunq; facit, quoniã alterat & uulnerat. Plinius libro 2. cap. 53. fulminum plura genera facit: quæ sicca ueniunt, non adurunt, sed dissipant: quæ humida, non urunt sed infuscant: tertium quod clarum uocant, mirificæ est maximè naturæ. Ideo autem citius fulmen alta sternit, quia cùm ab alto obliquando descendat, citius alta reperit. Sola uerò exhalatio ea facit fulmen lędens, quæ crassa est, ideoq; resolutioni resistit, adeò ut in terram cadat antequam resoluatur. Cuius autem exhalatio est te-

nuis

nuis, nõ pertingit ad terram. Effectus uerò fulminum circa ea quæ contingũt, potius ſunt admirãdi, quàm cauſa inde quærenda. Quis enim dignam inueniat cauſam quomodo fulmen integris & illæſis loculis aliquando conflat argentum: manente uagina, gladium liquefacit: circa lignum dilatatum ferrum, diſtillat: quòd fracto dolio, uinum ſtare facit, nec ultra triduum ille rigor durat? Vinum quoq; fulmine gelatum, cùm ad priorem redit habitum, potatum aut exanimat, aut dementes facit. Sed cùm phyſicus ſim, conabor effectuum cauſas proprias immediatasq; reddere. Vnus eſt igitur effectus quòd in caſu magni tonitrui magneq; coruſcationis, uina in dolijs corrumpuntur atq; ſubuertũtur: imò (ut Plinius inquit) dolia exhauriuntur intactis operimẽtis, nulloq; alio ueſtigio derelicto: huius autem cauſa eſt, quòd putrefactio eſt extraneatio quædam propriæ atq; innatæ caliditatis: cùm uerò exhalatio ſit calida & ſicca, ſubtilis multum ac penetrans, magnoq; impetu deſcendens, magna cũ uiolentia per dolij poros tranſit ad uini ſub-

ſtantiam, alteram eius propriam & innatam caliditatem, demumq́ illud corrumpit: imò etiam, ut dictum eſt, aliquãdo dolium fulmine percuſſum frangitur, & tamẽ adhuc ſtat uinum, nec effunditur: cuius cauſa eſt, quoniam exhalatio illa quæ cadit cum fulmine ignea eſt, ideo in uino circũcirca cruſtam inducit ad pellis modum, quæ durans per tempus retinet uinum ne effundatur: ſimili ratione de alijs liquoribus. Secundus effectus eſt, quòd omne fulminatum redditur uenenoſum, ut uinum, uel animal, aut quoduis: nã exhalatio illa ſicca atq; uſta urens multas uini partes, uel animalis humiditates per uiam ſuffocationis aut prohibitæ tranſpirationis, ea reddunt uenenoſa: & propterea ſapore & odore ſulfurea fiunt omnia. Tertius eſt, quòd bibens uinum fulminatum (ut ſuprà dixi) uel animal fulminatum comedẽs, aut ſubito moritur, aut fit demens. Cauſa uerò eſt, quia ex ueneno derelicto hæc uis acquiritur, quæ uel necat, uel dementem reddit. Qua etiam ratione fit, ut animalia uenenoſa ſi fulminentur, in ſua uenenoſitate corrigantur,
nam

(nam uenenum ueneno pellitur sæpius) quia propter coruscationis exhalationē humor uenenosus extinguitur, paulatim cum fulminis exhalatione euaporando. Quartus quòd in casu tonitrui & magnę coruscationis oua gallinarū aut frangun tur, aut sterilia fiunt: causa uerò, quoniam coruscatio quæ est exhalatio cùm oua fe rit, aut est crassa, & sic illa frāgit: aut est te nuis, & sic penetrans per poros ouorum spiritum gignitiuum caloremq́ innatum in albumine contentū dissoluit, sicq́ sterilia redduntur. Præterea fulmen aliquan do corporis pilos urit, ut inguinis, axillarum, & femoris, non lædens corpus. Aliquando corporis colorem alterat, & nihil præterea aliud. Aliquando interficit, nullumq́ ustionis uel fulminis uestigium derelinquit. Aliquando contrà in interfe cto à fulmine apparet ustionis signū. Præterea omne percussū fulmine, caput uertit contra fulminis impetum. Arbor insu per fulminata, astulas euulsas contra fulmen erigit. Miraculum non paruum scri bitur à multis, quòd cùm tres homines deambularent, ex casu fulminis, is eorum

qui

qui prauior erat raptus fuit ad ſecundam uſq; aeris regionẽ. Multa quoq; alia ſcribuntur, quorum cauſæ perſpicuę ſunt ex his quæ diximus. Poſt hæc opportunum eſt, ut cùm medicus ſim, etiã remedia cõtra fulmen deſcribam. Ac primũ quidem eſt murus aheneus, nil conſcire ſibi, nulla palleſcere culpa: nam conſcientia bona uitæq; innocentia tutum apud Deum reddunt, ſine cuius nutu nec foliũ cadit, ac propter peccata ueniunt aduerſa. Naturalia uerò remedia ſunt primo, ut inquit Plinius, laurus arbor: unde antiqui fulmen timentes, lauri coronam ſuo capiti imponebant, ut Tyberium cælo tonante ſolitũ eſſe, ſcribit Suetonius. Vitulos marinos fulmen non percutit, ideo tabernacula fiant pellibus eorum. Antiqui corrigiam ferebant ex horum pellibus contra fulmen ualidam, naturali antipathia. Aquilam non ferit fulmen, hac ratione principes per eorum caſtra ſolebãt aquilas educare, quòd à fulmine pręſeruarẽt, ut lib. 2. dicit Plinius cap. 57. Fulmẽ occæcat, & aſpicienti ipſum facies intumeſcit: remedium eſt in fulminis ictu faciem

oculos

oculos, totumq́ corpus operire, beneq́ integere, aures etiam obturare, ne nimio sonitu dissoluantur. Valet à proprietate contra fulmen ferrum: unde & ferentes ferri multum, à fulmine non læduntur, potissimum si tempore ictus ferrum multa aqua aspergatur. Narrant autores boni corallum contra fulmen ualere. Ferũt lapidem qui cũ fulmine cecidit (ut aliquando contingit) si in ostio suspendatur, domum à fulmine præseruare. Fertur etiam dormientes ac prægnantes nequaquam fulmine tangi. Est & remedium ut (amota superstitione) omnes urbis campanæ sonentur imminente illo tempore: nam ui soni mouentis aerem sursum & ad latera, exhalationes ad tertiam aeris regionẽ expelluntur. Tempora et loca fulminum etiam referente Plinio libro 2. hyeme & æstate rariora fulmina, contrarijs de causis fiunt, quoniã hyeme densatus aer nubium crassiore superficie inspissatur, omnisq́ terrarum exhalatio rigans ac gelida quicquid ignei uaporis accipit, extinguit. Vere autem & autumno crebriora fulmina sunt, corruptis æstatis hyemisq́

causis

causis. Crebriora spectantur cùm sol per sagittarium decurrit, & hanc ferè ob causam poetæ signum illud sagittarium appellarunt. Hac ratione nec Scythia nec Ægyptus fulgurant. Scythia enim præ nimio frigore exhalationem non habet: Ægyptus prę nimio calore illas resoluit: qua de causa in Italia fulmina crebra sunt, quia mobilior aer mitiore hyeme, & æstate nimbosa semper quodãmodo uernat, uel autumnat. In Campania hyeme & æstate fulgurat, quod non in alio situ cernitur: nam illic semper uer est. Quid autem portendant, breuibus accipe: Quo in anno fulmen magna ædificia pręcipuè templa elidit, frugum inopiam ac sterilitatem præsagit, & maxime fructuũ sui tẽporis.

G

GAllinæ si ultra solitum se concutiãt in aqua, uel segregentur plures earum in uno loco simul, & in pluuiæ principio quærant tecturam aliquam se protegentes à pluuia, signum est magnæ futuræ pluuiæ. Galli cantus in nocte citius ꝙ soleat, mutationem aeris aut uentum ostendit. & paulo post occasum solis

cantans

cantans, indubitatam pluuiam prædicit: modo non æstate fuerit: motum enim uaporum qui sursum petunt sentiẽs, expergesit & cantat.

Grues ab imis uallibus fugientes, pluuiam significant. Quando grues uolãt nec reflectuntur uel non reuertuntur, serenitatem significant: non enim uolant, nisi utiq; uolãtes prius serenitatem uiderint. Grues abeuntes, tempus hyemandi indicant.

Gelu primum quod anno quouis accidit, si dissoluatur cum pluuia, quodq; gelu subsequens illo anno, cum pluuia pro maiori parte dissolueť: si in principio gelu uenti fuerint durantes orientales, gelu duraturum significant.

H

HErodius, id est ardea, in matutinis clamans, aquam significat: super uerò mare uolans & uociferans, uentum præsignat.

Halos si æqualiter constituatur & appareat, serenitatem significat. Est aũt corona quę circa solem aut lunam cõgregatur: cùm enim in nubem nigram finitur,

imbrem

imbrem præſagit. eoq; plus, quò ſæpius aut continuatis diebus & noctibus appa ret: nam etiam de illuuione timendum.

Hirundo circa aquam uolitans, ſi ſæpe percutiat aquam proprijs pēnis, uel uen tre paludes uerberet, pluuiam indicat.

I

IGnis flamma ſi flexuoſe uolitet, aut cū luminaria ex ſe flāmas elidunt, uel uix accēdantur, aut ſublatis ollis ab igne eiſ- dem carbo ignitus adhæreat, aut cùm ig nis ſcintillas emittit, uel cùm cinis in ig- ne concreſcit, carbóue ignitus uehemen ter pellucet: hæc omnia ſignificant uen- tos, coruſcationes & tonitrua: ſimul ſunt futuræ pluuiæ ſigna.

Iuncturæ patiētium podagras, & oſſa fracta non bene curata, ſi doleant, plu- uiam notant.

L

LVſciniæ domeſticæ (præſertim ma- res) ineuntem brumam cātu admo- dum uocali tacentibus reliquis produ̅t.

Lampyridarum ſeu noctilucarum ſtel lantes uolatus, maturitatis ordei ſignum dant ruſticis.

Lupus

Lupus ululãs, tempestatem significat: lupus cùm ad laborata, id est culta uenit, & tempestatis tempus haud sit, tempestatem confestim significat.

In æstate, interlunio tẽpus est calidius, quia luna nobis proxima est: in plenilunio frigidius, quia cùm sol sit nobis proximus in æstate, luna illi opposita erit à nobis remota. in hyeme autem plenilunia faciunt tepidiores noctes, quia luna nobis proxima est: ut nouilunia frigidissimas, quia luna abest à nobis.

Lunam conspice tertia die ante cõiunctionẽ, quãdo scilicet luna apparet cum cornibus subtilibus, aut post tres dies à solis coitu quando apparet in occidente cum cornibus: quæ namq; luna apparuerit in talibus temporibus clara & nitida, & à nullo uapore circumdetur, aerem serenum significabit: sed si luna subtilis apparuerit & rubea, & illa pars lunæ quæ non est luminosa à sole apparuerit clara, & cum quadã agitatione, uentorũ flatũ portendet, qui ex illa mundi parte procedent, à qua colores ueniunt & circa lunã recedunt. Si uerò luna nigra in talib. præ

dictis temporibus apparuerit aut uiridis & spissa, hyemalem aerem atque pluuias nunciabit. Ægyptij obseruarunt, si luna quarta exorta puro nitore fuerit, esse certum serenitatis signum: quod & Plin. lib. 2. cap. 46. Conuenit quoque ut lunã contempleris tertia die ante oppositionem, scilicet quando est plena, uel die post oppositionem: & sic etiam tertia die antequam luna sit media in lumine, aut tertia die post dimidiationẽ sui luminis: quæ si clara sit & nitida, & à nullo circumdetur uapore, serenitatem significat. Si uerò rubea fuerit, & pars nõ illuminata à sole clara apparuerit cum motu quodam scintillatiuo, flatus uentorum significat: utque superius diximus, ab illa parte procedent uenti, ad quam ipsam declinat. Si uerò nigra fuerit aut uiridis & spissa, hyemalem aerem atque pluuias nunciabit. Est & alius iudicandi modus, ut circulũ respiciamus qui apparere solet circa lunam: qui si fuerit unus & clarus, qui paulatim destruatur, significat aeris claritatem: si uerò circa lunã duo apparuerint circuli aut tres, significant aerem hyemalem, quia uaporum

rum abundantiam indicant & crassarum fumositatum. quòd si circuli tales fuerint clari, ad ruborem uergentes, & quasi abscissi, fumositates Martis naturam sapientes demonstrant: abscissi, motum fumositatum significant, & ideo uentorum potentissimos flatus portendunt & aerem hyemalem. Si circuli tales fuerint liuidi, seu nigri, aut turbulẽti, aerem hyemalem cum grandinibus significant. Circuli circa lunam abscissi, si ad nigram uiriditatem declinauerint, significant aerem hyemalem pluuiosum cum grandinibus & uentis: & quãto plures fuerint, tanto magis multam demonstrant fumositatem & spissam. Circulus lunæ si dilapsus fuerit ęqualiter, & in semetipsum euanuerit, significat futuram aeris tranquillitatem. Cùm uerò in unam partem quasi ruptus cesserit, illic uentus erit unde scinditur: si pluribus locis ruptus fuerit, tempestatẽ in mari nautæ expectant.

Circa lunam plures halones, pluuiam nunciant.

Plena luna nigra, præsagit aquas.

Lunæ rectitudo quando inclinat, bo-

realis est mensis: quando autem fuerit de orsum, australis. Intelligo autem lunã primam post coitum, & per rectitudinẽ, cornua recta.

Luna rubens uentat, pallor pluit, alba serenat.

Lunæ motus per cæli quadras, magnũ habet dominium super corpora humida: & ideo per suum lumen, & principalius per specialem eius influentiam, facit mare tumescere & detumescere, fluere & refluere secundum diuersos eius respectus ad ipsum, & secundum quod fiunt in maiorib. aut minoribus fortificationib. suis. Hoc etiam fit quia luna habet proprietatem cum oceano non cum alijs. Vnde dum luna mouetur ab oriente in meridiem, facit ipsum mare tumescere, & ex consequenti fluere: cùm autem mouetur à meridie in occidentem, facit ipsum detumescere atq; refluere: & consimiliter dum luna mouetur ab occidente ad angulum noctis, mare iterum fluit: & dum mouetur ab angulo noctis seu à septemtrione ad orientem, iterũ refluit. Sunt tamen aliqua maria adeo crassa seu spissa,

quòd

quòd talem effectum à luna recipere nequeunt, ut ſunt maria mediterranea: & aliquod eſt mare in craſſicie medio modo ſe habens, quod ſolùm ſemel in menſe fluit & refluit. Flumina autem & ſtagna propter eorum ſubtilitatem inſenſibiliter euaporant, ideo tumeſcentiã aut detumeſcentiam notabiliter non patiuntur.

Littora clamantia, uentoſa ſunt, & potiſſimum ſi ſubleuentur.

M

Montes halitũ denſum & craſſum uſqueadeo ut ne à ſole quidem & uento diſpici poſſit, perſpirare uiſi, futuræ pluuię ſigna omniũ oculis admouent.

Mons qui ante eſt, ſi ſonuerit, uentoſum eſt.

Milui ludentes & ſpaciantes in aere, alter cum altero uolando, ſignant calorem, ſiccitatem, aeriſque ſerenitatem.

Muſcæ paruæ, ſi parum ante ſolis occaſum congregent ante ſolis radios ad modum formæ pyramidalis & ludant, ſignũ eſt caloris & ſerenitatis craſtinæ diei.

Muſcæ atrocius mordentes quàm ſoleant, petentes os aut oculos hominis, al

riúsue animalis, pluuiam significant.

Maris tumor & agitatio significat tempestates, uentos & pluuias. Mare subleuatum, & littora clamantia, uentosum. In mari si fiant pappi multi qui fiunt à spumis, uentum significant magnum.

Marina in tempestate canentia, serenitatem notant.

Mergorum è flumine celer uolatus & clamor, pluuiam & uentos significabũt.

Mare plus solito cæruleum apparens, Austros nũciare tradũt: atrũ, Aquilones.

N

NOctua in imbre garrula uel sereno tempestatem indicat: quæ & uociferans in tempestate, serenitatem notat: & nocte, tempestatem, quiete cantans.

Nubes dum est integra, & spiritus intus discurrens, sonum æqualem & continuum atq; mugitibus similem reddit, huiusmodi tonitrua uenturi imbris sunt prænuncia. Sed cùm nubes in modum uesicæ eliditur uel exploditur, fit sonus acutus, quo educto concidunt homines & exanimantur, quos propriè Attonitos dicimus.

Nubes

Nubes cùm sereno cælo in altũ feruntur, ex quacunq; mundi parte fiat, uentos emersuros ab eadem mundi parte significant. Si nubes globarent, appropinquante q; sole discutiantur, & hoc ab aquilone fiat, uentos demonstrant.

Nubes parua, si post serenitatẽ factam apparuerit in aere distensa & diuulsa, nõdum cessat tempestas. Nubes apparentes in aere quæ assimilantur floccis lanæ, aliquando significant pluuias cum frigore, sed non multas: nam flocci uaporum crassiciem ostendunt.

Nubes quæ apparent gradatæ & siccę ad modũ ouiũ gregis, uentos denũciant.

Nebulosa tẽpora sunt serenis calidiora, cæteris paribus: causa autem est, quia serena tempora sunt exhalationum magis expertia: nebulosa uerò plena sunt exhalationibus, quæ suo calore aerem cale faciunt.

Nubes nigræ in aere pluuias inducũt: albæ uerò grandines tempore æstiuo: hyemali uerò tempore, albæ nubes, niues demonstrant.

Nubes in montium cacuminibus inci

dentes, pluuias significant.

Quædam est caligo seu nebula cõtingens tempore sereno, quæ si sursum petat, per condensationẽ transit in nubem, estq; signum pluuię. Altera accidit in pluuia, & decidit ex nubibus ut eius excrementum, estq; serenitatis signum.

Nebulæ igitur in aere apparentes, si cadant & nõ ascendant superius, aeris purgationem significant, & serenitatem. Nubes albæ cùm multæ apparuerint, & præcipuè in horizontis parte in uespere per duos aut tres dies continuos tempore hyemis, frigoris & niuis extat indiciũ. Turbatio aeris ad pluuiã, & nubes si sint magis quàm soleant albæ, significant niuem, & præcipuè cùm post talem apparentiam, aer aliquantulum calefactus sentitur, propter calidum quod de nube expellitur.

Nebula maris, si terram petat uẽto sibi contrario, pluuiam significat.

Niues cadẽtes in principio gelu, si subtiles & minutæ fuerint, fortius gelu notant: si uerò latæ partes cadẽtes niuis, signant citam gelu dissolutionem.

Nemo-

Nemorum fragor, & commotio foliorum, uentos & tempestates indicat.

O

OVes tenellas, si ante maturum tempus Venerem experiantur, futuræ pestis esse præsagium affirmant.

Oues præter solitum nimis pascentes pluuiam præsentiunt.

Olei scintillatio in lampadibus ardentibus, pluuiæ signum est.

Oues aut capræ quãdo coiuerint, tempestatem longè significant: oues si manè coeunt, manè tempestatem indicant. Autumno si oues aut boues fodiũt & iaceãt uniti ad inuicem habentes caput, hyemẽ tempestuosam portendunt: tardè coeuntes, serenitatem.

P

PLuuia aut nix quia raro absq; uento cessare abigiq; solet, idcirco utraq; si insignis erit, flatuosum aerem nõ procul abesse testabitur.

Pluit raro uel parum frigidissimis temporibus aut calidissimis: nam frigoris accessio nimia, uaporum eleuationem atq; inde nubes prohibet, calor nimius citò

nubes dissoluit, uel diuidit.

Pruina cadens in uere & autumno, serenitatem illius diei & caliditatem significat aliqualem, secũdum anni tempora. Fit autem in locis et temporibus frigidis. fitq; ex uapore qui immediate uertitur in gelicidiũ: significat etiã cùm apparet in triduo futuram pluuiam, ob uapores maiores.

Pedes si sudauerint, australis est mutatio, idemq; signum nebulæ.

Pruni si bene fructificauerint, tempestates multæ uehementer fient.

Porci seu sues manipulos fœni si dilacerent & abscondant, pluuiã ostendunt.

Passer clamans manè, tẽpestatẽ signat.

Pecora exultantia si indecora lasciuia ludant, pluuiam portendunt.

Pulices mordaciores existẽtes, pluuiã significant.

Pauones ultra solitum clamantes, pluuiam declarant.

Picus auis, Specht Germanicè, quę & pluuiæ auis antiquis dicta est, ualidius q̃ pro more stridere si obseruabitur, certò imbres indicant.

Plane-

Planetæ in suis stationib. maxime suas uires exerunt: Saturnus enim frigiditatẽ facit, Mars calorẽ, Iupiter temperamentum & serenitatem, Venus pluuias. Ingressus quoq; planetarum in signa sui casus, tempora mutant.

R

RAnæ plus solito suum prosequẽtes garritum, pluuiam significant.
Et ueterẽ in limo ranæ cecinere querelã.

Ros si manè non apparuerit, dum tamen à uento non impediatur, pluuiã uel gelu significabit, secũdum anni tempus.

Ros fit ex uapore qui immediate in aquam conuertitur. fitq; in temporibus & locis temperatis.

S

SAlamandra uisa, signum pluuiæ est.

Starnes si manè uolauerint coadunatę, manè erit tempestas: si autem tardê, tardè & multo tempore erit tempestas: & si reuertantur uolantes, tempestatem significant.

Sciurus, Germanicè eychhorn, tempestatem præuidet, obturatisq; quà spiraturus est uentus cauernis, ex alia parte fo-

res

res aperit, ut inquit Plin. lib. 8. cap. 38.

Sol cùm oritur aut occidit clarus, ita quòd nõ tegatur ab aliquibus nubibus, ſerenitatem aeris in tali die ſignificat. Si uerò in eius ortu circulus aliquis circa ſolem apparens diuerſorum colorum fuerit, uel ad igneum ruborem declinauerit, aut ſolis radij per nubes tranſeuntes rubei fuerint & protenſi, ita quòd uideant eius radij tanquam iacula, & rubei extra circulum ſeparatim, talia accidẽtia ſignificant uentos fortiſſimos: colores namq; rubei Martis naturam indicant, quare fumos & ſiccos uentos demonſtrant.

Sol occidẽs ruber, uentoſus eſt: quòd ſi poſt occaſum ſolis in occidentali plaga nubes rubeæ ut carbones accenſi apparuerint, certum uentorum ſignum ſunt.

Sol ſi ruber uel puniceus ante eius occaſum uideatur, præſertim per magnum tempus ante occaſum, uel per totũ diem, & in occaſu appareat magnæ quãtitatis, uentos ſine dubio nunciat.

Sol cùm orit̃ aut occidit, ſi circa ipſum nubes fuerint nigrę aut uirides, aut nigrę cum permixtione uiriditatis, & circulus circa

circa ſolem ſic apparens, aut aſcenderit cum nubibus nigris, aut uiridibus, aut ad uiriditatem tendentibus, aut ab ambab. partibus ſol habuerit nubes extẽſas, pluuias & aerem hyemalẽ in tali die aut nocte ſignificat: pro diurnis qualitatib. obſeruatur in ortu, pro nocturnis in occaſu.

Sol ſi magnus exoritur aut occidit, pluuiarum præco eſt. quia ſolis illa magnitudo apparet propter aerem craſſiorẽ, atq; ita ſignificat uapores pluuioſos inter ſolem & nos interponi. Halo circa ſolẽ cũ non celeriter reſoluitur, nunciat pluuiã. Fit enim roridis & pluuioſis uaporibus interpoſitis. Parahalius circa ſolem unus uel plures, eſt magnum pluuiæ ſignũ, eadem cauſa. Sol concauus aut maculoſus, uel ſub nube oriens aut occidens, eſt pluuioſus: cauſa ex prædictis eſt.

Scillæ flos, ut Berytius ſcribit, uirgata ſpecie proſiliens, modo non celeriter emarceſcat, largos frugũ prouẽtus ſignat.

Sole deſcendente ſi ſubſtiterit nubes à qua fundant̃ radij, tempeſtatis eſt ſignũ: & quando æſtuoſe occidit aut orit̃, ſi nõ fiat uentus, aquæ ſignum eſt.

Sol

Sol ubi naſcẽtẽ maculis uariauerit ortũ,
Conditus in nubem, medioq; refugerit orbe,
Suſpecti tibi ſint imbres. Virg.

Sol oriens calidus & non ſcintillans, uentoſum eſt ſignum: & ſi concauus uideatur ſol, uenti aut aquæ ſignum eſt. Et ſi multis diebus calidus, ſiccitatẽ & uentos diurnos ſignificat.

Signa in ſole & luna, nigra quidem aquæ, rubea autem uenti. Sole occidente tempore hyemali, ſi clarior & rubicundior apparuerit quàm ſoleat, & tunc Boreas aut alius frigidus uentus flauerit, in ſequenti nocte gelu ſignificat.

Serenitatis ſignum eſt in pluuijs, cùm ſplendor apparet in ſeptemtrione: in auſtro uerò tumoroſa nubes plerunq; ſerenitatis ſignum eſt.

Senes & alij qui læſa oſſa habent, & quartanarij, cùm frigore lædũtur, gelu ſignificant.

Salſæ carnes uberius ſi humectentur, & ſal in uaſe liqueſcens ultra ſolitum, ſigna ſunt pluuiæ.

Stellæ undecunq; uideantur currere, uentus

uentus exinde erit: si autem undique, uentos multos indicant: nam prius illic uentus est quàm apud nos, ab eoque feruntur. Stellę si in hyeme clariores apparuerint, magni extat frigoris indiciũ. Stellæ scintillantes hyemali tempore, magnum frigus & gelu demonstrant.

Stellæ si maiores apparent quàm consueuerint & lumine & quantitate, uentũ significant.

Sterilitatis est signum, si in galla quercus nascatur aranea: est enim aranea frigidum ac siccum animal, quę qualitates generationi omni ac uitæ sunt contrariæ.

Frugum semina cùm leuia fuerint aut corrupta, sterilitatem in eo genere futuram nunciant.

In fructibus etiam illud fermè perpetuo uerum est, ut maximam ubertatẽ maxima sterilitas subsequatur, seu exhaustis arborum uiribus, seu quomodocunque læsis germinibus.

Sterilitatis etiam aut penuriæ signum, imò uerò causa potius, sunt horrida bella, per quorum deploratam licentiam, & penè dixerim fatalem tyrãnidem, armen

ta

ta arationi destinata passim abduci, horrea compilari, granaria incendi, aut ab auaris claudi, sementes euerti, & colonos partim trucidari, partim captiuos agi: nemo sine lacrymis, & suorum proximorũ iactura irreparabili audit, uidet, experitᷓ: qua etiã de re Psaltes inquit: Dissipa gentes quæ bella uolunt.

Si in uere sint signa frigoris & siccitatis, in fine ueris cadet pruina iuxta plenilunium, & erũt paucissimi fructus eo anno, uini fermè nihil. Si uer futurum sit siccum, pauci erunt fructus & boni & penuria frumenti. Quòd si uer frigidũ, fructus erunt serotini.

Si uer & ęstas humiditate superflua madebũt, aut caligo uel pruina cum austris pluribus diebus (dum omnis parturit arbos, dum omnis floret ager) inualescere deprehendetur, fructuũ inopiam illo anno, aut saltem corruptelam ualide formidabis, multiq; erunt morbi.

Si æstas sit siccior, erit penuria frumenti: fructus æstiui erunt salubres: pisces morietur: morbi acutissimi. Si uerò calidior, erunt & morbi multi, & multa fructuum

æstiuo-

æstiuorum copia. Si frigidior, incolumis annus, fructus serotini. Autumnus humidior putrefacit uuas, uinaq; facit quæ uere peruertuntur. Si sit ultima parte humidior, sequenti anno erit penuria frumẽti. Si siccior in prima parte, erit eo anno milij penuria. Si calidior, erit morbosus atq; omnino malus. Si frigidior, autumnaliũ fructuum fiet iactura in quanto & quali. Hyems frigida & sicca laudabilis est: frigidissima occidit arbores, maxime quæ cælo calido gaudent, ut punicũ malum, ficum, persicum, malum medicum, ut citria, arantia, limuniaq;. Si magis sæuiat, uitem & oliuam, cerasa & chrysomela. Calida uerò & humida hyems, insalubris & segetibus inimica. Omnis deniq; immoderata intẽperies, mala: & peruersio temporum etiam mala, uel æqualitas illorũ. Ventorum quoq; multitudo noxia fructibus est, paucitas segetibus. Totius anni tranquillitas de pestilẽtia suspecta est. Vniuersalis temporum diuisio est hæc: Nostro tempore uernum æquinoctium est die decima Martij. Solstitium æstiuũ undecima Iunij. Æquinoctiũ autumnale

decimatertia Septembris. Bruma, undecima Decembris.

Niues permultæ anno quopiam è cælo peropportunè descendentes, frugum terræ (modo cætera consenserint) copiã (ut grandines inopiam) significant. nam cùm debitis temporibus nix accidit, herbas fœcundat, ac pabulat semina. materia enim niuis multum habet terrei calidi aerei commixti, quod paulatim egrediens bonum præbet seminibus pabulum, unde gignitiuũ spiritũ ex calido illo augẽt, alunturq́; terrestri parte cũ humido mixta: fœcũditas enim tum ab humore, tum à calore solis fit: unde inutiles ferè & steriles in umbrosis locis nascuntur plantæ. Virgilius primo Georg.

Sedulus obserua cũ se nux plurima syluis
Induet in florẽ, & ramos curuabit olẽtes,
Si superãt fœtus, pariter frumẽta sequẽt,
Magnaq́; cũ magno ueniet tritura calore.
At si luxuria foliorũ exuperat umbra,
Nequicquam pingues paleæ teret area culmos.

Terræmotus & locustę sæpe pestis, frequentius sterilitatis causæ manifestæ & effi

efficaces fuerunt. Piscium abundantia sterilitatem nunciat. ab humidi enim copia fiunt pisces: triticum autem ab humido temperato. Sic tritici ubertas ratione contraria, paucos pisces facit.

Eclipses solis præsertim magnæ, si in florentem segetẽ inciderint, eo anno stipulæ absq; granis colligũtur: & maxime fit illud si sol exoriens deliquiũ patiatur: causam uide si uis in Commentarijs Cardani in 2. De iudicijs Ptol. comm. 51.

Auium greges relictis insulis & nemoribus, agros, uillas uel urbes frequentare uisi, & graculi turmatim syluis ualedicere itidem conspecti: sterilitatem, ac triste nescio quid antiquis semper indicarunt.

T

TErræmotus est passio seu affectio, qua terra mouetur, facta à uentis seu uaporibus siccis in terrã inclusis, & à calore solis calefactis atque impulsis. Fiunt magis in uere & autumno quàm in æstate aut hyeme, ut in uentis dicetur.

Terrẹmotus in posterũ quoq; dira portendit, & in primis pestilentiam præsagit famemq; & bella deinceps. At uerius di-

xero nihil portẽdere futuri, sed illũ ex na turæ necessitate suo tẽpore perfici, ac ob putridos exhalatos uapores aerem infi- cere & herbas & fructus, atq; inde homi nes inficiuntur. Inter signa futuri motus est cælum silens, tempestates sopitę, & in puteis aqua turbidior fœdiq; odoris. Est & in cælo signum pręcedens futuro mo- tu, tenuis scilicet linea nubis, in longum porrectæ spacium. Existunt maximi mo- tus in solis lunęq; defectu: sed in hac re so lis defectus potentior est. Durat aliquan do terræmotus duos annos, aliquãdo an te quadraginta dies cessat: nam si secun- do die accesserit, nõ desinet usq; ad 40. quos si transierit, ad unũ uel ad duos usq; annos accidet, uel etiã tres, ut inquit A- uerr. Potentissimum aduersus hanc luem remediũ est, degere in regionibus ad se- ptemtrionem uergentibus, maximeq; in his quæ climate siue segmento septimo continentur, ubi uel nulli uel rari motus existunt. Vis esse liber & tutus à terrę tre more, aliisq; id genus casib. periculosissi- mis? sit tibi animus contemptor mortis, sit mens impauida leti. hoc uerò asseque

ris uiua in Christum dominum fide, quæ per dilectionem operatur. Media uerò uel remedia uniuersalia sunt primo de loco fugere (si potes) ubi non fit terræmotus, ut supra dixi: particularia autem sunt sub terris cloacas cuniculosq́; & crebros specus facere: præconceptum enim spiritum exhalant. Tutissimi sunt ædificiorũ fornices siue testudines: anguli quoq; parietũ, pontes alterno pulsu renitente, parietes latericio lapide facti minore quatiuntur noxa. Remediũ autem contra pestem est, terræmotus tempore dormire in alto, non in terrenis, à quibus pestilentes exhalationes manant. Terræmotus uniuersalis in tota terra esset supernaturalis: quoniam cùm non fiat nisi ex exhalationibus à sole congregatis in uno loco, nõ dispersim mouentur illę, sed unitim eo in loco, & circumuicino.

Tonitrua matutina & hyemalia, uentum significant & aquas: meridiana, imbrem. Tonitrua nouissimæ horæ diei, ingentem maris tempestatem, uel iram cælestem demõstrant. æstate si minus tonet quàm coruscet, pluuiam significat. Toni

trua æstiua in meridie & uespere, aquosum signum.

Tonitruum est, partium aeris sibi cum impetu concurrentium sonus.

Hermes cælestium rerum obseruator tradit, Si Ianuario tonauerit, eo anno in ea regione uentos ualidos portendere, atq; fertilitatem. Si Februario, multorũ mortem, præcipue diuitum. Si Martio, uentos ualidos, fertilitatem, & popularia bella. Aprili uerò bonum & iucundum annum. Maio autem famem & inopiã. Iunio fertilitatem. Iulio bonam & utilem annonam. Augusto reip. prosperitatem, sed hominum uarios morbos. September fertilitatem, sed potentium cædes. October ualidum uentũ, annonæ ac fructuum copiam. Nouember frumenti copiam, & annonæ iocunditatem. December deniq; si tonauerit, annonæ copiam, & in populo pacem præsagire asserit. Plinius si in cubatu tonuerit, oua perire, sed hoc uniuersaliter negant mulieres.

Talpæ si plus solito in terram operentur in minutis partibus fractam, pluuiam indicant.

VEspertiliones ſi citius in ueſpere & in maiori eorum quantitate uolant quàm ſolebant, ſignum eſt caloris & ſerenitatis futuræ proximæ diei. Et hoc etiã de crabronib. intellige, qui tamen ſi quaſi intrantes & ſe occultantes ſint foraminibus, tempeſtatem ſignificant.

Vermes terreni interrumpentes trifolia (nam ea cõmuniter non ingrediũtur) ſignificant tempeſtatem.

Vermes exeuntes à terra, pluuiam ſignificant.

Vermes qui dicũtur centipedes, multi in numero reptantes, aquam indicant.

Ventus eſt exhalatio calida & ſicca, à ſole facta, quę impetuoſe à frigiditate mediæ regionis aeris propellitur.

Auſter flat cùm oriuntur Vergiliæ, id eſt menſe Maij. Aquilo flat oriente Orione, quod fit die ſequenti ad ortum Caniculę. Fauonius flat menſe Februarij cùm Fidicula occidere incipit: cõfirmatur autem cingulo ſeu zona Orionis emergente, id eſt circa decimum Februarij, inde aperitur terra pullulareq; incipit.

Obſeruarunt mathematici quoties Iu

piter fuerit Lunæ coniũctus, nouos uentos nasci: quoties etiam luna cancrũ peragrat, mouere uẽtos. Quod si luna Iouem petit in cancro, uentorum flatus exoriri sine dubio uidebis. Præterea si sol (ut dicunt) fuerit in capricorno, & luna in scorpio, uel capricorno, uel tauro, aut uirgine, frigidissimos uentos concitat. Idem sol etiam efficit, si in aquario & Saturnus in opposito, luna alterum horum respiciente. Dicunt & Sat. in signo terreo retrogradum uentos sedare. Similiter & Martem. sed hęc astrologis relinquo, et secundum physicos assero nec temporibus maxime frigidis, nec maxime calidis spirare uẽtos, sed temporibus inter hæc medijs. Particulatim uerò uẽti spirare solent mane & uespere: nam in meridie ob solis caliditatem maiorem cessant. in media nocte propter maximam frigiditatem extinguuntur. Si ab aurora flare incipiunt uenti, durant magis. auster non incipiens, sed desinens, imbrem affert, quoniam incipiente adhuc aer calidus est, cùm è loco calido spiret.

Rubedo circa solem & lunam, uentorum

rum

rum eſt ſignum. Æſtate ubi coruſcationes & tonitrua, inde uentus fortis ſpirat. Hyeme uerò & autumno coruſcationes ſedant uentos: & quanto tonitrua & coruſcationes fortiores ſunt, tãto magis uentos ſedant. Somnium hominũ ſi fuerit de auibus, proximo die certum uentorum ſignum eſſe dicunt.

Hyeme uenti circa auroram ſpirant, æſtate uerò circa occaſum. Hyeme à parte orientali, æſtate à parte occidentis. Si Etheſię, qui temporales boreę dicuntur, multo tempore flauerint, & autũnus eſt uentoſus, tranquillam hyemem nunciãt. Sin autem autumnus eſt tranquillus, uentoſa hyems erit. Auſter, Sirochus & Garbinus pluuias adducunt.

Obſeruarunt antiqui primam Ianuarij noctem: nam ſi ſerena erat ſine pluuia, & tranquilla ſine uento, annus futurus, plerunque bonus erat. Si cum uento orientali, pecoribus erat pernicioſus. Si cum occidentali, regibus mortiferus erat. Si cum meridionali, populus moriebatur. Si autem nox illa cum ſeptemtrionali uento emergeret, futurus annus cen

sebatur sterilis. Nolo hic morborum prognostica ex quatuor anni temporib. adducere, quæ quilibet ex Hippocrate & Galeno tertia sectione Aphorismorũ scire facile potest, Aph. 11. 12. 13. & 14. atq; alibi.

Si unum anni tempus fuerit serenum, & siccum, oportet alterũ esse pluuiosum: ut si autũnus est serenus & siccus, hyems est pluuiosa. Si præcedens annus est siccus (cùm in siccitate eleuentur uapores) sequens est humidus. Similiter contrà, si unum tempus fuerit pluuiosum, sequens erit siccum: quia oportet humidum sursum ductum redire, aliter non seruaretur elementorum æqualitas. & humidũ deorsum latũ oportet sursum reuerti, ut seruetur (ut dixi) æqualitas & proportio.

Vnus & idem uentus contrarios effectus facere potest, & primarios & secundarios, & per se unum, aliud per accidẽs: nam Eurus à principio quidẽ siccus est, finiens autem aquosus. Boreas per se frigefacit, per accidens autem (calidũ contrectando) calefacit.

Venti ualidi omnes refrigerant & exsiccant

ſiccant & ſerenitatem pariunt: imbecilles calefaciũt & humectant, pluuias item gignunt.

Venti incipiũt cum ſole & oriente luna. Si autem oriente ſole & luna ceſſent, diſtenduntur uenti. Luna diminuta, fiunt magis uenti. Diuturniores autem & fortiores uenti fiunt, qui incipiunt in die quàm qui in nocte. Quando Boreas nubes multas mouet flans, magnam ſerenitatem ſignificat. Eurus ſolus flans, ad ſe trahit nubes. Venti orientales ſunt ſicci, propter uaporum combuſtionem à ſole factam, ideo ſiccitatem producunt. Occidentales humectãt propter uapores craſſos à ſole relictos nocturno tempore. Pluuia cita præſcitur per magnã nubem orientem ab illa mundi parte à qua uenti flant: & quanto intenſior ac maior fuerit nubes, tanto citius & certius futuræ & citæ pluuiæ ſignum eſt.

Auſter cum atrocius flauerit, & poſtmodum Boreas flare incipiat, ſignum eſt magnæ tempeſtatis, & maxime in mari.

Coruſcationes cum uento boreali, pluuiam ſignificant.

Toni-

Tonitrua cum orientali uento uel occidentali, pluuiam uel tempeſtatem ualidam oſtendunt.

Annus Borealis melior eſt Auſtrali. ijdem uenti præcedente aere ſicco faciũt pluuiam: præcedente humido pluuias.

Africo Euroq́ꝫ uento flante, tum magis, tum maiora monſtra præ cæteris temporibus ſomniare ſolemus, maxime ſi eò tunc humiditas in corpore modum excedit. Huiuſmodi tamen flatus ad plantarũ auctionem nimium præſtant: pulicibus etiam & muſcis, reliquisq́ꝫ iſtius generis animantibus naturæ noſtræ infeſtis, maximo adiumento ſunt. Purgationẽ quoqꝫ cum his uentis aſſumere, bonum eſt: tũc enim membra laxa ſunt, & medicinæ cedunt, quã Aquilo magnopere cõprimit.

Vitreis corporibus ac parietibus perpolitis uel ligno & ferro uapidum neſcio quid, & ueluti roridũ hærere conſequentibus diebus aliquot, abſqꝫ manifeſta cauſa: ſi uidebis, & lacrymabile quiddam, ſaltem de ſuperficie prę ſe ferre: pluuiã intra breue tempus adfuturam, haud dubiè expectabis.

Vultur

Vultur, Germanicè hasengeir, locum futuro bello septem dies antequam pugna committatur, præuidet, in eamq́ partem in qua alterutra pars succumbet, respectat. Quamobrem reges olim speculatores solebant præmittere, qui renunciarent ad quamnã partem uultures prospicerent. Ait quoq́ Plinius lib. xl. Vultures cadauera futura & præsentia præsentire.

Vacca in cælum suspiciens, & captans naribus auras, pluuiam præsagit,

Z

ZOnæ sericæ magis aridæ quàm soleant, pluuiam significant.

Zonæ pelliceæ, corrigiæ item, & similes ligaturæ solito contractiores redditę: adhæc musicorum instrumentorum subtensæ fidiculæ ruptim dissilientes, pluuię signa confirmabunt: nam ex pręuia aeris humiditate intenduntur, ac ita facilius rumpuntur. Sed longissimum foret ac pręter scopum, hic omnium effectuum uelle causas reddere.

LECTORI.

MEminerit ſyncerus lector, quòd ut omnis non fert omnia tellus, ita omne ubiq; non dat mortalibus omnia cælum. Erit itaque de conſtitutione aeris iudicium ad eum duntaxat horizontem referendum, in quo ſigna narrata apparebunt. Optimũ inſuper eſt, ſignum ſigno coniungere, & pluribus in unum conſpirantibus hærere.

VNDECIM SIGNA MOTVS terræ, ex Antonio Mizaldo, eadem ferè cum superius dictis à nobis.

1 ECLIPSIS.

EGIO ad quam umbra eclipsis luminarium cõuertitur, terræmotui obnoxia esse plerunque solet: idque certius, si defectus ipse in cauda draconis contingет. qui quanto maior erit & uniuersalior, tanto motus ualidior experietur: quanto minor, contrà.

2 SOL

Ante terræmotum sol diebus aliquot sine nube obscurus, & summa sub auroram cum frigore trãquillitas, necnõ post occasum (uigente serenitate) nubecula per aerem strictim ac longiuscule exporrecta, sæpenumero apparuit.

3 NVBES

Ignita nubes, columnæ speciem in aere præ se ferens, Callistheni philosopho trepidationis terræ signũ uerissimũ exhibuit.

Aquæ

4 AQVAE

Puteorum & fontium aquas, ante terræ concussionem absq; manifesta causa turbidas fieri, & salsugine fœtore ue aut alio ingrato minimeq; naturali sapore infici, primus explorauit Pherecides, Pythagoræ doctor.

5 TRANQVILLITAS

Summam tranquillitatem, & uentorũ silentium in regione terræ motui obnoxia, menses aliquot præcessisse, antiquis obseruatum est.

6 MARE

Nauigantes, futuros terræ motus coniectura non dubia sentire certum est, sine flatibus intumescente fluctu subito, aut quatiente icti. Contremiscunt & in nauibus posita, æquè quàm in ædificijs, crepituq; motum ipsum prænunciant.

7 NVBECVLA

Nubecula in modum lineæ, occasum uersus gracilis, oblonga & alba, terræ agitationem præcedere plerunq; est uisa: quo signo Anaximãder suas hisce de rebus prędictiones serio Lacedęmonijs aliquando confirmauit.

Aues

8 AVES ET QVADRVPEDES

Aues cum quadrupedibus plerisq;, loca succussationi terræ peropportuna reliquisse, & nouas sedes, quò se ab ingruente iniuria uindicarent, quæsiuisse, tam est obseruationibus probatum quàm priscorum libris testatum.

9 SOL ET LVNA

Terræmotu aduentante, sol ac si delinqueret caliginosus, & colore quadantenus cũ Cynthia sorore ueluti sanguineo oblitus, à quamplurimis est conspectus.

10 MARE ET CAELVM

Nunquam intremiscunt terræ nisi sopito mari, cæloq; adeo tranquillo, ut uolatus auium non pendeant, subtracto omni spiritu qui uehit: nec unquam nisi post uentos, in uenas terræ, & cauernas occulto afflatu conditos.

11 SONVS

Præcedit motum terrę, & plerunq; comitatur sonus terribilis, murmuri, & mugitibus, aut clamori humano, armorũ'ue pulsantium fragori persimilis.

Addo ego duodecimũ signum, quod

est præapparens cometa: nullum tamen horum signorum ad terræmotum significandum sufficiens est: propterea si multa concurrunt, significatio certa est.

APPENDIX

DEsinunt tremores cùm uẽtus emersit: sin uerò durauere, non ante quadraginta dies sistuntur: plerunque & tardius, utpote cùm quidã annuo & bienni spacio durauerint. Septies & quinquagesies uno anno fuit. post austros, pręcipue noxij sunt. Vna nocte in Asia xij. urbes periere. Fundata in palustris, uix terræmotus neq; terræ hiatus sentiunt. Specus & cuniculi ualent aduersus hæc. Locris & Crotona neq; pestem neq; terræmotũ habuit: Basilæa, utrumq;: nam tremuit olim pessimè die decimaoctaua Octobris anno domini 1356. ut uidere est in Cosmographia uniuersali Sebastiani Munsteri libro tertio pag. 408.

LIBROS PRAESAGIA habentes, hic indico

Albategni.
Alex. Aphrodiſæū.
Ant. Mizaldum.
Aratum.
Ariſtotelem.
Auicennam.
Aug. Niphū Sueſſ.
Bedā Angloſaxonē.
Cl. Ptolemæum.
Corn. Agrippam.
Corn. Celſum.
Columellam.
Diarium phyſicum.
Galenum.
Gu. Gratarolum.
Heſiodum.
Hippocratem.
Ioachimum Ring.
Macrobium.
Manilium.
M. Catonem.
Meſue.
Ouidium.
Platonem.
Plinium.
Proclum.
Raſin.
Themiſtium.
Theophraſtum.
Varronem.
Virgilium, &c.

Sic habes apud quos certas rerum futurarum prædictiones reperies, præſertim

Caloris,
Caliginis,
Corruptelæ,
Diluuij,
Fertilitatis,
Fulguris,
Fulminis,
Frigoris,
Gelu,
Grandinis,
Inopiæ,
Nebularum,

Niuis, Penuriæ, Tẽpeſtatis,
Peſtis, Roris, Terræmotus,
Pluuiæ, Serenitatis, Tonitrui,
Pruinæ, Siccitatis, Ventorum.

Sed nullibi copioſius, certius, facilius, & ordinatius quàm hoc in libello.

PHYSIOGNOMICI LIBRI compendioſus index.

Dentium

FINIS.

Errata inter excudendum sic corriges benigne lector.

Pag. 9. uersu 16. cæcitate atq; 16.24. nominatim appellabat. 35.13. bibitur per. 41.23. ligni aloes. 41.24. ammeos. 50.3. garyophyllorũ. 53.20. qua. 58.18. obscœna. 71.17. parabit. 89.8. hoc uniuersale. 91.17. imminet. 166.10. calore. 167.23. libro 18. 195.13. secundum illud Hieremiæ. 203.21. uidetur. 207.21. Arguit etiam. 208.4. considerabis locum ad quem. 208.13. uidere. 210. penult. fuerit. 218.17. ea reddit. 234. ult. indicat. 250. penul. concẽtrando. 253. 8. lib. x. cap. 6.

Vbicunq; in libello De memoria reperies lib. 1. med. intellige sesquilibram: ita per unc. 1. med. sesquiunciam: per drach. 1. med. sesquidrachmam.

BASILEAE, APVD NICOLAVM EPISCOPIVM IVNIOREM, MENSE MARTIO. M. D. LIIII.

EPI SCOP.

